
3 1761 05336225 7

$1.

Digitized by the Internet Archive
in 2009 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/livetogkrlighe00schm

LIVET
OG
KÆRLIGHEDEN

AF Wm. J. SCHMIDT

SKANDINAVISK KUNSTFORLAG, KØBENHAVN

LIVET

OG

KÆRLIGHEDEN

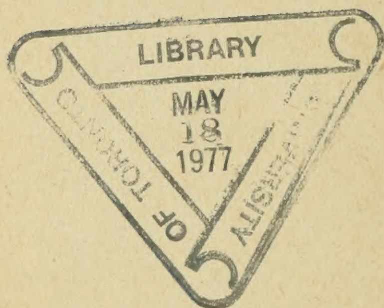
EN ALMENFATTELIG SKILDRING AF KÆRLIGHEDEN

VED

Wm. I. SCHMIDT
CAND. PHILOS.

ORIGINAL

SKANDINAVISK KUNSTFORLAG
KØBENHAVN

Aktieselskabet Nationaltrykkeriet
København 1916.

FORORD.

I det gamle Rom levede paa den store Kejser Augustus' Tid en Digter ved Navn Ovidius Naso, der skrev et Digt om Kærligheden. Han kaldte dette Digt „ars amandi“, d. v. s. „Kunsten at elske“, fordi hans Hensigt med det var at belære Menneskene om den Kunst, at vinde og fastholde Kærlighed. Digtet var altsaa et Læredigt. Det vakte en umaadelig Opsigt, da det udkom, hvad jo alene den mærkelige Titel gør forstaaelig; det læstes af alle og enhver, og det havde ikke blot Indflydelse paa Samtidens Mennesker, men studeredes ogsaa med stor Iver i senere Tider. Det er blevet bevaret lige til vore Dage og kan endnu læses med Fornøjelse og Udbytte; thi det er virkelig meget vittigt og skarpsindigt og røber saaledes, at dets Forfatter maa have været baade et vittigt Hovede og en Aand, der var rig paa Menneskekundskab og Livsklogskab. Han maatte ganske vist betale en haard Bod for at have skrevet dette Digt; thi han blev beskyldt for at lære Menneskene Usædelighed, og Kejseren, der ikke vilde taale noget saadant, forviste ham fra Rom til en afsides Egn, hvor han maatte tilbringe Resten af sine Dage i Græmmelse.

Vi skal ikke gaa nærmere ind paa at fortælle, hvad Ovidius' Digt handler om, ikke heller paa at skildre den gamle latinske Digters Karakter og Skæbne. Vi vil her blot fremhæve, at der i vore Dage uden Tvivl er mange, der kunde trænge til et saadant Kursus i at elske — om vi tør kalde det saaledes — som Ovidius gennem sit berømte Digt vilde give Menneskene. „Saa kunde de læse dette Digt", vilde De maaske sige, „det er jo, efter hvad der er sagt ovenfor, endnu værdt at læse". Hertil maa imidlertid svares, for det første, at Ovidius ikke er til at læse for andre end dem, der forstaar Latin, idet det jo var dette Sprog, han skrev paa, og en moderne Oversættelse af Digtet eksisterer vistnok ikke, og for det andet, at Digtet naturligvis ogsaa paa mange Punkter er uforstaaeligt og utilgængeligt for andre end lærde Folk, saasom Digteren levede ca. 2000 Aar før vor Tid og derfor skrev under Hensyntagen til Forhold, der var ganske anderledes end de, hvorunder Nutidens Mennesker lever. Det berømmelige Digterværk er jo unægteligt noget gammeldags, skønt der er mange Punkter, paa hvilke den latinske Digter virkelig har sagt noget, der staar fast for Tid og Evighed.

Da Ovidius saaledes ikke kan afhjælpe Trangen til Kundskab om Kærligheden og alt, hvad der vedrører den, vilde det vel ikke være af

Vejen, om andre forsøgte derpaa. Det er hævet over al Tvivl, at dette Æmne interesserer alle og har Bud til alle, og naar det behandles omhyggeligt, underholdende og samvittighedsfuldt, vil det sikkert give enhver et højst værdifuldt Udbytte.

Vi vil derfor i denne lille Bog tage den gamle latinske Digters Æmne op og søge at behandle det saaledes, at ingen, der har læst Bogen igennem, kan sige, at den intet værdifuldt Udbytte har givet ham. Vi vil ikhe fordriste os til at paastaa, at vi kan maale os med Ovidius Naso, denne Kærlighedens første store Apostel; men vi vil dog hævde, at vi i een Henseende frembyder et Fortrin fremfor ham, nemlig deri, at vi kan tale om Kærligheden, som et moderne Menneske maa tale om den. Det er ganske sandt, at Kærligheden engentlig talt evig er een og den samme, at den under alle Forhold bliver sig selv lig, og at den derfor ikke paa Ovidius' Tid var noget andet end, hvad den er nu; men paa den anden Side spiller de forskellige Forhold, i hvilke Kærligheden gør sig gældende, alligevel en betydelig Rolle; de forandrer vel ikke dens egentlige Væsen; men de bevirker, at den giver sig forskelligt Udslag, og det er netop disse forskellige Udslag, og gennem dem Kærlighedens egentlige blivende Væsen, som det er os magtpaaliggende at lære at kende. Det er

derfor, hævder vi stadigt, et Fortrin, vi har fremfor Ovidius, at vi har Kendskab til Forhold, han ikke kendte noget til, nemlig til moderne Forhold og til alle saadanne historiske Forhold, der har gjort sig gældende siden hans Tid, og at vi saaledes kan forsøge at skildre Kærligheden i dens Sammenhæng med disse Forhold.

Vi vil altsaa tale om Kærligheden og om det, som Ovidius kaldte „Kunsten at elske“ ud fra et moderne Menneskes Synspunkter og saaledes, at vi belyser dens Natur ved at kaste et Blik tilbage paa Historien, særligt paa historiske Perioder, der falder senere end Ovidius' Tid. Vi vil se, hvorledes Kærlighed og Elskovskunst virker saavel i det moderne civiliserede Samfund som hos Naturfolkene og i Naturen i det hele, og vi vil betragte deres Virkemaade i tidligere Tider.

FØRSTE KAPITEL

Kærlighedslivet i Naturen.

Næsten overalt i Naturen vil vi finde, at der indenfor de forskellige Arter af levende Væsener gives to Køn, det mandlige og det kvindelige, Hanner og Hunner, som er bestemte til i Fællesskab at forplante Arten. For at Forplantning kan ske, maa der finde en Forbindelse Sted mellem Hanner og Hunner parvis; men denne Forbindelse vilde rimeligvis slet ikke finde Sted, hvis Naturen ikke havde skabt et Middel til dens hyppige Forekomst. Dette Middel er en Drift, den saakaldte *Kønsdrift* eller *seksuelle Drift,* der yttrer sig som en Tiltrækning mellem Hanner og Hunner; den gør sig gældende med overordentlig Styrke, ja den er i Virkeligheden næst efter eller rettere ved Siden af Selvopholdelsesdriften den stærkeste Drift i Væsenernes Liv; sammen med den sidstnævnte Drift udgør den det, der udfylder og bærer saa godt som alle levende Væseners Tilværelse.

Den seksuelle Drift er Grundlaget for det, vi kalder Kærlighed, saavel som for det, vi kalder Skinsyge. Kærligheden er den seksuelle Drifts Omsætning til Ømhed, og til Beskyttelses-og Hjælpsomhedstrang; Skinsygen opstaar ogsaa af den seksuelle Drift, men ved en Kontrastvirkning, idet den former sig som en Fjendtlighedsfølelse overfor enhver, der vil lægge Individet Hindringer i Vejen i dets Kærlighedsstræben imod et Individ af det andet Køn; denne Fjendtlighedsfølelse fører Individet til at bortjage de Individer, der stiller sig hindrende i Vejen, eller, hvis dette ikke, straks er muligt, saa til at kæmpe med dem og søge at overvinde dem gennem denne Kamp. Saaledes opstaar i Naturen den Kamp, man kalder *Parringskampen,* og som man med ligesaa stor Ret ofte kunde kalde *Kærlighedskampen;* thi den er ofte en Kamp ikke blot om Adgangen til Parring, men overhovedet om Adgangen til uhindret at lægge sin Kærlighed for Dagen.

Kærlighed og Skinsyge er to Fænomener, som vi kan iagttage, hvorhen vi end vender os blandt Dyrene, dog med Undtagelse af de lavere Dyr; thi hos disse er Intelligensen uden Tvivl saa ringe, at de ikke formaar at omsætte den seksuelle Drift til Ømhed, til Beskyttelses- og Hjælpsomhedstrang, og Skinsygen rører sig sikkert heller ikke hos saadanne Dyr i no-

gen paafaldende Grad. Blandt de højere og højest staaende Dyr derimod (og derunder ogsaa Mennesket) er Kærlighed — om end i Reglen ikke Kærlighed i dens højere Former — og Skinsyge to Magter, der griber bestemmende ind paa hele Livets Gang.

Men der gør sig overalt store Forskelligheder gældende i de Maader, hvorpaa Kærligheden og Skinsygen giver sig Udslag. Mange forskellige Forhold virker hen til dette, individuelle, artslige, klimatiske, stedlige, historiske o. s. v. Vi kan gerne sige, at hvert Individ har sin Maade at vise sin Kærlighed og Skinsyge paa, om end Kærligheden jo nok altid frembyder det ensartede Træk, at lægge sig for Dagen som en Stræben efter at forenes i Ømhed med et andet Individ, eventuelt at beskytte eller hjælpe dette, og om end Skinsygen paa sin Side ogsaa altid frembyder de ensartet Træk, nemlig Fjendtlighed og deraf udspringende fjendtlige Handlinger mod en anden. Hver Art af Væsener har dernæst sine Maader at vise Kærlighed og Skinsyge paa, og disse Maader kan veksle med Tid og Sted saaledes, at hvad der er Skik og Brug i Kærlighedssager til een Tid eller paa eet Sted ikke bliver det til en anden Tid eller paa et andet Sted. Dette, vil vi se, er noget, der i høj Grad gør sig gældende for Menneskers Vedkommende; *Kærligheds-*

skikke har vekslet og veksler stadig med Tid og Sted; navnlig de til Kærligheden knyttede Hovedceremonier, *Frieri, Forlovelse ag Ægteskab,* er i høj Grad foranderlige; hvert Folkeslag har sine Frierskikke, sine Forlovelses- og Ægteskabsceremonier, hver Periode i Historien har sine o. s. v. I næste Kapitel skal vi se Eksempler paa dette; foreløbig vil vi nøjes med at kaste et Blik paa Naturen i al Almindelighed, særlig paa de højere Dyrs Liv, for derved at faa et første Vidnesbyrd om Sandheden af den Erkendelse, vi ovenfor har antydet, og som Studiet af Naturen og Historien altid synes at føre til, nemlig, at Livet overalt er en paa mangfoldige Maader vekslende Proces, i hvilken Kærlighed og Skinsyge ved Siden af Selvopholdelsesdriften ofte spiller en mægtig Rolle, og i hvilken disse Fænomener i deres Udslag selv varieres paa mangfoldige Maader ligesom alt andet, der henhører til Livet.

Man vurderer i Almindelighed Dyrenes sjælelige Evner noget lavt og troer, at hvad vi kalder Kærlighed, ikke er noget, der kan røre sig og give sig Udslag hos dem. Naar Talen er om de laveste Dyr, har denne Antagelse unægtelig sin Berettigelse; thi disse Dyrs sjælelige Evner er kun ringe; men saasnart vi kommer lidt højere op i Dyreriget, blot op til Bløddyrene, finder vi straks Momenter af et vir-

keligt Kærlighedsliv, af hvad man kan kalde *„den højere Erotik“*. Et Dyr som f. Eks. *Skovsneglen* anser man maaske for et Dyr, der ikke kender til Kærlighed; men man tager storlig Fejl. En Iagttager fortæller, at han satte et Par af disse Dyr, hvoraf det ene var lidt svageligt, ind i en lille Have, hvor der kun var meget idt Grønt; efter nogen Tids Forløb gik den stærkeste Snegl sin Vej, over en Mur og ind i en tilstødende, meget frodig Have; efter at have været borte i 24 Timer kom den tilbage til den svagelige. og den maa saa paa en eller anden Maade have gjort det forstaaeligt for denne, at den havde fundet et bedre Opholdssted; thi de begav sig øjeblikkeligt af Sted og forsvandt over Havemuren. Dette viser jo tydeligt nok, at Skovsneglen har et vist Begreb om Kærlighed. Men hvad siger man om, at dette endogsaa kan iagttages hos et Dyr som *Tangloppen?* Dette Dyr skal efter Videnskabsmænds Udtalelser være i Besiddelse af Genkendelsesevne og kan efter længere Tids Fraværelse finde sin Viv mellem en hel Skare af fremmede Hunner.

Mange Dyr kæmper en meget voldsom Kamp for Kærlighedens Skyld, en Kærlighedskamp, som vi før kaldte det. Det er særlig Hannerne, der udkæmper denne Kamp, sjældnere Hunnerne; Hannerne er da ogsaa i Reglen større,

stærkere og mere stridbare end Hunnerne, deres Angrebs- og Forsvarsvaaben er bedre udviklede end Hunnernes, og de har ofte rigere Farver og stærkere Toner end Hunnerne. Man maa nu ikke tro, at Kampen overalt foregaar paa samme Maade som mellem Hjortene eller de iltre Brushaner, hvis voldsomme Sammenstød jo er velkendt. Nej, Dyrerigets Hanner har ogsaa langt blidere Maader at slaas paa. Der kæmpes ikke blot med Horn og Tænder, men ogsaa med Toner og Skønhed, og denne Kamp er ganske som alle andre; den, der kæmper under de gunstigste Vilkaar, gaar af med Sejren, d. v. s., han vinder sin Hun.

Lad os først betragte *Insekterne!* Disse vidunderlige Smaavæsener udgør en Verden, hvor der kan høstes i Tusindvis af Iagttagelser med Hensyn til Kærlighedens Foreteelser.

En berømt Videnskabsmand beskriver et mærkeligt Insekts Forhold, naar det, om man saa maa sige, bliver forelsket. »Det er meget underholdende«, siger han, »at se disse Smaaskabninger kokettere med hinanden. Først løber Hannen som er noget mindre end Hunnen, rundt omkring hende, derefter staar de begge med Snuderne mod hinanden og bevæger sig frem og tilbage ligesom et Par kaade Lam. Saa lader Hunnen, som om hun vil løbe sin Vej. Hannen løber efter hende med et Udtryk,

som om han var meget forbitret, — endelig naaer han hende, og de staar igen Ansigt til Ansigt. Hunnen vender sig imidlertid om; hurtigt kommer den vimse Han efter hende og lader, som om han slaar hende ganske frygteligt med sine Følehorn, derpaa staar de igen en Stund lige overfor hinanden og leger med deres Følehorn og synes at være to Sjæle og een Tanke, to Hjerter og eet Slag«.

Cikader og Græshopper fører efter alle Iagttageres Bekræftelser et meget interessant Kærlighedsliv. Om Cikaderne har en græsk Digter sagt: »Lykkelige er Cikaderne; thi de har alle stumme Koner«. Det forholder sig ogsaa saaledes; thi kun Hannerne kan synge; men Hunnerne forstaar meget vel at vurdere Hannernes Sang, og den Han, hvis Toner falder mest i Hunnernes Smag, bliver deres Mage. Noget lignende siges ogsaa om Græshopperne; der findes en mærkelig Græshoppe, der, naar Mørket falder paa, sætter sig foran Indgangen til sin Hule og der begynder sin Sang; alle Hunner, der er i Nærheden, lytter, og en eller anden af dem lader sig lokke helt hen til Hulen· staks derpaa bliver Sangen mere dæmpet, Sangeren synger nu kun sagte, medens han med sine Følehorn kærtegner sin unge Hustru. Det gaar dog ikke altid saa fredeligt til blandt Græshopperne; mange af dem slaas paa Liv

og Død. Kineserne har en ejendommelig Græshoppeart, som de holder fanget i smaa Bambusbure, og som de slipper løs paa hinanden som Kamphaner; der siges, at de ligner smaa Husarer med Sabler i Hænderne, naar de tumler med hinanden og stritter ud med deres lange, sværdlignende Forlemmer. Ogsaa andre Insekter kæmper; saaledes er det ikke sjældent at se et Par *Vepsehanner* kæmpe om en Hun, der sidder ganske ligegyldig og ser paa Kampen, indtil den er forbi, hvorpaa hun flyver bort med Sejrherren. *Billerne* er ligeledes meget stridbare Herrer. Der fortælles om to, som sloges om en Hun, som ganske rolig stod og reparerede sin Hule; Hannerne busede løs paa hinanden, bed og puffede hinanden, saa det var forfærdeligt, indtil endelig den mindste af dem opgav Striden og løb sin Vej.

Fiskene fører ligeledes et meget interessant Kærlighedsliv. Hannerne er mere prydede end Hunnerne, udmærker sig ved at have Torneknipper paa Hovedet, stærke Farver og forlængede Rygfinner. Disse Prydelser skal aabenbart til for at gøre Hannetne særlig tiltrækkende i Hunnernes Øjne. Man skulde ganske vist tro, at dette var unødvendigt, saasom de fleste Fiske-Hanner først befrugter Æggene, efter at disse er lagte. Men det er alligevel ikke unødvendigt, Sagen er nemlig, at Hunnen

ikke kaster sin Rogn uden i en Hans umiddelbare Nærhed, og at Hannen ligesaa lidt befrugter Rognen, uden at der er en Hun til Stede. En udmærket Iagttager beskriver Rognkastningen hos en Art af Karpeslægten saaledes: »Naar en Hun kom ind mellem Hannerne, løb de straks efter hende, og dersom hun ikke var fremmelig nok til at kaste Rognen, trak hun sig meget hurtigt tilbage; men naar hun var rede, strøg hun meget dristigt ind imellem dem og havde straks en Han paa hver Side. Disse Hanner skubbedes imidlertid temmelig hurtigt bort af andre, der klemte sig ind mellem dem og Hunnen«. I denne Situation har Hunnerne saa maattet vælge mellem de forskellige Hanner.

Hos Fiskene kan vi tit iagttage, hvorledes Kærligheden giver sig Udslag i Beskyttelses- og Hjælpsomhedshandlinger. Hannerne søger nemlig paa den ømmeste Maade at beskytte Hunnerne og Afkommet. Dette er f. Eks. Tilfældet hos de smaa *Hundestejler*, Hannen bygger en lille Rede til Hunnen. Dens Kurmageri, naar Hunnen kommer for at tage Reden i Øjesyn, er meget fint; den stryger rundt i alle mulige Retninger, ind i Reden og ud igen, og hvis Hunnen ikke følger efter, puffer den til hende med Snuden eller søger at trække hende ind ved Halen eller ved Sidetornene. Samtidig er den meget skinsyg paa andre Hanner, farer ind

paa dem og søger at flænge dem med sine Sidetorne.

Krybdyr og Padder opfører heftige Kampe, naar Kærligheden vaagner; men mest beundringsværdigt er dog *Fuglenes* Kærlighedsliv.

Intet Steds i Dyreriget finder det erotiske et saa mangfoldigt Udtryk, og intet Steds fremtræder det med en saadan Styrke som mellem »Luftens vingede Skabninger«. Hannerne blandt Fuglene udmærker sig fremfor Hunnerne ved Kampdygtighed, Evne til at frembringe Lyd, Skønhed og Dansefærdighed. Kampdygtigheden beroer hovedsageligt paa Legemsstyrken, men dog ogsaa undertiden paa særlige Legemsdannelser som f. Eks. tornagtige Udvækster paa Løbet og paa Vingernes forreste Rand. Egentlige Forsvarsvaaben findes næppe hos Fuglene, Kampen imellem dem er en Kamp om Fortrinet i Sangdygtighed, Fjerpragt m. m. Den Heftighed hvormed der kæmpes i Fugleverdenen, er overordentlig. Man tænker blot paa den allermindste af alle Fugle, den lille bitte *Kolibri!* Disse Fugle tager fat i hinandens Næb og hvirvler rundt i Luften, indtil de er nærved at falde til Jorden af Mathed, og visse *Moskusænder* kæmper saa voldsomt, at de Smaasøer, hvor Kampen staar, bliver et vuggende Fjerhav. Selv *Pelikanerne,* der ellers ikke synes at være særligt anlagt paa Slags-

maal, banker vældigt løs paa hinanden med Næbbet og Vingerne. Mange Mennesker gør sig en Fornøjelse af at se Fuglekampe og lader til denne Ende nogle dygtige Kamphanner tørne løs paa hinanden. Saaledes stiller Bengaleserne tre Smaabure op ved Siden af hinanden; i det midterste er der en Hun, i de to andre Hanner; efter kort Tids Forløb lukkes Hannerne ud, og nu opstaar der en rasende Kamp. Hvad *Kamphaner* kan drive det til, synes næsten uhyggeligt; det viser følgende Eksempel tydeligt: En Kamphane havde brækket begge Benene. Dens Ejer slog til Væds om, at den vilde optage en Kamp, hvis man kunde faa dens Ben splidsede saaledes sammen, at den kunde staa oprejst. Dette skete, og Hanen kæmpede nu med utæmmet Mod, indtil den modtog Dødsstødet.

Mange Fugle holder hele Turneringer. *Urhanen* danser endog en Slags Krigsdans før Kampen; den løfter Halen og spreder den ud som en Vifte, strækker Vingerne ud til Siden, løfter Hovedet og Halen med de struttende Fjer, saa hopper den lidt omkring i alle Retninger, idet den skurer Næbbets Underside hen ad Jorden, saa Fjerene ryger af Struben, saa slaar den med Vingerne og snurrer sig rundt, — jo længere det staar paa, desto livligere bliver den, og til sidst synes den at være ganske forrykt.

Efter Dansen begynder Kampen, og det kan hænde, at en mer end almindelig kampdygtig Hane i Løbet af en Morgenstund optræder kæmpende paa flere Turneringspladser.

Fuglenes Sang spiller en overordentlig Rolle i deres Kærlighedsliv. Det er en Kendsgerning, at f. Eks. Kanariefuglehunnen altid vælger den bedste Sanghan. Man skulde ikke tro, at Dyr kunde have denne Interesse for Musik; men det er alligevel en Kendsgerning. En *Dompap* havde lært at fløjte en Vals saa godt, at den paa Grund af denne Færdighed stod i en Pris af 10 Guineer; da denne Fugl første Gang sang inde i en Stue, hvor der var forsamlet en Snes Sidskener og Kanariefugle, satte disse sig alle paa den Væg af deres Bure, som vendte mod Kunstneren, og hørte til med stor Interesse.

Ogsaa andre Lyde end just Sanglyde frembringer Fugle undertiden for Kærlighedens Skyld. Saaledes er det jo bekendt, at *Kalkunerne* frembringer en prustende Lyd ved at skrabe de stive Svingfjer imod Jorden.

Skønheden hos Fuglene spiller en stor Rolle i Kærlighedssager. Den viser sig i Hudkamme, Fjerkroner, Kraver og Næbudvækster, Øreduske og lange Fjer i Halen, paa Vingerne og andre Steder paa Legemet. En *Paradisfugl* f. Eks. har Halefjer, der er 34 Tommer lange. Hvor

forfængelige Fuglene er af deres Pragt, er der Tusinder af Eksempler paa. En *Paafugl* er saa behagesyg, at man kan gribe den i at anstrænge sig for at udfolde al sin Pragt for en Flok Grise, idet den løfter sin dejlige Hale, spreder den ud og stiller sig lige for Tilskuerne.

Er det nu virkelig saaledes, at der foregaar en Udvælgelse af de dygtigste eller pragtfuldeste Hanner? Ja, den berømte engelske Naturforsker *Charles Darwin* har bevist dette gennem utallige Eksperimenter, som han har foretaget. Han siger, at Friertiden hos Fuglene er meget lang, og at der altid af en Flok bliver baade Hanner og Hunner tilbage, som ikke har kunnet faa den, de vil have, men som ikke vil have hinanden. Der bliver rimeligvis altid en hel Del *Pebersvende* og *Pebermøer,* ganske ligesom mellem Menneskene. Vanskeligheden ved at antage, at Hunnerne vælger, ligger deri, at man nødes til at antage en meget udviklet Skelneevne, ja selv Skønhedssans, hos Fuglene. Men disse Egenskaber findes i Virkeligheden. Man har Eksempler paa, at *Hun-Duer* forlader deres Han, saasnart han paa en eller anden Maade har tabt sit kønne Ydre. Der er Hunner, der forlader deres Hanner for en fremmed Arts Hanner, alene fordi de sidste ser noget bedre ud.

Vender vi os sluttelig fra Fuglene til *Patte-*

dyrene, vil vi finde, at disses erotiske Liv paa ingen Maade staar højere end hines, naar blot Menneskene undtages.

Hos Pattedyrene er Hannerne i Almindelighed ogsaa større og stærkere end Hunnerne; undertiden er de forsynede med særlige Vaaben eller Prydelser, Horn, stærkt udviklede Hjørnetænder, Manke o. lign. Heftige Kampe finder ofte Sted, saaledes hos *Hingste* og *Hjorte.* Ofte finder vi ogsaa Eksempler paa rørende Troskab og Opofrelse i Kærlighed. En *Han-Abe* havde mistet sin Mage og satte sig fra dette Øjeblik i en ganske bestemt Stilling, som den ikke lod sig rokke fra; den vilde ingen Føde tage til sig og sultede saaledes ihjel af Sorg. Det er endda saaledes, at der er Pattedyr, der med Hensyn til ægteskabelig Kærlighed og Troskab staar over Menneskene. Det gælder f. Eks. visse Aber. Det findes for øvrigt ogsaa blandt andre Dyr end Pattedyrene—*)

Ved dette lille Indblik i de højere Dyrs Kærlighedsliv, vi her har gjort, har vi da set, hvorledes blandt disse Dyr Kærligheden er en Livsmagt, hvorledes den giver sig Udslag paa mange Maader, og hvorledes den af Kærligheden opstaaende Skinsyge overalt fører til Rivalise-

*) En Del af de her fremførte Eksempler er meddelte efter J. P. Jacobsen og Wilh. Møller: Darwin, hans Liv og Lære. København 1893. S. 170—198 incl.

ring, der imidlertid ogsaa former sig paa meget forskellig Maade.

Hvis vi vilde betragte Planternes Liv, kunde vi muligt ogsaa blandt disse finde Eksempler paa Kærlighed og Rivalisering, skønt det jo lyder besynderligt at tale om disse Fænomener i Sammenhæng med Planterne. Under alle Omstændigheder kan vi paastaa med Rette, at Grundlaget for Kærlighed og Rivalisering, nemlig den seksuelle Drift, findes hos Planterne som hos andre levende Væsener.

Vi vil imidlidlertid nu vende os fra Dyre- og Planteverdenen og se, hvorledes det forholder sig med Menneskenes Kærlighedsliv.

ANDET KAPITEL.

Kærlighedssæder og -skikke hos Naturfolkene.

Hos Naturfolkene finder vi stadig saadanne Kærlighedsskikke, som rimeligvis ogsaa har været til Stede hos de civiliserede Folk, da disse stod paa et uciviliseret Trin. Dette gælder særligt saadanne Ceremonier og Indretninger som *Frieri*, *Forlovelse* og *Ægteskab.*

Der gives vilde Folk, der overhovedet ikke kender til Ægteskab, hverken i den ene eller anden Form, hos disse Folk er Mændene fælles om Kvinderne og Børnene. Man har al Grund til at tro, at det oprindeligt har været saaledes overalt. Lidt efter lidt har der imidlertid, selv hos de vildeste Folk, udviklet sig en vis bestemt Form for ægteskabelige Ceremonier og Indretninger. Familien er for det første blevet anerkendt som en højst betydningsfuld Institution, hvad enten Ægteskabet nu har været *Monogami,* d. v. s. et Ægteskab, hvor Manden kun har den samme Hustru, og Hustruen kun den samme Mand, eller det har været *Polygami,* d. v. s. et Ægteskab, hvor enten Mand eller Hustru har haft flere Ægtefæller. Det er blevet almindeligt at betragte Kvindens Opgave som den, at drage Omsorg for Børnene, og Mandens som den, at være Familiens Beskytter. Ganske vist har Manden ofte ikke bekymret sig synderligt om Konens og Børnenes Vel; han har snarere søgt at tilfredsstille sit seksuelle Begær og sin Stolthed; men han har alligevel gjort Nytte ved at bygge Hus, skaffe Føde, gaa i Krig m. m. Hos alle vilde Folk eksisterer der og har der altid eksisteret en Pligt for Manden til at underholde sin Familie. Selv om Polygamiet (Flerkoneriet) er tilladt, maa Manden dog ikke have flere Koner, end han kan under-

holde; han maa endogsaa mange Steder ved bestemte Heltebedrifter og Færdighedsprøver aflægge Bevis for, at han har Evner i denne Retning, og han beholder ofte, selv efter at der er indtraadt Skilsmisse, Underholdningspligten, ja denne kan udstrækkes til hans Arvinger, saaledes kan Svogeren blive forpligtet til at ægte Enken efter sin afdøde Broder.

Ægteskabet kom oprindeligt hos vilde Folk i Stand ved *Bruderov* eller *Brudekøb*, og disse Skikke har ganske sikkert ogsaa været almindelige hos de nuværende civiliserede Folkeslag, da disses Civilisation endnu ikke var paabegyndt. Bruderovet er imidlertid nu forsvundet; hos vilde Folk er det kun bevaret som en Spøg, der fremkommer i den mærkelige Skik, man finder mange Steder; nemlig den, at Ægtemanden ved Giftermaalet skal bære Bruden over Dørtærskelen. Brudekøb er meget almindeligt mellem vilde Folk. De unge Piger sælges, naar de har naaet Modenhedsalderen, som andre Varer, — ofte til meget lave Priser, maaske for en Bøsse, nogle Ørenringe, et Par Pund Salt el. a. Dog kommer det naturligvis meget an paa Rangen; jo højere Rang, jo højere Pris; derfor er der en meget høj Pris paa Døttre af Høvdinger.

Hos de lavest staaende vilde Folkeslag er Kærlighed i højere Forstand en meget sjælden

Ting; saadanne Folk staar med Hensyn til Kærlighed under mange Dyr; vi har i foregaaende Kapitel set, at Kærlighed, ikke blot ren seksuel Drift, ofte glimter hos højere Dyr og faar en stor Indflydelse paa deres Liv, selv hos saadanne Smaaskabninger som Insekterne. De lavest staaende Mennesker kan ikke engang maale sig med Dyr; hos dem er Ægteskabet slet ikke noget Kærlighedsanliggende, men væsentligt et Forhold mellem Herre og Slavinde.

Ægteskabet hos Naturfolkene indgaaes altid i de unge Aar. Jo højere Kulturen hos et Folk staar, des højere bliver ogsaa Ægteskabsalderen; Kulturen er nemlig ikke gunstig for Ægteskabet, særlig ikke i Byerne; dette hænger sammen med Pengemangel og usikre Erhvervsforhold. Blandt de vilde er Kvinder og Børn en Kilde til Velstand, fordi de baade er arbejdssomme og nøjsomme; det samme er til en vis Grad Tilfældet blandt Bønderne, medens det derimod blandt Borgerne er saaledes, at Konen er en Udgift og Børneopdragelsen dyr. Endvidere bliver Mandens Giftermaalsalder paa Grund af Længden for hans aandelige eller materielle Uddannelse i Forbindelse med hans Militærtjeneste skudt saa langt ud i Fremtiden, at han netop i den Periode, i hvilken hans seksuelle Drift er stærkest, tvinges til at leve i *Cølibat* (ugift Stand).

Det er endog saaledes hos mange vilde Folk, at Pigerne bliver bortgiftede allerede i Barnealderen; dette er f. Eks. Tilfældet blandt Ildlændere, Australnegere o. a.; det betragtes som en Skam for en Pige mange Steder, hvis hun ikke allerede tidligt er blevet gift og har faaet et Barn.

Dansen spiller hos en stor Mængde Naturfolk en stor Rolle i Kærlighedssager. De unge Mænd danser for sig, Pigerne for sig. Disse Danse er ofte ledsagede af underlige Bevægelser og Fagter, der udtrykker erotiske Sindsstemninger. Tilskuerne følger opmærksomt Dansens Foregang og træffer deres Valg.

Forfængeligheden har altid været knyttet til Erotikken. Dette finder vi da ogsaa hos de vilde, selv hos de allerlavest staaende Folk. Men der er det pudsige ved det, at medens det hos de civiliserede Folk mest er Kvinderne, der lægger Vægt paa at smykke og pynte sig, saa er det blandt de vilde Mændene; disse er langt mere kokette end Kvinderne. Dette hænger sammen dermed, at det hos vilde Folk kun er Mændene, der løber den Risiko, at forblive ugifte, hvorfor de maa ofre mere paa deres Pynt. Blandt de vilde lægger Kvinderne i det hele taget mindre Vægt paa deres egen end paa deres Mænds Pynt, og Forfængelig-

heden hos disse retter sig i første Linie efter deres Kvinders Smag.

Det er Masser af forskellige Midler, Forfængeligheden tager i sin Tjeneste. Almindeligt er Ringe i Læber, Næse, Øren, omkring Armene eller Anklerne, dernæst Tatovering eller Bemaling over hele Kroppen o. s. v. De mærkeligste, for os mest ubegribelige Midler benyttes ofte; dette hænger sammen dermed, at de vildes Skønhedsbegreber ofte er saa vidt forskellige fra vore som vel muligt. Hvad vi kalder smukt, vil vilde Folk muligt finde hæsligt, og omvendt. I Afrika er der nogle Egne, hvor man finder det kønt at farve sine Øjenlaag sorte og sine Negle gule, og andre Steder er det kønt at have sorte Tænder. Rædselsfuldt forekommer os den Skik, visse Folk har, at klemme Hovedskallen paa det nyfødte Barn flad og ved i lang Tid at lade den være spændt imellem to Bræddestykker at sørge for, at den beholder denne Form; et fladtrykt Hoved er nemlig deres Ideal af en skøn Hovedform, og den Form, Naturen giver et Menneskehoved, synes dem uskøn. Naturligvis eksisterer der højst forskellige Meninger om, hvorledes Haaret skal behandles, dette er jo imidlertid noget, vi ogsaa kan finde vekslende mellem de enkelte Individer indenfor de civiliserede Folk, saa det forekommer os ikke saa mærkeligt; men det er

rigtignok de underligste Maader at behandle Haaret paa, man træffer; nogle binder Haaret op i en Top, andre bærer det saa langt som ned til Jorden, atter andre rager det helt af o. s. v. Saa er der Næsen og Ørene. I mange Egne finder man det kønt at gaa med en Ring eller en Stok stukket gennem Næsen, i andre Egne er det smukt at have en Dobbeltknap sat ind i Øreflippen, og hos store Skønheder er Knappen saa stor, at Øret naaer til Skuldrene. Ogsaa Læberne kan forskønnes, visse Steder i Afrika sættes en stor Bambusring, kaldet *„Pelelé“*, ind i Overlæben paa Kvinderne. Hvis man overfor saadanne Folk vilde paastaa, at alt dette ikke er smukt, og prøve paa at bibringe dem vore Skønhedsbegreber, vilde man blot blive udlét. Hvert Folk synes i Almindelighed, at de Begreber om Skønhed, det har, er de rigtige, og ler ad andre. De afrikanske Negere ynder ikke vor hvide Hud, Kineserne er stolte af deres skæve Øjne og afskyr vore; Folk, der ikke er haarrige, kan ikke fordrage Haar og Skæg; nogle Japaneserinder raadede f. Eks. nogle Englændere til at tage deres Kindskæg af, saa at de kunde komme til at ligne Japanesere. Man vil overalt finde, at det, Folk finder smukt, er de Ejendommeligheder, Naturen har udrustet dem med; deres Skønhedsidealer bliver da disse Ejendomme-

ligheder i deres mest udprægede Former, derfor søger de altid at gøre dem mere fremtrædende, end de er; Folk, der har et noget fladtrykt Hoved, trykker det helt fladt, Folk, der har lidt Haar, rykker det ud, de har o s. v.

Forfængeligheden, sagde vi, er altid knyttet til Erotikken. Ja, dette er en ubestridelig Sandhed. At smykke og pynte sig, at ændre sit Legeme i Overensstemmelse med ens ejendommelige Skønhedsideal, det, vil vi finde, er et af de almindeligste Midler til at vække og fastholde Elskov.

Men foruden disse Midler er der ogsaa andre, der spiller en stor Rolle saavel blandt de vilde som blandt civiliserede Folk. I første Række maa her nævnes Gaver, hjælpsomme Handlinger, Bedrifter m. m., navnlig det sidste har alle Dage spillet en meget stor Rolle, naar det for Manden gjaldt at vinde og fastholde Kvindens Kærlighed. Dernæst maa ogsaa nævnes saadanne Midler, som Overtroen har skabt, som f. Eks. Trylledrikke, Elskovsamuletter m. m.. Hvad disse Midler angaar, ja i det hele hvad alt det angaar, der kan henføres under Begrebet „*Elskovskunst*“, da skal vi senere behandle det mere udførligt.

Endnu maa her blot bemærkes, at saadanne psykiske Fænomener som *Skamfølelse* og *Snerperi*, der jo iblandt civiliserede Folk er ret al-

mindelige og særlig optræder i Tilknytning til det erotiske, ogsaa findes blandt vilde; men det sidste af dem, Snerperiet, dog kun sjældent. Skamfølelsen har ogsaa ofte hos vilde Folk en ganske anden Karakter end hos civiliserede; hvad de sidste skammer sig ved, vækker aldeles ingen Skamfølelse hos de første; dette gælder saaledes *„det nøgne"*. Mange vilde Folk skammer sig ikke over at gaa nøgne. Tvært imod! De vil netop skamme sig ved at bære Klæder. Missionærer har forsøgt at fremelske Skamfølelse hos Naturfolk ved Hjælp af Klædedragten; men de kom fuldstændig til kort. En Missionær forærede saaledes en ung vild Pige en Kjole; men det viste sig, at hun skammede sig over at bære den, ganske som en Kvinde hos os skammer sig ved at klæde sig nøgen blandt fremmede.

Skamfølelsen giver sig iblandt vilde Folk ofte Udslag, der forekommer os besynderlige, og Snerperiet er hovedsagelig et for Civilisationen ejendommeligt psykisk Fænomen. Begge disse Fænomener vil vi faa Lejlighed til at betragte nærmere under Omtalen af de civiliserede Folks Kærlighedsliv, som vi nu gaar over til.

TREDIE KAPITEL

Kærlighedssæder og -skikke hos civiliserede Folk.

Hos civiliserede Folk har der, som vi allerede har antydet, aabenbart hersket lignende Sæder og Skikke med Hensyn til de til Kærligheden knyttede Ceremonier som de, der forekommer og tidligere er forekommet hos uciviliserede Folk. Dette var Tilfældet, dengang de civiliserede Folk endnu stod paa et uciviliseret Trin.

Efterhaanden som nu Civilisationen udviklede sig, skete der imidlertid store Forandringer med disse Sæder og Skikke, og de vedblev at ændres og veksle lige til vore Dage. Vi kan paa en Maade sige, at hver Tidsalder har sine ejendommelige Kærlighedsskikke og -sæder.

Noget af det, vi fornemmelig maa lægge Mærke til paa dette Punkt, er *Kvindens Stilling i Historiens Løb.*

I *Oldtiden* var Kvinden ofte saaledes, som hun saa at sige altid er paa et uciviliseret Trin, en *Slavinde.* Til Dels var dette Tilfældet hos de gamle Romere og Grækere.

I *Middelalderen* var det for en stor Del ogsaa Tilfældet. Der var i denne Tid megen Frihed og tillige megen Raahed i Omgangen

mellem de to Køn. Man havde mange ejendommelige Skikke, som f. Eks. det, man kaldte „*Prøvenætter*“, en Skik, som bestod deri, at unge Mænd aflagde Kærlighedsbesøg hos unge Kvinder, for at Parterne kunde komme paa det rene med, om de passede for hinanden eller ikke; først naar dette var afgjort, fremsatte den unge Mand sit egentlige Frieri, og derpaa fulgte Forlovelse og Bryllup. En tysk Forfatter hævder, at disse Prøvenætter var en ganske almindelig Skik paa Landet i Tyskland, de holdtes hvert Døgn. Ofte hændte det, at den unge Mand og den unge Kvinde forlod hinanden efter den første eller anden Prøvenat. Dette havde ikke noget at sige for Pigens Vedkommende; thi snart kom der en anden, som saa begyndte Prøvenat med hende. Men havde hun flere Gange haft Prøvenat uden Held, saa led hendes Rygte derunder.

Men netop den megen Frihed og Raahed, der i Middelalderen herskede i Omgangen mellem de to Køn, bevirkede i Forbindelse med Oprettelsen af den Institution, der kaldtes *det kristne Riddervæsen,* at der udviklede sig en hel ny Betragtning af Kvinden, ja en hel ny Kærlighedsdyrkelse. Naar Sædvaner opnaar en stor Almindelighed og Styrke, fremkommer der en Tendens til at slaa over i deres Modsætninger. Saaledes gik det her. De frie og raa

Vaner i Kærlighedslivet affødte en Reaktion, idet de uvilkaarligt vakte Trangen til en anden Slags Kærlighedsliv. Og om end Riddervæsenet stedse bag Overfladen skjulte megen Raahed og Udskejelse, lagdes der dog uden Tvivl gennem denne Institution Spirerne til bedre Sæder.

Man begyndte at betragte Kvinden som noget ganske andet end en Slavinde. Troubadourerne og Ridderdigterne fejrede i deres Sange Kvinden som Elskovens Dronning. Den elskede Kvinde blev en Herskerinde, Elskeren hendes ydmyge Vasal, der maatte udføre heltemodige Bedrifter for at vinde blot et Smil hos sin elskede eller Retten til et Kys paa hendes Haand. Det havde ikke noget at sige, om Elskeren eller Damen allerede var gift.

Hele denne Kvindedyrkelse blev imidlertid i den Grad overdrevet, at den for et naturligt Menneske synes ganske latterlig og urimelig. Det gik endda saa vidt, at der var Riddere, der lod sig binde med Lænker og trække rundt ved Lænkerne af deres Damer som Tegn paa ydmyg Underkastelse under Kvindens Herredømme i Elskovens Rige.

Der dannede sig hele *Kærlighedsdomstole*, (cours d'amour), i hvilke fornemme Damer havde Sæde som Dommere, og som dømte i alle Kærlighedsspørgsmaal. Der fandtes en *Kærligheds-lovbog* med bestemte Love for den sande Kær-

lighed og for, hvorledes den unge Mand og den unge Kvinde skulde optræde overfor hinanden. I denne Bog stod der bl. a.: »Ingen elsker oprigtigt, hvis han ikke lyder Kærlighedens uimodstaaelige Tilskyndelse«, »Ægteskabet er ikke en Hindring for Kærligheden«, »Kærligheden maa ikke afslaa Kærligheden noget«, »Elskeren og Elskerinden skal altid optræde mildt, behageligt og hovisk overfor hinanden, og de maa være oprigtige og trofaste i deres Kærlighed«. Af disse Lovbud ses det, at man ikke saa noget upassende i, at en Kvinde eller en Mand, som allerede var gift, nærede Kærlighed til en anden og fulgte denne Tilbøjelighed. Det var ikke saa underligt, at en saadan Anskuelse fremkom. Ægteskaberne i Middelalderen var nemlig meget ofte slet ikke Kærlighedsægteskaber, og *kunde* helller ikke være det, fordi en Fader, en Formynder eller en Lensherre havde Ret til at bortgive den unge Pige i Ægteskab til hvem, de fandt for godt, ligegyldigt om vedkommende var hendes Hjertes Valg eller ikke. Bestemmelsen om, at de elskende skulde optræde mildt, behageligt og høvisk overfor hinanden, blev kun tilsyneladende og i særlige Tilfælde overholdt; i Almindelighed skjulte der sig som før bemærket under al Kvindedyrkelsen trods alle Kærlighedsdomstole og — lovbøger megen Raahed

og Udskjelse. Dog havde Kærlighedsdomstolene vitterligt megen Indflydelse, idet de forsvarede den virkelige, den sande Kærlighed overfor alt Løgn og Hykleri; de stillede det frie Valg mod det beregnede og hævdede, at Hjertets Tilbøjelighed var den eneste Rettesnor.

Men i mange Tilfælde optraadte de gejstlige med Had og Forfølgelse overfor disse Domstole, og da de store Krige i det 14., 15. og 16. Aarhundrede udbrød, den engelsk-franske Hundredaarskrig, Religionskrigene og Trediveaarskrigen, forsvandt de af Kvinder ledede Kærlighedsdomstole. Det var nu *Kirkens Mænd*, hvem det blev overdraget at dømme i Kærlighedssager saavel som i saa meget andet, og de Herrer dømte paa en ganske anden Maade og paa Grundlag af ganske andre Synspunkter, end Kvinderne havde gjort. I Stedet for fintfølende Kvinders Domme fik vi nu Domme for „*Kødets*“ Synder.

Med Kvinde-Kærlighedsdomstolenes Forsvinden forsvinder ogsaa alt det, der mildnede Ridderlivets Sæder. I det 14., 15. og 16. Aarhundrede blev Kvinden væsentligt igen en Slavinde. Krigene medførte de frygteligste Udskejelser, og under Trediveaarskrigen gik alt højere Kærlighedsliv til Grunde.

Det er først i det 17. og 18. Aarhundrede, at en ny Kærlighedskultur spirer frem, og med

det mægtige Opsving, Civilisationen tog i det 19. Aarhundrede fremkom nye og mildere Kærlighedssæder. De gamle frie og raa Sæder forsvandt saa godt som ganske i de civiliserede Lande.

Men i Stedet gik man nu mange Steder til den modsatte Yderlighed; thi der indtraadte ofte hist og her i Omgangen mellem de to Køn en Ufrihed og et Snerperi, der paa mange Maader var ligesaa uheldige som den i Middelalderen vidt drevne Frihed og Raahed.

I en gammel Vise synges der om vore Bedsteforældres Dage saaledes:

I gamle Dage, da var man saa ærbar,
o, saa ærbar,
og Pigerne især bar
sig ikke ad som nu.

I hine Dage vogtedes den unge Pige omhyggeligt, at ikke frække Røvere skulde nærme sig hendes Uskyld. Kom hun sammen med unge Mænd, var hun altid under Bevogtning af Forældre eller af en Formynder, og faldt Talen paa Kærlighed, saa rødmede hun let og slog Øjnene ned. En ung Pige skulde blot sidde hjemme i sit »Jomfrubur« og vente, til »Prinsen« kom; det ansaas for upassende for hende at lære noget, end sige at søge selvstændigt Erhverv.

I den nyeste Tid har Forholdene jo med-

ført en Udvikling bort fra dette. Efterhaanden har Kvinden faaet en ganske anderledes fri Stilling i Samfundet end hidtil, hvad der naturligvis hænger sammen med den Omstændighed, at det nu ikke længere er den unge Pige forment at søge selvstændigt Erhverv. Kvindebevægelsen virker stadig hen til, at Kvinden paa alle Omraader faar Ligeberettigelse med Manden, og dette medfører atter, at Kvinden føler sin Værdighed, ikke længere betragter sig som en Tingest, som Forældre eller Værger hensynsløst kan sjakkre med og afsætte til hvem som helst. Kvinderne begynder nu at føle sig som selvstændige Væsener, begynder at tænke, tro, handle og tale paa egen Haand og paa eget Ansvar. Tidligere Tiders kunstige og opskruede Tilbageholdenhed og Skyhed forsvinder mere og mere; thi Følelsen af Selvstændighed medfører større Dristighed og Frihed i alle Forhold, ogsaa i Forholdet mellem de to Køn.

Snerperiet, der blot er en falsk Undseelse, beroende paa Mangelen af Mod til at sætte sig ud over Hensynet til overleverede Fordomme, er netop den egentlige Aarsag til al kunstig Tilbageholdenhed og Skyhed og forsvinder med disse. Det passer ikke for vor Tid. Vor Tid er Individualiteternes Tid. Den stræber at

danne hvert Individ i Overensstemmelse med dets egen selvstændige Tanke og Følelse.

I alt dette er der uden Tvivl meget godt. Der er ganske vist dem, der mener, at den Frihed, der i vore Dage hersker i Forholdet mellem de to Køn, er uheldig. de priser vore Bedsteforældres Tid som langt skønnere og lykkeligere. »Kvinden«, siger de, »mister nutildags mere og mere sin naturlige Blidhed og Elskværdighed; Interessen for Hjemmet og Børnene gaar tabt«, — kort sagt, Nutidens frie Liv, Kvindens Indtrædelse i Virksomheder, der før kun har været forbeholdt Mændene, skal efter Sigende undergrave al Kvindelighed. Men den Slags Paastande fremføres i Reglen kun af gamle gnavne Pebersvende med forbenede Hjerner, saadanne Folk bliver jo altid stikkende i deres egne fikse Ideer og ser ikke noget godt i det nye, simpelt hen, fordi de ikke gider se sig om, eller fordi det nye nu ikke har noget videre at byde dem.

Alle Kendsgerninger viser ubestrideligt, at netop Kvindens frie Stilling, hendes Ligeberettigelse med Manden, hendes anerkendelsesværdige Iver for at gøre sig bekendt med Kunst og Videnskab højner hele hendes aandelige og legemlige Niveau og giver hende en langt større Værdi for Manden, end hun tidligere har haft. Saa langt fra, at hendes Stilling nutildags

virker undergravende paa Hjemmet, Børnene og hendes egen Kvindelighed, er der alle Tegn paa, at den netop vil skabe et langt bedre Grundlag for alt dette.

Men paa den anden Side maa vor Tid naturligvis ogsaa vogte sig for at komme for langt ud med Hensyn til Frihed i Omgangen mellem de to Køn, at ikke Nutiden skal blive ligesom Middelalderen, i hvilken Periode, som vi har paavist, Friheden mellem de to Køn saare ofte var ensbetydende med Raahed og Usædelighed. Vi maa huske, at medens ganske vist Snerperiet og den deraf følgende hykleriske Tilbageholdenhed og noget latterligt, saa gives der dog ogsaa en *sand Undseelse og Ærbarhed,* der sætter Friheden visse Grænser; hvis disse forsvandt vilde det rigtignok være højt beklagelsesværdigt. Det gælder i Omgangen mellem de to Køn, at der er en Grænse saavel for Friheden som for Tilbageholdenheden; denne Grænse gælder det om at finde.

Vi vil nu se, om det er os muligt teoretisk at bestemme denne Grænse, og i det hele prøve, om vi kan løse dette Spørgsmaal: *Hvorledes kan og bør Omgangen mellem de to Køn være i vore Dage?*

FJERDE KAPITEL.

Den sande og den falske Kærlighed.

Eet er der, som med Rette kan siges at være absolut nødvendigt i Omgangen mellem Mennesker i det hele taget, hvis det skal være muligt for Mennesker at leve fredeligt sammen, det er med eet Ord „*Oprigtigheden*“.

Der er mange, der vil ryste paa Hovedet ad denne Paastand og sige, at den er urimelig: »Er det rimeligt«, vil man sige, »at man altid skal vise sine sande Følelser og Meninger? Nej, det er urimeligt, det er, simpelt hen, umuligt«.

De, der paastaar dette, har ganske vist Ret. Naturligvis er det urigtigt, ja rent ud umuligt under alle Omstændigheder og i ethvert Forhold at vise sine sande Følelser og Meninger. Det siger sig selv. Og dog hævder vi, at *Oprigtighed* er nødvendig.

Sagen er nemlig den, at selv om der er mange Omstændigheder og Forhold, under hvilke man skal vogte sig for at give sine sande Meninger og Følelser til Kende, saa er der dog andre, hvor netop dette er det rigtige. Særlig gælder dette Forholdet mellem en ung Mand og en ung Kvinde. Næsten enhver ung Mand og Kvinde vil i Livet

paa et eller andet Tidspunkt komme i et Forhold til en Person af det andet Køn, i hvilket det netop gælder for ham og hende at lade sine egne Følelser og Meninger blive aabenbaret, kort sagt, at lade sin egen sande Personlighed skinne igennem. Hvis ikke den unge Mand eller Kvinde tilstræber dette, vil det paagældende Forhold blive ødelagt.

Det gælder derfor i et saadant Forhold om ikke at være for sky, ikke at være for genert for at lade sig Mærke med sine virkelige Følelser og Meninger. Dette fører ikke til noget. Vær kun dristig!

Naturligvis er det ikke enhver Maade at lægge sine Følelser for Dagen paa, der er heldig. Der er en Vej her, som bestemmes af de særlige Omstændigheder, ens egen og den andens Karakter og private Forhold; denne gælder det om at være taktfuld nok til at finde. Der kan være noget, der gælder, naar unge Mennesker kommer sammen paa Baller, i Selskaber, ved Koncerter, paa Udflugter o. lign., og noget andet, naar de kommer sammen under fire Øjne. Dette skal vi omtale senere.

Ligesom det nu er af Vigtighed for det enkelte Menneske at være beredt til at give sine virkelige Følelser og Meninger til Kende, saaledes er det ogsaa af Vigtighed for det at kende Forskel paa Oprigtighed og Uoprigtighed hos

andre. Navnlig maa man kunne skelne imellem *sand og falsk Kærlighed;* thi der gives i Samfundet saavel det ene som det andet. Der gives noget, som smykker sig med Navnet »Kærlighed«, men som i Virkeligheden kun er et Skalkeskjul, under hvilket der gemmer sig Kulde, ja maaske Ringeagt og Rænkespil.

Men med Hensyn til dette Punkt maa det fremhæves, at den, der selv er oprigtig, meget hurtigt vil lære at skelne ret. Ganske vist gives der højst godtroende Mennesker; men det gaar i Reglen saaledes, at Livets Skole hurtigt lærer Menneskene ikke at være for godtroende overfor hverandre; de, der aldrig lærer det, er og bliver nogle Narre, der ikke bruger deres Omtanke, men gaar sovende omkring eller betragter, hvad der foregaar omkring dem, med halvt tillukkede Øjne, som f. Eks den forblindede Tøffelhelt, der, skønt hans Kone har gjort ham til Hanrej Masser af Gange, dog tror, at hun kun elsker ham. Saadanne naragtige Mennesker er dog heldigvis ikke saa almindelige, som man tror. Mennesekt er i Virkeligheden almindeligvis et meget fint konstrueret Væsen, saaledes indrettet, at det i et Sekund er i Stand til at mærke den mindste Gnist af Uoprigtighed.

Vi hører undertiden Tale om Mennesker, der skal være i Stand til at tage selv den skarp-

sindigste og klogeste ved Næsen, og det er jo ogsaa utvivlsomt, at der har eksisteret Bedragere, der var saa drevne, at de kunde drive deres Spil i lang Tid uden at blive opdaget. Men naar Talen er om Kærlighed, er det et Spørgsmaal, om der forekommer saa meget Bedrageri, som vi ofte hører. Man slutter vist ofte ganske forkert paa dette Punkt. Sandt nok! Ganske godtroende Narre bliver altid taget ved Næsen, — og fortjener det forøvrigt vistnok ogsaa. Men ellers er det vist hovedsageligt kun i Romanerne, at disse Mænd og Kvinder, særlig Kvinder, optræder, der er i Besiddelse af saa glimrende et Skuespillertalent, at de formaar at føre selv den klogeste og mest mistroiske bag Lyset med Hensyn til Kærlighed, i alt Fald er saadanne Mennesker vistnok kun Undtagelser i Virkeligheden. Det er jo tydeligt, at det Menneske, der formaaede at fremhykle Kærlighed paa en saadan Maade, at dette Hykleri ikke før eller senere røbede sig, i Sandhed maatte være overnaturligt. Sand Kærlighed lader sig nu ikke fremhykle, og Forsøg derpaa røber sig ret hurtigt blot gennem et Øjekast, en Bevægelse, en ren ubetydelig Handling, der undgaar Hyklerens eller Hyklerskens Opmærksomhed, men bliver den bedragne paafaldende, hvis han ikke er en godtroende Nar, og vækker hans Mistro.

»Hvorledes er det da muligt«, vil man sige, »for en dygtig Skuespiller eller Skuespillerinde at hykle Kærlighed paa Scenen?«

Dette Spørgsmaal kan synes ret rimeligt. Men det kan besvares tilfredssttillende. Sagen er, at Skuespilkunst i Virkeligheden aldeles ikke er Hykleri. Skuespilleren giver sig virkelig hen i sin Rolle og er langt fra at hykle, og for at dette skal være muligt maa han netop i de Roller, han skal paatage sig, finde noget, der vækker hans *oprigtige Sympati;* ellers kan han ikke spille dem. Derfor er det ogsaa, at enhver Rolle ikke passer for en bestemt Skuespiller; hans Omraade kan være større eller mindre; men der vil altid være noget, der passer godt for ham, noget, der passer daarligt, og noget, der slet ikke passer. Man kunde spørge: »Naar nu Skuespilleren skal fremstille en Skurk, maa han da ogsaa være bevæget af oprigtig Sympati for Rollen?« Hertil er at sige, at som Skurk skal han jo som oftest netop lægge Vægt paa Hykleriet, og der behøves da ingen oprigtig Sympati, eller ogsaa findes der virkelig hos Skurken noget, der vækker Skuespillerens oprigtige Sympati, og som Digteren ogsaa har tillagt Skurken netop, for at der skal kunne vækkes en vis Sympati med ham. Digtere fremstiller tit Skurke netop med det Formaal at vise, at der er noget hos dem, som maa væk-

ke vor Sympati. Dette er f. Eks. Tilfældet hos den berømte engelske Digter, *William Shakespeare.*

Men man taler ganske vist ofte om Kærlighedsbedrag. Nu er det den Kvinde, nu den Mand, der formaar at fremhykle Kærlighed saa godt, at en eller anden Stakkel bider paa Krogen i den Tro, at det drejer sig om sand Kærlighed. Ja, man hører derom saa tit, at man ofte fristes til at tro, at Livet er lutter Løgn og Hykleri, og at sand Kærlighed overhovedet kun er et Fantasifoster.

I Virkeligheden er det saaledes at Mennesker ikke nær saa ofte tages ved Næsen med Hensyn til selve Kærligheden som med Hensyn til Troskaben i denne. I et Forhold mellem to Mennesker, en Mand og en Kvinde, gaar det saa ofte saaledes, at den ene af dem, enten Manden eller Kvinden, efter en Tids, maaske en ganske kort Tids. Forløb bliver ked af den anden, fordi andre Interesser pludselig har lagt Beslag paa vedkommende, eller fordi en ny og større Kærlighed pludselig har taget den anden Kærligheds Plads, medens den anden Part stadig hænger fast ved sin gamle Kærlighed. Det er altsaa i Virkeligheden Troskaben hos den ene, der brister; men man kan ikke derfor, paastaa, at der ikke, inden dette skete, var Kærlighed hos vedkommende til den anden. Tvært

imod! Det har der uden Tvivl været, naar den anden ikke er en ren Nar, som kunde tages ved Næsen.

At Troskaben brister kan være en Ulykke for den, der vedbliver at hænge fast ved sin Kærlighed til den troløse; men det maa huskes, at det her i høj Grad kommer an paa, om denne har givet den anden noget Løfte, og i saa Fald, af hvad Beskaffenhed da dette Løfte var. Er der slet ikke afgivet noget Løfte, kan man jo heller ikke sikkert gaa ud fra, at Troskaben vil holde, og man maa da ikke blive skuffet, hvis det viser sig ikke at være Tilfældet.

Ofte er det heller ikke den bristede Troskab, som den af Parterne, der ikke har brudt Forholdet, tager sig nær; hvad der indvirker misstemmende er som oftest langt mere den Tanke, at den Kærlighed, der udvistes af den troløse Part, før han brød Forholdet, ikke var *sand.*

Men vi har set, at saaledes er det sjældent rimeligt at tænke. Naar man alligevel tænker det, hænger det sammen med et Onde, der forekommer meget ofte, nemlig den altfor overdrevne Mistro, der ganske ligesom den altfor overdrevne Godtroenhed hindrer en i at skelne ret fra vrangt. Om Godtroenhed og Mistro kan det i det hele siges: »Den, som tror alt

muligt, er en Nar; men den, der slet intet tror, er ogsaa en Nar«.

Overdreven Mistro er i Virkeligheden et langt hyppigere Fænomen end overdreven Godtroenhed, og det er forfærdeligt, hvilke Ulykker den giver Anledning til. Godtroenheden er sjældent nogen Aarsag til slige Ulykker.

Det Menneske, hvis Mistro først er vakt, har vanskeligt ved oftere at fàtte nogen Tillid til andre. I hver ubetydelig Omstændighed tror han at se en Grund til Mistro, i hver Bagatel søger han paa den naragtigste Maade Næring for den. De frygteligste Følger opstaar deraf, Følger af mange forskellige Slags. Mistro nærer Skinsygen, og denne kan føre til Udskejelser, Raahed, Mord, Selvmord, ja den kan gøre et Menneske ganske forrykt.

Næsten daglig hører vi om de skrækkeligste Handlinger, hvortil en ofte ganske ubegrundet Mistro har været Aarsag, særlig gælder det i Kærlighedssager.

Men det hænger sammen dermed, at unge Mænd og Kvinder saa ofte hverken forstaar sig selv eller hinanden. Den unge Mand, der er blevet forelsket i en Kvinde, mener ofte, at det er umuligt, at han kan blive afvist, og naar det desuagtet sker, synes han, at Livet ikke er værdt at leve, troer, at han selv er et ringeagtet, ugleset Udskud af Menneskeheden, og

det er ofte ligesaa med den unge Kvinde i Forholdet til en Mand.

Der er virkelig mange, det gaar paa den Maade. Hvis ikke denne rent ud naragtige Tilstand i et Menneskes Sjæl saa ofte havde saa sørgelige Følger, maatte man le ad den. Det er Ulykken, at saa mange Mennesker i Kærlighed taber ethvert sundt og fornuftigt Omdømme og ikke er i Stand til at tilegne sig et vidt og overlegent Syn paa Livet. Der er jo dog intet latterligere end at mene, at man, fordi man i Kærlighed afvises af en eller anden, derfor nødvendigvis er et Udskud, der vil blive afvist af alle og enhver, og snæversynet er det, naar man mener, at vedkommende Menneske er det eneste, der kan være Genstand for ens Kærlighed, selv om denne sidste Antagelse kan være mere forstaaelig. Det er tvært imod sandsynligt, at der i Verden findes mange, der ikke vil afvise en, og som hver for sig kan være meget mere passende Genstande for ens Kærlighed. Det gælder om at se Tiden an, at vente, til »den rette kommer«, som man siger, og det er en Mangel paa Udholdenhed og Energi, naar man giver efter for den Skuffelse og triste Stemning, som en Afbrydelse af Forholdet til en, paa hvem man har kastet sin Kærlighed, volder en. Der gives næsten altid en Udvej til at komme ud af denne Sorg; denne

Udvej er Arbejdet; dette i Forbindelse med Tiden, der skaber nye Indtryk og nye Forhold, vil læge alle Saar.

FEMTE KAPITEL.

Ulykkelig Kærlighed.

Vi kommer derved til den Slutning, at det, man kalder »ulykkelig Kærlighed«, ikke altid er en Tilstand, der behøver at være varig og at faa Indflydelse paa hele et Individs Liv lige fra det Øjeblik, da den er opstaaet. Arbejde, Indlevelse i nye Forhold, Rejse, nye Indtryk, nye Bekendtskaber, — alt dette i Forbindelse med en god Villie til at glemme og til at undlade at ruge over en Stemning og en Følelse saaledes, at de netop fastholdes, skal snart gøre det af med de fleste Tilfælde af »ulykkelig Kærlighed«.

Det er sandt, at der er forekommet Tilfælde, hvor denne ulyksalige Tilstand har ødelagt Menneskers Liv fuldstændigt, og hvor det desværre paa Grund af disse Menneskers Natur,

Karakter og hele sjælelige Habitus næsten *med Nødvendighed* maatte gaa saaledes.

Goethe hat i *„Den unge Werthers Lidelser“* skildret et Tilfælde, hvor den ulykkelige Kærlighed havde en gennemgribende Virkning paa et Menneskes Liv, og hvor dette vanskeligt kunde være undgaaet.

Den unge Werther bliver dybt forelsket i en ung, smuk Pige; men Omstændighederne vil, at hun ikke kan blive hans. Hun staar allerede i et officielt Kærlighedsforhold til en anden, idet hun er forlovet med Werthers bedste Ven, der ligeledes er dybt forelsket i hende. Werther er en sværmerisk, romantisk Natur, sygeligt følsom overfor alt, opfyldt af Medlidenhed med al Nød og Elendighed og med Hang til revolutionære Anskuelser. Med alt dette støder han an overalt, hvor han kommer i sin realistiske Tid. Han kan tilsidst ingen Mening finde i det hele, og dette i Forbindelse med det Dilemma, hvori han er kommet, nemlig Umuligheden for ham af at løsrive sig fra Lotte, den unge Pige, han elsker, og dog paa den anden Side ogsaa Umuligheden for ham af at forstyrre Forholdet mellem hende og hans Ven, bevirker, at han tager Livet af sig.

»Den unge Werthers Lidelser« er og bliver den ulykkelige Kærligheds klassiske Novelle. Den skildrer, hvilke frygtelige Følger ulykkelig

Kærlighed har, naar den slaar Rod i et sygeligt, romantisk Sind. Werther er den klassiske Type paa den romantiske Yngling, dette uheldige Individ, der var en temmelig almindelig Type i Slutningen af det attende og Begyndelsen af det nittende Aarhundrede, men som for øvrigt kan findes til alle Tider.

Med Werther kunde det vanskeligt gaa anderledes, end det gik. Hans Sind, hans Væsen, hans Karakter, hans romantiske, overspændte Tankeliv, — alt dette i Forbindelse med de særlige Forhold, hvori han befandt sig, maatte medføre den sørgelige Udgang.

Men saadanne Tilfælde, i hvilke den ulykkelige Kærlighed ikke kan overvindes, er sjældne. I Almindelighed er det meget vel muligt at arbejde sig bort fra en saadan Tilstand. Ja, selv en Yngling som Werther kunde have undgaaet den, hvis han ikke havde været fuld af det, man med eet Ord kunde kalde *„Romantik“*, og i Tide havde taget sig i Agt derfor.

Romantik, det er netop mange unge Menneskers Ulykke. Romantik er Indbildning, Drøm, Fantasteri i Stedet for Virkelighedssans og nøgtern Tankegang, der bygger paa Fakta, ikke paa løse Ideer. Romantik fremelsker Sygelighed, Hanget til Grubleri og Ensomhed, Pirrelighed, bizarre Anskuelser, Mistro, Skinsyge og

Livslede, — derfor gør Ungdommen nok bedst i at vogte sig for Romantik.

SJETTE KAPITEL

Kærligheden og det selskabelige Liv.

For megen Ensomhed er utvivlsomt af det onde for Mennesker, særligt for unge Menne sker. De skal have Lejlighed til at komme sammen i Selskaber, paa Udflugter, paa Baller, i Teatret og paa anden Maade. Det selskabelige Liv har en overordentlig stor Indflydelse paa Ungdommen — i Retning af at danne dens Følelser og Fantasi, give den Impulser til Virksomhed og vække dens Trang til at høste Kundskaber. Vel er der Perioder i enhver ung Mands Liv — og muligvis ogsaa i enhver ung Kvindes — da Ensomheden er et Gode, fordi den giver Mennesket Mulighed for at samle og sammenarbejde alle de spredte Indtryk, hele det Virvar af Tanker og Følelser, som dets Sind netop gennem den selskabelige Omgang med andre er blevet fuldt af. Men disse Perioder bør, hvis de virkelig skal være et Gode, ikke

vare ret længe, og man maa derfor vogte sig for saa at sige »at forfalde til Ensomhed«.

Som Regel bliver Mennesket gennem Ensomhed ført til lunefuld Udartning eller henfalder til Melankoli. Et Menneske, der er Eneboer fra Ungdommen af, vender tilbage til Urtilstanden, bliver menneskesky og gaar aandeligt til Grunde. Det voksne Menneske, som uden at besidde nogen aandelig Kapital, drager bort og bliver Farmer i ensomme Egne, viser senere hen Tilbøjelighed til Sindssygedom, hvad man hyppigt kan iagttage i Nordamerika. Det helt ensomme eller kun i Omgang med de nærmeste Familiemedlemmer levende Menneske viser desuden meget ofte Tilbøjelighed til alskens Perversitet, som af Forholdene føres ham nær ind paa Livet.

Ensomheden, duer altsaa ikke for Menneskene, undtagen i korte Perioder, i hvilke det gælder at samle alle de spredte, forvirrede Indtryk, som Livet fører med sig, for derved at opnaa Klarhed og Sikkerhed til Udførelsen af et aandeligt værdifuldt Arbejde; paa denne Maade søges Ensomheden jo blot som et Middel til at kunne virke med større Værdi i Omgangen med andre, og for saa vidt kan den altsaa kaldes et Gode. Det gælder da hvad et Mundheld siger: »Det er i Ensomhed, at Manden dannes til Mand«.

Men i øvrigt er Mennesket »et selskabeligt Dyr«. Derfor skal man ikke hindre unge Mennesker af begge Køn i at komme sammen. Lad dem blot mødes paa Bal, til Koncert, i Teatret, paa Udflugt o. s. v.!

Hvis man nu vil spørge: »Gælder der noget særligt med Hensyn til den unge Mands og den unge Piges Optræden overfor hinanden i Selskabslivet, da maa det svares, at det er vanskeligt at opstille Regler.

Dog kan vi sige saa meget:

I al Almindelighed er der en Grænse saavel for den Beskedenhed som for den Ubeskedenhed, hvormed en ung Mand eller en ung Pige skal optræde i selskabeligt Lag. For stor Beskedenhed giver Indtrykket af Dumhed og Uduelighed; men for stor Ubeskedenhed er paa den anden Side det samme som Anmasselse og Tilsidesættelse af Hensynet til andre. Der er en gylden Middelvej. Skal man i en selskabelig Kreds betyde noget, maa man kunne give sit Besyv med i Laget og derfor forstaa sig paa noget af det, dette Lag sætter Pris paa, saa at man ikke befinder sig som et rent Mæ-hæ. Men dette maa man kunne gøre med en vis Værdighed, om end uden Anmasselse, og uden at man derfor gør sig selv til Nummer eet i Selskabet.

Da man skal kunne give sit Besyv med i

Laget, er det desuden klart, at i et saadant Lag, hvor man *ikke* kan give sit Besyv med, hvor man ikke egner sig til og forstaar sig paa noget af det, dette Lag sætter Pris paa, dér er man en Umulighed, og fra en saadan Kreds gør man derfor bedst i skyndsomst at trække sig tilbage.

Men det gælder netop for en ung Mand og en ung Kvinde, særlig for den første, at kunne gøre sig gældende i forskellige Lag, i alt Fald i en Del forskellige Lag, og da hverken to Mennesker eller to Selskaber af Mennesker er ens i deres Tilbøjeligheder, maa man forstaa at tilegne sig forskellige Færdigheder for at kunne betyde noget i de Lag, hvori man kommer. At kunne synge lidt, spille lidt, danse lidt, konversere lidt, deltage lidr i Kort- eller Skakspil, fortælle en eller anden morsom eller interessant Historie, — det er alt sammen Færdigheder, der spiller en stor Rolle, og som en ung Mand og en ung Pige helst maa have tilegnet sig lidt af i vore Dage.

Men her er talt om den almindelige Maade, hvorpaa et Menneske bør optræde i selskabeligt Lag, ikke om den Maade, hvorpaa den unge Mand og den unge Kvinde bør forholde sig til hinanden, naar de taler fortroligt sammen i selskabeligt Lag. Dette er jo saa ofte

Tilfældet. Og her viser det sig, at vi ikke kan bruge samme Maalestok som før.

Kvinderne er saa højst forskellige indbyrdes, og Mændene ligeledes, at det, den ene i et bestemt Øjeblik vil synes om, aldeles ikke vil finde Naade for den andens Øjne.

Hvad nu for det første Mandens Optræden overfor Kvinden angaar, naar han fortroligt omgaas hende i Selskab, da kan vi ikke saa afgjort paastaa, at Kunsten at træffe det rette her bestaar i at finde Grænsen mellem Beskedenhed og Ubeskedenhed. Ganske vist gælder det altid, at der maa være en vis — i alt Fald tilsyneladende — Værdighed hos Manden, hvis han med Held skal kunne omgaas en Kvinde, og dette gælder saavel i Selskab som under fire Øjne. Men der er meget stor Forskel paa den Maade, paa hvilken denne Værdighed skal lægges for Dagen overfor forskellige Kvinder. Nogle Kvinder tiltales af den blufærdige Beskedenhed, der ikke *forsætligt* lader Værdigheden skinne igennem, men som dog tillader den at lægge sig for Dagen *uvilkaarligt* i en medfødt eller tilegnet Dannelse; det er de mest intelligente Kvinder, de, der formaar at se en Mands sande Værd, selv om han aldeles ikke gør sig nogen Umage for at vise det, ja, maaske endog gør sig Umage for at skjule det. Men mange Kvinder er af den Art, at de beundrer den mest

anmassende Mand, den mest paagaaende, den, der mener, at han selv er Tilværelsens Midtpunkt, og fejer alle andre til Side, ja der er dem, for hvem selv mandlig Raahed, Praleri, og Storsnudethed er herlige Egenskaber. Ofte finder Amor for godt at opflamme en Skønheds Hjerte for en mandlig Person, naar denne blot synger, spiller eller danser smukt eller ogsaa er i Besiddelse af Vid, undertiden lader han hende endog fatte Ringeagt for en smuk, elskværdig, aandfuld ung Mand.

Amor er som bekendt en lunefuld Gud, og ikke uden Grund lader Shakespeare i Skærsommernatsdrømmen en af Personerne sige, at »Kærlighed og Fornuft ikke har noget med hinanden at gøre«.

I det hele kan der ikke siges andet end, at naar en ung Mand i Selskab træffer Kvinder, saa gør han bedst i i al Stilhed at søge at aflure dem, hvorledes de nu vil synes om at blive taget, hvis han da i det hele taget vil have noget med dem at gøre. Han kan sikkert ikke vide noget om, hvad de vil synes om, lige straks; men det vil snart vise sig, naar han har indladt sig med dem. Viser det sig da, at han saa at sige stadig løber Panden mod en Mur, at vedkommende skønne aldeles ikke finder Behag i ham og hans Konversation, da vil det maaske være rigtigt af ham at trække sig til-

bage fra hende for bestandigt, om end, som vi skal se, ikke altid. Selv om han nu er meget forelsket, saa kan han dog, naar han har en Smule Energi, trække sig tilbage uden megen Græmmelse; den Tanke vil trøste ham, at han og den paagældende skønne aldeles ikke passer for hinanden, og at der et eller andet Sted i Verden nok sidder en eller anden lille Skønhed, som vil vise sig at være »den rette«.

En særlig Rolle spiller „*Koketteriet*«.

En ung Mand begaar en meget stor Fejltagelse, hvis han deraf, at en Kvinde er koket, lader sig forlede til at tro, at hun er forelsket i ham. Det behøver ingenlunde være Tilfældet. Koketteriet stammer fra Tilbøjeligheden til at behage og Angsten for ikke at behage. For at behage maa man kunne vise andre, at man finder noget, man synes om hos dem, og dette kan ske alene gennem et Smil eller et Øjekast, der netop er de to Midler, hvorved Koketteriet gør sig gældende. Koketteriet kan derfor være en Anledning for Manden til at indlade sig med en Kvinde; men han maa ikke tro, at hun, fordi hun nu rent tilfældig har sendt ham et smigrende Øjekast, behøver at sætte saa megen Pris paa ham, end sige elske ham, i samme Øjeblik, hun ser ham. De smigrende Øjekast sender hun jo ogsaa mange andre. Og hvad mere er, hun sender dem til mange, som hun

slet ikke kender, ja aldrig før har set for sine Øjne. De smigrende Øjekast og Smil angaar i Reglen heller ikke andet end et eller andet i Mandens ydre Fremtoning, som hun finder behageligt, eller de angaar slet ikke noget; de er blot Udslag af Tilbøjeligheden til at øve sig i at behage, en Tilbøjelighed, som mange Mennesker, særlig Kvinder, finder det nødvendigt at følge.

For øvrigt kan Mænd være ligesaa kokette som Kvinder, — bevidst eller ubevidst. Og hvad her er sagt om Mænds Forhold overfor Kvinders Koketteri, gælder ikke mindre om Kvinders Forhold overfor Mænds ditto.

I det hele taget gælder ganske det samme for Kvinders Optræden overfor Mænd i Selskabslivet som for disses Optræden overfor Kvinder. Kvinden maa ogsaa føle sig for. Paa Forhaand kan hun sjældent vide noget sikkert. Mændene er ligesaa forskellige indbyrdes, ja maaske meget mere forskellige, end Kvinderne, og hvad der passer overfor en, passer derfor ikke overfor en anden.

Unge Mænd og unge Kvinder skal ikke tage sig de Skuffelser altfor nær, der kan ramme dem i den selskabelige Omgang med hverandre. Selskabslivet kan for unge Mænd og Kvinder opfattes som den Verden, hvori de skal tumle sig, søge og prøve, indtil de fin-

der det Forhold, der passer for dem, og i hvilket de passer.

Er man ikke elsket af den, af hvem man gerne vilde være det, fordi man selv elsker vedkommende, nu, da maa man, som vi har vist, samle sin Energi og hente Trøst i den Tanke, at man baade kan give og finde Kærlighed andet Steds.

Desuden maa man ikke være saa let til at slutte, at man ikke er elsket eller kan blive elsket af en eller anden, selv om det til at begynde med ser saaledes ud. Skønt det, som vi bemærkede, undertiden kan være rimeligt at opgive Ævret overfor en eller anden, fordi man har ganske utvetydige Beviser for, at Forholdet til denne anden er umuligt, saa er det dog ofte saaledes, at man ikke behøver at opgive, naar man har »alvorlige Hensigter«, det er kun en kort Tid, det ser noget haabløst ud. Som vi skal se, er netop det, ikke at opgive for hurtigt, altsaa at være udholdende i sin Kærlighedsstræben ovenfor en anden, et af Midlerne til at vinde og fastholde den andens Kærlighed. Ved dette Middels Anvendelse viser det sig ofte, at et Forhold, der fra først af syntes ganske umuligt, netop bliver udmærket.

Men til at gøre et Forhold dertil, altsaa til at vinde og fastholde en andens Kærlighed, hører naturligvis mere end denne Udholdenhed,

først og fremmest hører der som sagt »alvorlige Hensigter« til, det vil sige, at man er oprigtig i sin Kærlighed; dette har vi jo allerede tidligere paavist at være en Hoved- Fordring til den, der vil vinde og fastholde Kærlighed, som Oprigtighed jo i det hele taget er en Fordring til Menneskene, hvis de vil leve fredeligt sammen.

Vi skal nu se, hvad der i det hele taget hører til for at vinde og fastholde Kærlighed saavel i Almindelighed for begge Køns Vedkommende som specielt for Mandens og specielt for Kvindens Vedkommende.

SYVENDE KAPITEL

Den første Betingelse for at vinde og fastholde Kærlighed.

Til at have Lykke med sig i Kærlighed hører der visse indvortes og udvortes Egenskaber, der kan variere noget alt efter Individualiteten af Genstanden for ens Kærlighed, men som dog kan karakteriseres ved noget ensartet.

Men foruden disse Egenskaber er den første Betingelse den, at man selv elsker, og elsker *oprigtigt;* Vigtigheden af Oprigtighed har vi jo paavist.

Det er først og fremmest nødvendigt at give Kærlighed for at vinde Kærlighed; derfor kræver Kærlighed altid Genkærlighed.

Det er altsaa en Regel: *Vil du elskes, saa elsk selv.* Kærligheden er det halve af det, der behøves til at vinde Kærlighed.

Kærligheden er intet andet end en Fornægtelse af sin egen Personlighed for med Begejstring at gaa over i den elskede Genstands, blive til eet med samme, dele Tilbøjeligheder, Tænkemaade og Følelser med den, kort sagt, ikke mere tilstede nogen Forskel mellem sit eget og den elskede Genstands Liv. Hver den, som er i Stand til denne Selvfornægtelse og altsaa elsker i Sandhed, han vil og maa, naar han iøvrigt ejer de for den elskede attraaværdige Egenskaber, finde ubetinget Genkærlighed. Det kan ikke være andet.

Naar vi fornægter os selv i Kærligheden, ved at underordne vor Personlighed under den elskedes, og ved ganske at gøre vort eget Jeg afhængigt af hendes, frembringer vi nødvendigvis en vis Lighed mellem os og den skønne, i Tænke- og Handlemaade og i Følelser. Men nu er det dybt grundet i den menneskelige Na-

tur, at alt det, som i nogen Maade stemmer med og harmonisk berører en beslægtet Stræng i vort indre, det behager os, tiltrækker os, synes os elskværdigt og prisværdigt. Hvis en Kunst glæder os, da føler vi os tiltrukne til den, som føler den samme Glæde, har vi erkendt en eller anden Sætning for rigtig, da giver vi den vor Tilslutning, som er kommet til den samme Erkendelse. Tænker, føler eller udfører vi eet eller andet, da føler vi os tiltrukne af den, der tænker, føler og er i Stand til at udføre det samme.

Man kan kort sagt sige, at der er en i Naturen dybt grundet Lov, der gaar ud paa, at ligeartede Genstande tiltrækker hverandre, medens uligeartede frastøder hverandre. Denne Lov gør sig gældende i alt Kærlighedsliv.

Den, som altsaa i Sandhed elsker, til ham føler den elskede sig allerede paa Grund af en Naturlov tiltrukket. Men den elskende, som vil bevirke dette fuldkomment, maa da ogsaa træde ud af sin egen Personlighed og saa meget som muligt gøre sig ligeartet med den elskede Genstands Personlighed. Derfor maa man stille de Spørgsmaal til sig selv: »Hvorledes tænker og føler, hvad ønsker, haaber og frygter den, som du elsker? Hvilket Ideal af en Mand eller en Kvinde foresvæver den el-

skede? Hvilke Egenskaber elsker hun eller han hos en anden?«

Svaret paa det sidste Spørgsmaal bliver afgørende. Thi hvis disse Egenskaber, naar man har faaet oplyst, hvilke de er, synes en selv at være fortræffelige Egenskaber, saa udvikler man dem hos sig selv, om man kan; synes de derimod en slette, eller slaar ens Evner ikke til, ja saa maa der ske eet af to: Enten maa Forholdet opløses, eller den elskede maa reformere sine Anskuelser om, hvad der er fortræffelige Egenskaber, saa at de kommer til at harmonere med ens egne.

Der er mange Mennesker, som ikke lægger Mærke til, at Kærlighed er det halve af alt, hvad der hører til for at vinde Kærlighed. De er maaske stolte af sig selv og mener, at de er saa fortræffeligt udstyrede fra Naturens Haand, at de ubetinget maa vinde Kærlighed. Derfor ser de sig om og venter uvilkaarligt hvert Øjeblik at møde forelskede, beundrende Øjekast.

Selv om nu saadanne Mennesker virkeligt, som de selv mener, er fortræffeligt udstyrede fra Naturens Haand, saa opnaar de dog slet ikke det, de venter, simpelt hen, fordi de glemmer den første Læresætning i Kærlighedens A B C, nemlig: Vil du elskes, saa elsk! De bliver meget forundrede ved at opdage, at de

i Stedet for beundrende Øjekast, henrykte Smil og hjertebevæget Tale møder Kulde, Foragt, og Ligegyldighed; men de fleste gaar det dog saaledes, at de indser, at de har overset noget, hvorefter de beflitter sig paa Kærlighed. Straks tager Bladet en anden Vending; de opdager, at det, de før ventede at blive beundret og elsket for, det bliver de nu virkelig ogsaa beundret og elsket for, og beundrende Øjekast, elskværdige Smil og hjertelig Tale møder dem nu alle Vegne. Hele Verden faar nu et andet Udseende for dem.

At oprigtig Kærlighed er den første Betingelse for at vinde og fastholde Kærlighed, er jo ikke saa mærkeligt. Thi ved den aflægger vi vor egoistiske, selviske Ham, giver os hen til sand Glæde over andre og begynder et Liv i Ømhed, Interesse, Hengivenhed, Hjælpsomhed, ja maaske Opofrelse for andres Skyld, selv om det naturligvis ikke er Meningen, at vi behøver fuldstændig og til enhver Tid at glemme vort eget Selv.

OTTENDE KAPITEL

Hvorledes Manden i Almindelighed kan vinde og fastholde Kvindens Kærlighed.

Hvis vi skal løse Spørgsmaalet, hvorledes Manden i al Almindelighed kan vinde og fastholde Kvindens Kærlighed, maa vi prøve, om vi kan finde ud af, hvad det er, Kvinden elsker hos Manden. Det er jo imidlertid ikke særlig vanskeligt at se, hvad dette er. Thi hvorfor har Naturen skabt to Køn? Mon ikke for at de skal supplere hinanden paa Livets Bane, og mon det da ikke er saaledes, at Mandkønnet er det til større Energiudfoldelse, større Aktivitet bestemte Køn? Jo, derpaa tyder jo alle Kendsgerninger. Mandkønnet er det stærke, Kvindekønnet det svage Køn, det er en ældgammel Distinktion, som, hvormeget man end vil gøre Nar ad den, synes at passe. Ved sin større Energi er Manden bestemt til at være en Støtte for Kvinden i alle Livets Tilskikkelser, saaledes supplerer han hende; og Kvinden paa sin Side er bestemt til at slutte sig til Manden med Kærlighed, være ham en Med-

hjælp i hans Arbejde, sekundere ham i hans aandelige og legemlige Stræben samt — last, but not least — være Moder for hans Børn, saaledes supplerer Kvinden Manden.

Det er navnlig den Omstændighed, at Kvinden er bestemt til at bliveModer, der nødvendiggør, at hun maa være det svage Køn. Hendes Natur er hovedsageligt rettet mod dette Maal, og der kunde derfor ikke i hende uden Skade være saa megen Energi til andre Ting som hos Manden.

Da nu Naturen har indrettet det saaledes, mon den da ikke ogsaa har dannet Kvindens Væsen saaledes, at det, hun elsker hos Manden, netop er den større Energi? Jo, vi kan være temmelig overbevist om, at det er saaledes. Alt i Livet viser det. Naar en Mand ikke finder Naade for en Kvindes Øjne, ligger det netop ofte deri, at han ikke har udviklet denne større Energi, som er hans Bestemmelse; den skal nemlig oparbejdes; den kommer ikke saadan uden videre af sig selv. Og naar en Kvinde elsker en Mand, ser man tydeligt, at hvad hun elsker hos ham, er alt det, der forkynder en vis Kraft. Foragtelig vil hun finde en Mand, naar han i nogen Maade bliver kvindagtig, svag, frygtsom og ængstelig.

Da nu en vis Kraft er en Betingelse for at blive elsket af Kvinder, maa Manden ogsaa

optræde saaledes, at denne Kraft kommer til Syne; dette sker gennem en *selvtillidsfuld, noget værdig — men ikke altfor værdig — Optræden.* Selvtillid og en vis beskeden Værdighed (Stolthed) er nemlig Tegn paa Energi, og naar Elskeren lægger disse Egenskaber for Dagen, slutter Kvinden sig fra disse til en i Baggrunden liggende Mandskraft i Sjælen, som altid behager hende, og det ofte, selv om denne Kraft har faaet en Retning, som er mange imod, ja selv om den har faaet, hvad man vil kalde, en *forbryderisk* Retning.

En glimrende paa historiske Fakta grundet Skildring af dette Forhold, har Shakespeare givet os i sin berømte Tragedie *„Richard den Tredie“*.

Richard, Hertug af Gloster, er en pukkelrygget, grim Mand; men netop paa Grund af den Forsømmelse, Naturen har ladet ham blive til Del, er han lumsk, hyklerisk, hævngerrig og grusom af Karakter, dog ogsaa i Besiddelse af en vis Energi og Dristighed; derved lykkes til Trods for hans Ondskab de utroligste Ting for ham. Han er Broder til Kong Edvard d. Fjerde af England, og for nu at komme i Besiddelse af Tronen efter denne udfører han den ene Forbrydelse efter den anden. Blandt andet lader han den tidligere Konge, Henrik den Sjettes Søn, Prins Edvard af Wales, der

spærrer Adgangen til Tronen for ham, myrde. Bagefter har han nu oven i Købet den Frækhed at optræde som Frier til Prins Edvards Enke, Anna, der meget godt ved, at Richard har myrdet hendes Husbond. Og hvor forunderligt! Hvor meget end Anna til at begynde med foragter, haaner og hader Richard, hun bliver dog overvundet af hans Smigerord, ja, hun er ikke langtfra at fatte Kærlighed til og Beundring for sin Mands Morder. Hvorpaa beroer nu dette? Det beroer dels paa det glimrende Talent, hvormed Richard forstaar at optræde som Elsker, dels paa den Energi og Frækhed, der lægger sig for Dagen midt i hans Forbryderiskhed. Netop Selvtillidsfuldheden i Forbindelse med den Elvskovsfuldhed, Richard formaar at lægge over hele sit Væsen, er det, der gør Indtryk paa Anna, og det i den Grad, at Richard endog i Enrum forundrer sig over Resultatet.

Man lægge blot Mærke til de berømte Replikker: Anna spytter paa Richard. Richard siger: »Hvi spytter du paa mig?« Anna: »Gid det var Gift, der kunde dræbe dig!« Richard: »Aldrig kom Gift fra sligt et yndigt Sted«. Anna: »Og aldrig klæbed Gift paa værre Tudse; bort fra mit Aasyn! smit ej mer mit Øje!« Richard: »Dit Øje, Skønneste, har smittet mit«.

Richard vedbliver at optræde som den kælne

Elsker; han lader endog, som om han gerne vil lade sig dræbe af Anna hellere end at undvære hendes Kærliehed. Han rækker hende sit Sværd og beder hende dræbe ham. Men Anna kan ikke støde til. Og da Richard siger til hende, at hun skal byde ham at dræbe sig selv, kan hun det ikke. »O, kendte jeg dit Hjerte!« siger hun. Richard svarer: »Det tolkes af min Tunge«. Anna: »Jeg frygter, begge lyve«. Richard: »Saa er der ingen sanddru«. Anna: »Stik Sværdet da i Skeden«. Richard: »Sig, er du da forsonet?« Anna: »Det vil jo Tiden vise«. Richard: »Tør jeg i Haabet leve?« Anna: »Det haaber jeg, gør alle«. Richard: »Tag denne Ring og bær den!« Anna: »Den giver ej, der tager« (hun sætter Ringen paa Fingeren).

Vi ser, at Anna er godt paa Vej til at give Richard, denne lumske, forbryderiske, hæslige Person, sin Kærlighed. Da Richard er alene med sig selv, siger han forundret:

»Ha! Har hun alt forglemt sin Husbond, Edvard,
den tapre Prins, som for tre Maaneder
jeg fælded i min Harm — —
En mere elskelig, livsalig Herre, -
skabt af Naturen i dens ødsle Lune,
ung, tapper, klog og sikkert kongebaaren,
kan ej den vide Verden stille frem;
og dog nedlader hun sit Blik til *mig*,

der brød den favre Fyrstes Ungdomsblomst
og skaffed hende Sorg i Enkeseng?*)

Det er saaledes Energien, som den ytrer sig gennem Selvtillid og Værdighed, hvorved Manden vinder Kvinden, og andre Egenskaber kommer først i anden Række, selv om de ogsaa kan spille en Rolle.

Mandlig Skønhed kan spille en Rolle; men er den ikke forenet med Energi, duer den ikke. Man ser tit, at de skønneste Mænd har ondt ved at vinde Kvinders Kærlighed, og omvendt, at de grimmeste Mænd elskes af de skønneste Kvinder. Hvorfor? Simpelt hen, fordi de skønneste Mænd kan være nogle Svæklinge, nogle energiløse Personer, medens de grimme Mænd ofte er Mænd af Kraft. For at tage et Par Eksempler fra Historien. Grev *Mirabeau* var en meget grim Mand, koparret, med grove Ansigtstræk, uformelig, og dog berettes det, kunde ingen Kvinde modstaa ham paa Grund af den Ild og Begejstring, den Selvtillid og urokkelige Villie, der lagde sig for Dagen i hans Væsen. *Napoleon Bonaparte* var egentlig ikke skøn af Legem; men han var en Mand, som besad Tillid til sig selv og en umaadelig kraftig Villie, og som derfor behagede de fleste Damer overordentlig vel.

*) Shakespeare: Kong Richard d. Tredie, Lembckes Overs. Akt. I. Sc. II.

Hver den, som vil behage Kvinderne, maa altsaa gaa til Værks med Selvtillid og lade dem mærke sin Villies og sin Karakters Kraft. Derfor skal man heller ikke henflyde i Smægten og Længsel; dette forekommer Kvinderne umandigt, blødagtigt Kvindens første naturlige Ønske er ikke at staa over Manden og beherske ham, men langt snarere at kunne betragte ham som en Støtte og Fører i Livet.

NIENDE KAPITEL

Hvorledes Kvinden i Almindelighed kan vinde og fastholde Mandens Kærlighed.

Hvad skal vi nu sige om Kvinden i hendes Forhold til Manden? Hvorledes kan hun vinde og bevare den Mands Kærlighed, til hvem hun har sat sin Hu?

For at besvare dette Spørgsmaal, maa vi gaa frem paa en Maade, der svarer til den, vi anvendte i det nylig afsluttede Kapitel, vi maa undersøge, hvad det er, Manden elsker hos Kvinden.

Hvad Manden elsker hos Kvinden, kan ud-

trykkes med det ene Ord: *„Kvindelighed"*, det vil sige alt det, der staar i Modsætning til hans eget Køns karakteristiske Egenskaber, men dog danner et attraaværdigt Supplement til disse. De Hovedegenskaber, der tilsammen udgør den væsentligste Bestanddel af Kvindeligheden, er *Blidhed* og *Mildhed*. En raa, mandfolkeagtig, trættekær og skamløs Kvinde virker afskyeligt paa Mændene og vækker i det højeste den dannede Mands Nysgerrighed.

Forfængelighed er en Egenskab, der er uadskilleligt knyttet til den menneskelige Natur. Vi har allerede omtalt dens mange mærkelige Udslag. I Virkeligheden er det en ren Fejl at bedømme det kvindelige Køn som mere forfængeligt end det mandlige. I det civiliserede Samfund lægger den kvindelige Forfængelighed sig blot mere for Dagen med Hensyn til *Klædedragten, Ydret* i det hele, end den mandlige. Mændene er forfængelige af andre Ting; en er umaadelig stolt af sine Kundskaber, en anden af sin sportslige Dygtighed, en tredie af sit Forretningstalent o. s. v. Og dog bebrejder mange Mænd Kvinderne deres Forfængelighed. De kommer derved i en idiotisk Modsigelse med sig selv: de dadler hos andre, hvad de lægger Vægt paa hos sig selv, om end ofte paa en ubevidst Maade.

Iøvrigt er Forfængelighed, naar den ikke

overdrives, aldeles ikke af det onde, men tværtimod en priselig Egenskab. Den Kvinde, som slet ikke er forfængelig, er saa at sige ingen Kvinde; hun forsynder sig imod sin egen Natur, bliver efterladende i Manerer og Paaklædning, og det maatte være en sjælden Mandsperson, hvis Kærlighed hun skulde kunne vinde og fastholde.

Dette er i Hovedsagen de for Kvinden nødvendige Egenskaber, Egenskaber, hun er i Stand til at lægge Vægt paa at udvikle i sin Person.

Naturligvis er *Ungdom og Skønhed* i det hele Guldnøgler, hvormed alle Hjerter kan oplukkes, men om disse Egenskaber gælder det, at har man dem ikke, saa har man dem ikke, derved er intet at gøre; men der lader sig meget udrette uden disse Egenskaber, for saavidt man sørger for at fremelske hos sig selv de nødvendige, ovenfor omtalte Egenskaber, der *kan* fremelskes.

TIENDE KAPITEL

Kysset.

Fra Arilds Tid har Kærligheden, af hvilken Art den saa er, lagt sig for Dagen i alt det,

vi sammenfatter under Betegnelsen *„Kærtegn“* eller *„Ømhedsbeviser“*. Det vigtigste af disse er *Kysset.*

Et gammelt Sagn fortæller, at Menneskene har lært Kysset af *Duerne.* Men det vilde rigtignok falde lidt vanskeligt, om man skulde bevise denne Paastand. Og det behøves jo heller ikke. Nok er det at vide, at Kysset er Kærlighedens Tegn, de inderlige Følelsers stærke Udtryk, den Gnist, der vækker og meddeler Kærlighed, og at Kærlighed og Kys ikke kan tænkes adskilte.

Men Kysset er i Tidernes Løb blevet mere end et Kærlighedens Tegn. Det har ogsaa maattet tjene som Udtryk for Følelser, der er forskellige fra Kærligheden, ja kan være helt modsatte den.

Som Følge heraf har man allerede temmelig tidligt søgt at finde en Inddeling for de forskellige Slags Kys, en Klassificering, ganske ligesom man klassificerer Dyr i Zoologien, Planter i Botanikken, Mineraler i Mineralogien o.s.v. I denne Henseende er det vel nok lidt urimeligt at gaa saa vidt som Tyskerne, der har inddelt Kyssene i en 30—40 forskellige Klasser. De taler om Afskedskys, Æreskys, Takkekys, Broderkys, Venskabskys, Fredskys, Haandkys, Honningkys, Judaskys, Lenskys, Pigekys, Elskovskys, Kærlighedskys, Morgenkys, Uskylds-

kys, Forsoningskys, Formælingskys o. s. v. Vi kan dog sikkert nøjes med nogle færre Klasser, idet alle de andre Klasser falder ind under den ene eller den anden af disse; den almindelige, af Filologer foretagne Inddeling er i følgende Klasser: Elskovskys, Kærlighedskys, Fredskys, Venskabskys, Ærbødighedskys.

Af disse Klasser er det naturligvis de to første, som interesserer os her. Vi vil undersøge Kyssets Ejendommelighed som Elskovs- og Kærlighedskys og prøve, om vi kan finde nogen Regel for, hvorledes det bør gives og tages.

Hos alle Nationer, der overhovedet kender Kysset, faar det først og fremmest Anvendelse som Udtryk for Elskov. Føst gennem Kysset, hedder det, mærker man Livet og Lykken. *Runeberg* siger, at Englene jubler over det første Kys, to elskende veksler. Og efter alle Digteres og Elskeres Mening er der intet i Verden, der kan sammenlignes med et Elskovskys af en elsket Kvinde. I Spanien ønsker Elskeren at være den kølende Vandbeholder for at kunne kysse den elskedes Læber, naar hun drikker. Grækerne paastaar, at Kysset er »Nøglen til Paradiset«. Andre er af den Mening, at det beskytter mod alt ondt, at det giver Sundhed og Kraft, at det bærer selve Livet i sig o.s.v.*)

*) Se iøvrigt Kr. Nyrop: Kysset og dets Historie, Kbhvn. 1897. S. 30—40 incl.

Elskende plejer i Reglen ikke at spare paa deres Kys. Medens de maaske er uhyre sparsommelige med alt andet, saa gælder dette ikke Kysset. De kysses rask væk i det uendelige, og de bliver aldrig ked af det; tværtimod, jo mere de kysses, jo stærkere bliver deres Attraa derefter, og dog er Elskovskyssene ofte blevet sammenlignet med en flammende Ild, der brænder og smerter paa samme Tid, som de kvæger og vækker ny Attraa. *Margrete* sidder ved Rokken og mindes *Fausts* Kys, ved hvilke hendes Ro forsvandt, saa hede var de. *Heinrich Heine* taler ogsaa om de brændende Elskovskys, naar han siger:

Alverden er dum, Alverden er blind,
og dig vil den stedse miskende.
Den ved ej, hvor din Arm er blød og trind,
og hvor dine Kys kan brænde.

Hvori bestaar nu Kyssets Kunst? Thi at der til Kysset er knyttet en Kunst, er aabenbart, nemlig Kunsten, hvorledes et Kys skal gives eller tages.

I Almindelighed kan man sige, at Kysset maa gives i frivillig, uskrømtet, oprigtig Hengivelse. Et Kys, der tages med Vold, er som Regel en Fornærmelse mod den, hvem det røves fra. Derfor skal en ung Mand ikke kysse en Kvinde, naar han mærker, at hun nærer Uvillie derimod.

Men et andet Spørgsmaal er det rigtignok, om hun virkelig nærer Uvillie derimod; det kan være, at hendes Uvillie kun er fremhyklet. Kvinderne er tit meget snedige i det Kapitel. Det er en almindelig bekendt Sag, at det ofte ikke maa tages altfor alvorligt, naar en Kvinde sige »Nej«. »Pigens Nej er Ungersvendens Ja«, siger et gammelt Ordsprog, og sandt er det nu ogsaa, at hvis den unge Mand tager Pigens Nej for Alvor og beskedent trækker sig tilbage fra hende uden at have kysset hende, — da hænder tit det mærkelige, at hun ler af ham. Sagen er, at netop her kommer det frem, som vi tidligere har omtalt som nødvendigt for Manden til at vinde og fastholde Kvindens Kærlighed, nemlig en vis Selvtillid og Dristighed. Man skal ikke saadan uden videre lade sig slaa af Marken. »Hun giver sig nok«, som det hedder. Ja, det er virkelig saaledes, at hun giver sig, — i de allerfleste Tilfælde; Modstanden og Uvillien var kun tilsyneladende, kun et Skalkeskjul, hvorunder den samme Attraa laa gemt, som forekommer hos Manden. Thi »Kys elsker hver en Pige«, som Runeberg siger. En fransk Folkevise fortæller om en Jæger, der træffer en ung Pige ude i Skoven. Betaget af hendes Skønhed vil han kysse hende; men hun begynder at græde, og rørt over hendes Taarer lader han hende gaa. Dog næppe

er hun kommet ud af Skoven, før hun giver sig til at le ad ham af fuld Hals, og spottende raaber hun efter ham:

»Naar man har faaet fat i Pigen,
bør man ogsaa kysse hende«. *)

Det sande Elskovskys har een Ejendommelighed. Det taaler ikke at aabenbares; det maa gives og tages *i Hemmelighed;* kun de to elskende maa kende denne Hemmelighed. Thi Kysset taber al sin Sødme, Friskhed og Beruselse ved at blive givet og taget i profane Øjnes Paasyn.

Dette er ogsaa noget, som alle fintfølende Mennesker uvilkaarligt vil sympatisere med. Uden at vide hvorfor, har de Aversion mod at kysse eller lade sig kysse i en tredies og i fleres Nærværelse. Men der gives ganske vist mange ikke fintfølende, taktløse og grove Personer, som ikke generer sig for at give og tage Kys i uvedkommendes Nærværelse, og hvis Optræden støder an mod den simpleste Sømmelighedsfølefse. Der er noget modbydeligt ved Mennesker, der saaledes har for Vane at kysse og slikke offiicielt. Det conventionelle Kys, hvormed Ægtemanden i Reglen regalerer sin Koner efter endt Maaltid, falder som oftest ind under den Kategori af Kys, vi her taler om, og er derfor ikke skønt.

---

*) Meddelt efter Kr. Nyrop: Kysset og dets Historie. S. 70.

Et gammelt Vers siger, at
den, der kysser Pigerne,
han har en hæslig Vane.

Derom kunde der vel disputeres. Det vil jo komme an paa, hvor meget man kysser, hvorledes man kysser, og under hvilke Omstændigheder man kysser, — samt endelig ogsaa naturligvis, hvem man kysser. Et Kys maa, som vi har set, i Reglen ikke gives med Vold, om der end paa Grund af mange Kvinders Knibskhed kan være Undtagelser fra denne Regel, det maa gives i Løndom, det maa gives og tages i glad, frivillig Hengivelse. Særligt kan der blive Spørgsmaal om, hvorvidt en ung Pige eller en ung Mand har Lov til at kysse andre end sin Forlovede, eller hvorvidt en Hustru har Lov at kysse andre Mænd end sin Ægtefælle, en Mand andre Kvinder end sin Hustru.

Den hellige Augustinus siger, at de Kys, som en Mand giver en fremmed Kvinde, skulde straffes med haarde Slag, og de ældre kristne Teologer regnede i det hele taget den Slags Kys til den onde Lyst og betragtede dem som Forbud paa Ægteskassbrud. »Thi«, sagde man, »en Kvinde, der ikke afslaar Kys, plejer sjældent at afslaa det øvrige«. Jurister har endog paastaaet. at en Kvinde, der lader sig kysse af nogen anden end sin Mand, ligesaavel bør

have forbrudt sin Morgengave, som om hun havde begaaet Ægteskasbrud. Hvor strengt man har dømt om den Kvinde, der kysser andre end sin Forlovede eller Ægtemand, afgiver den berømte Dronning Krimhilds Skække et Eksempel paa.

Der fortælles, at Kong Diderik under Kejser Justinus lod afholde en Turnering i Rosengaarden i Worms, ved hvilken Munken Ilsanes fra Klosteret Eisenburg gik af med Prisen, idet han ikke blot fældede den stolteste Ridder, men ogsaa kæmpede med 52 stærke Mænd, af hvilke de tolv maatte bide i Græsset, medens de øvrige fik flere eller færre Skrammer. Dronning Krimhild, der var den egentlige Anledning til dette Blodbad, skal have bundet 52 Rosenkrandse, som hun skænkede Ilsanes som Sejersgave. Til Gengæld gav han hende derfor 52 Kys; men under dette Kysseri ødelagde han med sit stærke Skæg hendes skønne Læber i den Grad, at Blodet strømmede ud; samtidig sagde han disse Ord: »Saaledes bør man kysse den utro Kvinde, for at hun maa kunne føle, hvad hun har gjort.«

Saa strenge er vi nu ikke. Dog maa vi indrømme, at der er noget farligt ved de Kys, en Mand eller en Kvinde giver andre end sin Forlovede eller sin Ægtemage. Saa uskyldig en Ting, som mange vil gøre et Kys til, er

det jo nemlig ingenlunde. Nej, det rummer den Fare, at man bliver hængende ved de Læber, man har kysset; det tænder og styrker Elskoven, og det er derfor unægtelig ofte en Fare for Troskaben, om end ikke saa ofte, som man tidligere har ment.

Det følger deraf, at man maa være meget varsom med saadanne Kys, og det gælder baade Mænd og Kvinder, i alt Fald maa man ikke lægge for meget i dem.

Men iøvrigt hævder vi, at Elskov og Kys er ligesaa uadskillelige som Sjæl og Legeme. Smukke Kvinder og Kys hører sammen, det er en gammel Erkendelse. Selv Odin skal ifølge Edda have udtalt:

„Skib skal bruges til Fart
og Skjold til Værn,
Klinge til Hug
og Mø til at kysse«.

Og selv i de mest moralske Lande, hvor man mener, at Kys i det hele taget er Synd, mener man dog ogsaa, at det i alt Fald er en Synd, der er Tilgivelse for. Selv Paven i Italien nægter ikke sin Absolution for Kys. I en italiensk Folkevise hedder det: »Kys mig! Paven tilgiver dig. Kys mig! saa skal jeg kysse dig, og Paven tilgiver os begge«.

Hvorledes Kysset egentlig er opstaaet, vides der intet sikkert om. Vi har allerede omtalt et

gammelt Sagn, der siger, at Menneskene har lært det af Duerne. Dette er vel nok usandsynligt. Rimeligt er det at antage, at Kysset ganske uvilkaarligt er opstaaet af Trangen til at berøre den elskedes Legeme, altsaa af den rent sanselige Trang overfor den elskede. Elskeren elsker jo alt, hvad der er ejendommeligt for det Menneske, han elsker, ikke blot hvad der henhører til og ikke kan skilles fra dets Legeme og Sjæl, men ogsaa alt, hvad der paa nogen Maade har været i Berøring med det og bagefter er blevet skilt fra det; derfor kysser Elskeren den elskedes Breve, Billeder af den elskede, Genstande, hun har haft paa sig o. v. s. Fornemmelig elsker han den til den elskedes Legeme knyttede ejendommelige Lugt og Smag saavel som selve Erindringen om disse.

Nu spiller aabenbart Lugten og Smagen en Rolle i al Elskov. Dette kan man tydeligt iagttage hos mange vilde Folkeslag, hos hvilke iøvrigt ikke blot Elskov, men al Venskab og Kærlighed hænger sammen med Lugtesansen. Mange Folkeslag hilser paa hinanden ved at *lugte* til hinanden, og paa deres Sprog siger Elskeren ikke: »Kys mig!«, men »Lugt til mig!«. Lugten er uden Tvivl ogsaa Oprindelsen til det ejendommelige *Næsekys,* der findes hos visse vilde Folk, f. Eks. hos Malajerne; det bestaar

deri, at man gnider eller trykker sin Næse mod et andet Menneskes Næse.

Disse Folk kender ikke Mundkysset. Men der er al mulig Grund til at tro, at dette ogsaa har noget at gøre med Lugten fra den elskedes Legeme, om end kun til Dels, idet ogsaa Smagen her spiller en Rolle. Mundkysset opstaar rimeligvis først paa et noget mere civiliseret Trin, og i de mere raffinerede Former aabenbart først paa højt civiliserede Stadier.

I civiliserede Egne kysses der jo for øvrigt ofte ogsaa paa andre Steder end just paa Munden. Digterne er enige om, at hver Plet paa den elskedes Legeme bør kysses. Den danske Digter Aarestrup fremsætter atter og atter denne Tanke i sine henrivende Smaadigte, som f. Eks. i følgende Vers af en af hans Ritorneller:

Naar Munden næppe Kysset mere føler,
fordi for hidsigt dine Læber brænde,
tryk dem i Barmens Alpesne, det køler!

Til Kys indbyder Armen, hvid og kælen,
en dejlig Tumleplads den runde Skulder,
men Kys paa Barmen gaa ret ind i Sjælen

o. s v.

Han slutter med følgende Lignelse:

Omkring min Dejlighed i Kreds jeg summer,
som Bremsen om det store Lilliebæger,

og først i Nektarkalken jeg forstummer.

Vi har sagt, at man skal være noget forsigtig med at kysse andre end sin Forlovede eller sin Ægtefælle. Men een Slags Kys er der, som man *absolut, nnder alle Omstændigheder* skal vogte sig for, det er de saakaldte *Falskhedskys.*

»Gives der virkelig saadanne Kys? vil De spørge. Ja, det maa indrømmes, der gives Falskhedskys. Verdens Gang er nu een Gang saaledes, at ingen Brug findes uden Misbrug, ingen Art unden Afart. Hvad Masken er for Ansigtet, er Falskheden for Hjertet, skøn at se til, dækker den Grimhed og Galde, uden at man skulde formode det.

Falskhedskysset kan inddeles i tre Slags: Smigerkysset, det forstilte og det forræderiske Kys.

Saaledes kyssede *Absalon* paa smigrende Maade alle og enhver Israelit, der kom for at hylde ham, saa at han lettere kunde naa sit Maal og vente engang at blive kaaret til Konge. Men forstilt kyssede *Jacob* den troskyldige *Amasa,* idet han ønskede ham Fred og kaldte ham sin Broder og efter at have indbildt ham at være hans bedste Ven gennemborede ham med sit Sværd.

Og dette sker endnu den Dag i Dag; det er en gammel Historie, der dog bestandig bliver

ny. Der er bestandig Folk, som hilser os offentligt og for Verdens Øjne, og som dog i Hjertet tænker paa idel Lumskeri. Der er mange, der gør den Erfaring.

Forrædderisk kyssede Judas sin Herre og Mester, da han for 30 Sølvpenge havde solgt ham til Ypperstepræsterne og de skriftkloge. Det var et forfærdeligt Kys, og de fleste, der læser om det, gyser uvilkaarligt. Og dog er der maaske mange, der i Virkeligheden kunde gøre noget lignende, hvor meget de end gruer ved at høre Fortællingen derom.

Falskhedskys kan ogsaa forekomme i Elskov. Dog! Der opdages dets sande Karakter hurtigt. Thi i Reglen gaar det saaledes, at i samme Øjeblik, som et Falskhedskys er givet, saa ved ogsaa den, der har modtaget det, at det er falsk. Hvis det i det hele kommer dertil, at den falske faar Lov at kysse. Vi har jo set, at den, der er uoprigtig, hurtigt afslører sig selv overfor den, der er oprigtig, saafremt denne ikke er en æreløs Nar, der intet har lært i Livets Skole. Det vil da ogsaa sjældent ske, at den falske kommer til at kysse den oprigtige; han er opdaget, før det kommer saa vidt.

Af alt, hvad vi har sagt om Kysset, lærer vi altsaa, at Kys er et af Livets, af Elskovens uundværligste Krydderier; det hører med til Ungdomslivet; det er Livets Sødme. Kysset er

Pigens bedste Tryllemiddel i Elskov. Men hun ved ogsaa, hvilken Magt hendes Kys ejer. Ved et Kys tæmmer Kvinden den vildeste Mand; ved et Kys bliver Mandens Villie blød som Voks. Et glimrende Billede derpaa giver et Sagn om den norske Konge Harald Haarfager:

Ifølge dette Sagn sidder Kong Harald Haarfager paa Havets Bund, fanget af en Havfrue. Kongens Hoved hviler i hendes Skød; men pludselig gaar der en Gysen igennem ham, han hører Vikingeraab fra oven, han farer op af sin Kærlighedsdrøm og stønner og sukker; dette sker hvert Øjeblik; men hver Gang bøjer Havfruen sig ned og kysser ham leende, saa falder han atter hen i sin Kærlighedsdrøm. *)

Men forsigtig skal vi være med det Kysseri, at ikke vi skal brænde os saaledes, at det svier til os i lange Tider; navnlig skal vi tage os i Agt for de falske Kys; thi de er en Opfindelse af selve Hans Majestæt »Djævelen«.

---

*) Se Nyrop. S. 40.

ELLEVTE KAPITEL

Udholdenhed og Kækhed i Kærlighed.

Naar vi nu samler, hvad vi har sagt om, hvad der henhører til at vinde og fastholde Kærlighed, bliver det følgende: Først og fremmest og i al Almindelighed for begge Køns Vedkommende er der den Betingelse, at man selv elsker. Dernæst gælder for Mandens Vedkommende en vis Kraft og en dertil svarende Selvtillidsfuldhed og Værdighed i Væsen og Adfærd, for Kvindens Vedkommende Mildhed og Blidhed af Væsen.

For begge Køn gælder endvidere en vis Grad af Forfængelighed, at man ikke skal gøre Indtryk af en Dumrian, en Sjuske el. lignende. Dernæst følger det af vort nylig afsluttede Kapitel, at baade Elskeren og Elskerinden bør forstaa det rette Tidspunkt og den rette Lejlighed til at give og modtage Kærtegn, navnlig Kys.

Men foruden alt dette er der endnu et Middel, som vi har anset det for rigtigst først at omtale nu. Det er et Middel, der kommer i Betragtning for begge Køns Vedkommende, mest dog for Mandens. Dette Middel er *Udholdenhed.*

Det er nemlig ubestrideligt, at den, der elsker, og som gør dette med fast Beslutning om at vinde den elskedes Genkærlighed, han maa ikke vakle i denne Beslutning, men med jernstærk Standhaftighed maa han sætte den i Værk og fremture deri. Kun hvis han faar ganske utvetydige Beviser for, at hans Stræben er haabløs, som f. Eks. Visheden om, at vedkommende, hvem han søger at vinde, elsker en anden, kun da er der Mening i, at han trækker sig tilbage. Ved ethvert Maal, man forfølger, er jo Udholdenhed nødvendig. Den største Aand, den med de mest glimrende Egenskaber udrustede Elsker, udretter intet, naar han ikke er udholdende; den mindste Aand og den fattigste Elsker kan udrette meget, naar han ikke taber sit Maal af Syne. Erfaringen viser, hvad Udholdenhed i Menneskelivets andre Forhold kan bevirke, og skønt den i Kærlighed ikke er alt, saa er den dog af vidtrækkende Betydning.

Ovidius foreskriver netop i »ars amandi«, det berømte Digt, som vi omtalte i Forordet, Reglen om Udholdenhed som en af de vigtigste i Kærlighed. Han siger: »Det raader jeg dig (hvis du til min Kunst vil fæste Tillid, og et heftigt Vindstød ej mit Ord udover Havet driver): Eet af to: Begynd ikke, eller hvis du har begyndt, fuldend da Værket«.*)

*) Ovid.: Ars amandi: Lib. Lib I. v. 387.

Man skal da ikke lade sig afskrække af de første uheldige Følger af ens Forsøg paa at vinde Genkærlighed. Derfor gælder det for Manden: Selv om der vil indtræffe Tilfælde, i hvilke den skønne viser ham Modbydelighed, flygter ved Synet af ham, ja yttrer Afsky ved Tanken om en Forbindelse med ham, saa skal han bare gaa paa alligevel. Der er ingenting at betænke sig paa. En Fæstning erobres kun gennem et vel tilrettelagt, vedholdende Angreb samt paafølgende Storm. Ligesaa skal man heller ikke lade sig genere af den skønnes Familie, der maaske i høj Grad er imod ens Kærlighed. Mange vil sige: »Hold dog op med de Narrestreger, opgiv det!« Sligt skal man i Reglen ikke rette sig efter. Følg blot dit eget Hoved, unge Ven, men først af alt dit eget Hjerte, og er dit Hjerte knyttet til en Kvinde, er du sikker paa at elske hende, saa helm ikke, før du har prøvet alt! Ingen Møje, intet Savn, ingen Smerte, ingen øjeblikkelig Krænkelse maa du sky. Du maa forestille dig, at du er i Felten og som Soldat har at kæmpe med tusind Hindringer. Du kan og maa trøste dig med, at hele Grækenland opbød alle sine Kræfter og i 10 Aar belejrede Troja for igen at tilkæmpe sig en eneste Skønheds Besiddelse, den skønne Helena.

Mange vil maaske paastaa, at denne Vedhol-

denhed i Forsøget paa at vinde en andens Kærlighed vil vække denne andens Modbydelighed og fornærme vedkommende dybt. Hertil er at sige, at dette sjældent er Tilfældet. Det Skyts, hvormed man angriber, er jo den sande Kærlighed; men dette Skyts er meget farligt for Modstanderen; thi det har den mærkelige Egenskab, at det tilintetgør Modstanderens Fjendskab ifølge selve sin Natur.

Den. der saaledes bliver sit Forsæt om at vinde en anden Persons Genkærlighed tro, ham kan intet skade. Om saa hundrede Fædre, Mødre, Brødre, Søstre, Onkeler eller Tanter var ham imod, — hvad havde det vel at sige? Alle ser, hvorledes han, skønt han er omringet af tusinde Farer, bliver sin Kærlighed og sit Forsæt tro; en saadan Standhaftighed indgyder Agtelse, og det ender med, at de, som spottede og dadlede ham, gaar med ham. Til sidst vil det hedde: »Han elsker som en ægte Ridder«. Det ser, hører og føler den skønne. Hun er den Genstand, for hvis Skyld alt dette bliver gjort. Hun hører Folk ymte om, at den Pige maa være skøn og elskværdig, for hvis Skyld en Mand kan vove saa meget, og man roser hende for denne Kærligheds Skyld. Da begynder Fæstningen saa smaat at vakle i sin Grundvold; thi intet har saa stor Indvirkning paa det kvindelige Sind som Smiger og Ros.

Hun vil føle sig forpligtet til Taknemmelighed mod den, der sætter hende saa højt i Ære, og hun vil nære Ønske om paa en eller anden Maade at kunne give sin Taknemmelighed til Kende. Men hvorledes kan hun dette bedre end ved at skænke Genkærlighed? Om nu end hendes tidligere Adfærd og først nylig fremspirede Tilbøjelighed maatte hindre hende i at belønne Elskeren med lige saa stærk Elskov som den, han nærer, saa vil hun dog i det mindste se sig sig sat i den Nødvendighed at maatte skænke en vis Grad af Kærlighed. For flammende Elskov maa hun i det mindste give et lille Blus. Dette Blus gælder det at holde fast ved. Man skal lægge Spaaner til, puste Luen godt i Vejret, først langsomt, derpaa efterhaanden stærkere og stærkere, og naar saa den lyse Flamme luer, saa har man Lov at tænke, at det var Urokkeligheden i ens Kærlighed, som man har at takke for denne skønne Virkning.

Men man maa ikke blot være standhaftig paa den Maade, at man ingen mødende Hindring skyer, men ogsaa saaledes, at man overhovedet ikke bryder af midt paa Vejen og vender sig til Siden hver Gang, man faar Øje paa en ny Blomst. Man maa være sin Kærlighed tro til den ene skønne, af hvem man een Gang er blevet fængslet. Man maa ikke lade sig forlokke af de Sirener, som paa begge Sider af

Vejen til Maalet lyder en i Møde, om end nok saa skønt tonende og fristende. En god Ridder laaner aldrig Øre til saadanne, men gaar dem stedse forbi med koldt Hjerte. Han tænker, at høj og sand Glæde kun kan føles i den først og ene elskedes Atme, og at Vankelmod i Kærlighed og Troløshed imod den første elskede aldrig vækker god Fordom hos den anden. Hvem kan vel ogsaa skænke et saadant for Vinden vajende Siv sin Tillid?

Men naturligvis gælder det for Mandens Vedkommende, at Udholdenheden ingenting betyder, hvis den blot er *passiv*. Det nytter ikke noget, at Manden uafbrudt gaar rundt i Stilhed og sukker. Nej, den Udholdenhed er blot latterlig. Der hører Handling til, maalbevidst, kæk Handling. Mandsmod og -hjerte har alle Dage aftvunget Kvinden den dybeste Beundring. Vis derfor lidt af dette i din Stræben for at vinde en Kvinde!

»Hvo intet vover, intet vinder«,

siger et gammelt Ordsprog. Ligeledes hedder det »Dristigt vovet, halvt er vundet«. Kort at sige: Kærlighed og Kujoneri er for Mandens Vedkommende aldeles uforenelige. I hvad Retning man skal lægge Dristighed for Dagen, vil naturligvis afhænge af de speciellelle Omstændigheder, og det maa en Elsker derfor selv i det konkrete Tilfælde skønne over. Med Hen-

syn til Kærtegn gælder det, at man ofte ogsaa kan være lidt dristig med disse Om man ved en eller anden Lejlighed ser sit Snit til at nappe el lille uskyldigt Kys fra den skønnes Kinder, — hvad har det at sige? Ovidius har ganske Ret, naar han siger:

»Hvo er klog og stjæler ikke
under Smiger uformærket
sig et Kys? Og giver Pigen
det ej villig, tag det da *mod*
hendes Villie. Modstand vil hun
vistnok gøre, fæl dig kalde.
Men hun ønsker midt i Kampens
Hede dog at overvindes«.*)

Det er jo klart, at mandlig Dristighed maa gøre saa dybt et Indtryk paa Kvindens Sind; thi Dristighed røber Kraft, og dette, har vi jo set, er den fornemste Egenskab hos Manden til at erobre Kvinden. Desuden har den kække Mand det Fortrin, at han besidder en fri, over smaalige Hindringer ophøjet Aand. Dette er ikke blot noget, der kan formodes, det forholder sig virkelig saaledes; thi Kækhed forudsætter en vis Andsfrihed. Ligesaa er et snævert Hjerte den kække fremmed; derfor holder man sædvanligvis ogsaa en kæk Mand for klog, især naar hans Kækhed har haft et lyk-

---

*) Ovid.: Ars amandi Lib I, v 663.

keligt Udfald. Undertiden formoder man endog, at der i den kække lever en stor Aand. Dertil kommer desuden den Tanke, at en saadan kan udrette ualmindelige, ophøjede Ting. Indbildningskraften har i denne Henseende et stort Spillerum, den udmaler sig alle Slags Muligheder, som kunde i Værk sættes. Mulighederne bliver snart til Sandsynligheder, disse stemples efterhaanden til Virkeligheder, og saaledes gaar det til, at den kække næsten altid kommer til at staa i et vist straalende Lys.

Den kække, udholdende Mand har alle Fortrin overfor Kvinden. Han beskæftiger uafladelig hendes Fantasi, sætter til sidst ogsaa hendes Følelser i Bevægelse, faar reformerende Indflydelse paa hele hendes Liv og ender med at blive hendes Ledestjerne, hendes Skæbne.

En glimrende londonsk Skønhed sagde om den berømte Digter *Lord Byron,* da hun første Gang havde set ham: »Dette blege Ansigt er min Skæbne«. Det, der fortryllede Kvinderne i Lord Byrons Ansigt, var først og fremmest det Mod og den Aandsfrihed, der laa over hans Træk; dette vilde have virket fortryllende paa dem, selv om Byrons Ansigt havde været mindre smukt. At han var smuk og en genial Digternatur, desuden rig og adelig, var selvfølgelig altsammen noget, der ogsaa virkede;

men først og fremmest var det dog aabenbart ikke dette.

Det er heller ikke med Urette, at den kække aandsfrie og udholdende Mand gør saa dybt et Indtryk og har saa store Fortrin, naar det gælder at vinde Kvinden. Thi alt godt, der sker i Samfundet, alle Fremskridt i Menneskeslægten skyldes jo i Grunden Aandsfrihed og Kækhed i Forbindelse med Udholdenhed. Kun gennem disse Egenskaber er store Opfindelser og Opdagelser blevet virkeliggjorte. Man tænke blot som et Eksempel paa Robert Fultons Opfindelse af Dampskibet.

Søg altsaa at være tilbørlig kæk af Væsen og fri af Aand samt udholdende i hele din Fremfærd. Men vær det ogsaa i Sandhed! Det forstilte nytter ikke noget. Hæng dig ikke for meget i gamle, overleverede Fordomme eller i de Anskuelser, de dig omgivende Mennesker nærer, men følg din egen Hjerne og dit eget Hjerte:

TOLVTE KAPITEL

Kærligheden og det overnaturlige.

Mellem Kærligheden og det overnaturlige har der næsten hos alle Folkeslag, civiliserede som uciviliserede, altid eksisteret en hemmelighedsfuld Forbindelse. Dette hænger aabenbart sammen dermed, at Kærligheden i sig selv er en hemmelighedsfuld Magt, der hæver os op over det dagligdags og fører os ind i Drømmenes Verden. Elskeren er, som Shakespeare siger, ligesom Digteren en Drømmer. Derved ledes hans Følelses- og Forestillingsliv let til at beskæftige sig med det overnaturlige; idet hans Fantasi gennem Elskovens stærke Impulser faar et højere, hidtil uanet Sving, aabnes der for den en Verden af mærkelige Væsener, Alfer, Gnomer, Sylfer, Feer, Trolde, Aander o. s. v. Hvor ofte har vi ikke hørt, at det er Elskeren, Søndagsbarnet og Digteren, hvem det er forundt at se ind i Alfeverdenen!

Det er en Kendsgerning, at selv om et Menneske ellers er meget prosaisk, saa bliver det dog poetisk, naar Kærligheden griber det. En ung Mand, der ellers ikke har røbet Spor af Digtertalent, begynder at skrive Elskovsdigte, naar Kærligheden vaagner i ham; det ser man

tit. Og med det poetiske følger det romantiske, alle Slags hemmelighedsfulde, fantastiske Længseler, Interesse for det fjerne, det eventyrlige og det overnaturlige, og samtidig Afsky for det materielle; for Elskeren er Mad og Drikke og alle saadanne Nydelser, som hører denne Verden til, intet værd; han søger ud i det fjerne mod Drømmenes, Aandernes og andre overjordiske Væseners, Verden. Men naar Elskoven forsvinder, plejer ogsaa Poesien og Romantiken hos Elskeren at forsvinde, og Interessen for det materielle vender tilbage. Paa en meget humoristisk Maade har *Goethe* givet os et Billede deraf i sit lille Digt »Der Schäfer« (Hyrden), der skildrer en Hyrde, en rigtig Syvsover, der har gode Dage og ikke bekymrer sig stort om andet end Mad, Drikke og Søvn; Faarene lader han skytte sig selv. Da bliver han forelsket, og nu er det galt; Trangen til Mad, Drikke og Søvn forsvinder aldeles, og han gaar om Natten og tæller Stjernerne, idet han udstøder forelskede Suk. Men da Pigen senere har taget ham, og Forelskelsens Stadium er overvundet, da kommer alt tilbage, Tørst, Appetit og Søvn.

I en gammel Oversættelse af »Nostradamus« hedder det saaledes:

»Aander omsvæver os, hvor vi ligger, staar eller gaar. De kan ikke komme ned til os, for-

di der hefter en altfor stærk Jordlugt ved os, saa at vi vilde støde dem bort, hvis de nedlod sig til os. Men naar en ren Yndling brænder af Kærlighed til en Jomfru, og de bliver eet og kun tænker paa sig selv og deres Kærlighed, saa at Jordens Urenhed og Svig viger fra deres Hjerter, er deres Sjæle ligesom straalende Kærter, saa at Aanderne lig Nattens Dyr kan flokkes omkring Flammen«.

Hos det Menneske, der ikke er overtroisk, tages naturligvis ikke hele den Drømmeverden, som Elskoven vækker i Fantasien, for Virkelighed. Kun, naar Menneskene har let til Overtro, sker det, at de overjordiske Forestillinger, der udklækkes i deres Hjerner, bliver antaget for noget, der har sit Sidestykke i den virkelige Verden.

I vore Dage forsvinder Overtroen mere og mere hos de højt civiliserede Folk. Men i gamle Dage, ja saa langt, som vi kan følge Historien tilbage, herskede overtroiske Forestillinger mellem Mennesker i Almindelighed. I Middelalderen f. Eks. *drømte* man ikke blot om Alfer, Gnomer, Trolde, Sylfer, Luft-, Jord-, Ild- og Vandaander, nej, man *troede* ogsaa paa dem, og der var utallige Beretninger om de overjordiske Væseners Indgriben i Menneskelivet; saaledes var der Masser af Historier om overnaturlige, højst hemmelighedsfulde Tildragelser,

der skulde være passeret i unge elskendes Liv. Og alle saadanne Beretninger blev taget for gode Varer; man troede fuldt og fast paa dem.

I vore Dage er vi som sagt mindre overtroiske; vi er derfor ogsaa mere skeptiske overfor saadanne Beretninger om overnaturlige Tildragelser, idet vi mener, at de vel som oftest ved nøjere Undersøgelse lader sig forklare ad ganske naturlig Vej. Vi maa ganske vist erindre det gamle Ord, som siger, at »der er mere mellem Himmel og Jord end vor Skolevisdom drømmer om«, vi kan selvfølgelig ikke bestemt benægte, at der kan passere Ting, som ligger udenfor vor Erkendelses Sfære, Ting, som ikke kan forklares paa nogen af de af vor Fornuft eller af de almindelige, os bekendte Naturlove fastsatte Maader. Men før det bevises at være saaledes, kan vi ikke antage det; Sandsynligheden er altid paa Fornuftens og Naturlovenes Side.

Fra gamle Dage er der opbeveret Masser af Trolddomsbøger, Spaabøger, Tryllebøger, Lærebøger i den sorte Kunsts Hemmeligheder o. s. v., Bøger, der alle beretter om de vidunderlige Ting, der kan hænde elskende samt om de mange hemmelighedsfulde Midler, hvormed Kærlighed kan vindes, vedligeholdes og dræbes.

Det er de forunderligste Ting, der berettes om, og disse Ting har Mennesker virkelig i

gamle Dage taget for fuldt Alvor. Der berettes blandt andet om en hemmelighedsfuld Ring, hvori der findes en mærkelig Sten, som har den Egenskab, at den kan antage forskellig Farve, alt eftersom den elskede er tro eller utro, og om et hemmelighedsfuldt Spejl, som den unge Ridder, inden han drog ud i Kamp, gav sin unge Brud med disse Ord: »Hvis dette Spejl er klart, er jeg rask; hvis det er dugget, er jeg i Fare; hvis det er blodrødt, er jeg død«. Ligeledes berettes om mangfoldige højest mærkværdige Kærlighedsdrikke, hvormed det skulde være muligt at fremkalde Kærlighed, men hvis Tillavning rigtignok frembød betydelige Vanskeligheder; dette gjaldt f. Eks. den berømte *„gyldne Drik"*, som var saa vidunderlig, at naar man blot blandede 5 Draaber af den i en Mands Mad eller Drikke, optændtes han af en rasende Kærlighed til en, og gjaldt det at vække en Kvindes Kærlighed, behøvedes kun tre Draaber. Saa var der Amuletter, Tryllesten, Kærlighedsæbler, Troldespejle og meget andet, som vi ikke her kan indlade os paa at beskrive. Læseren kan jo selv, hvis han har nogen Interesse for disse gamle Sager, se at faa fat i nogle af de gamle Troldomsbøger.

Vi vil nu gaa over til at tage følgende Spørgsmaal, som synes os at frembyde større Interesse, under Overvejelse, nemlig dette: Er

der nogen Mening i at give sig af med Trolddom i Kærlighedssager?

For at kunne besvare dette Spørgsmaal maa vi holde os følgende Betragtninger klart for Øje:

Uden Tvivl maa det staa meget ilde til med et Menneske, naar det griber til overnaturlige Midler i Kærlighedssager. Det maa være en ligefrem Fortvivlelse, der fører det saa vidt; men en dyb, ulykkelig Kærlighed, en rasende Skinsyge eller stærk Modvillie mod et andet Menneskes Kærlighed til en selv kan ganske vist ogsaa volde Fortvivlelse; disse Følelser kan derfor drive et Menneske til at indlade sig paa Trolddom, og dette gælder, som Kendsgerningerne viser, selv den, der hidtil har staaet skeptisk og vantro overfor alt overnaturligt.

Gamle Krøniker og Eventyr vrimler af Beretninger om Mennesker, der i Elskovsaffærer er kommet i Pagt med den overnaturlige Verden. Snart er det et Menneske, der for at vække eller vedligeholde en andens Kærlighed gaar til Hekse, Troldmænd, Feer eller andre hemmelighedsfulde Væsener, snart drejer det sig om en, der vil gøre det af med en muligt begunstiget Rival, snart om en, der undflyer en andens Kærlighed.

Vi har bemærket, at Overtroen i vore Dage ikke er saa stærk som i gamle Dage. Og dog

maa vi tilstaa, at det selv i vore Dage er besynderligt, hvilke Forestillinger Mennesker — endog sunde og fornuftige Mennesker — kan gaa rundt med. Der er saavel i vor Tid som i tidligere Tid trods al Oplysning og Civilisation hos mange Mennesker en Tilbøjelighed for det overnaturlige, et Hang til det mystiske, der vel i øvrigt bunder dybt i Menneskenaturen og ikke lader sig ganske udrydde. Der er de Mennesker, der vel ud ad til skammer sig ved at lade sig mærke med, at de nærer et saadant Hang, og derfor synes prosaiske, utomantiske og blottede for al Overtro, men som dog i al Hemmelighed nærer de mest fantastiske Begreber og netop tiltales af, hvad der har noget mystisk, overjordisk ved sig. Saaledes øver selv i vore Dage *Spiritismen* Indflydelse paa mange Mennesker, som ikke vil være denne Indflydelse bekendt.

Man kan undertiden støde paa de latterligste Ting. For at nævne et Eksempel: Jeg havde en god Ven; det var en Mand af betydelig Dannelse, en studeret Mand, elskværdig, talentfuld og virkelysten. Om denne Mand, der i sin Konversation altid røbede, at han var kendt med, hvilken overordentlig Udvikling, Videnskaben — saavel Aands- som Naturvidenskaben — havde gennemgaaet i den nyere Tid, og at han var fortrolig med de Resultater,

hvortil den var naaet, maatte man tænke, at alt, hvad der blot smagte af Overtro, af Mystik, Romantik, Overjordiskhed, Unatur o. s. v., vilde vække hans Afsky; dette blev ogsaa klart, naar man samtalede med ham om det religiøse; han var, hvad man har kaldt »Fritænker«, troede ikke engang paa en Gud, men mente, at alt lod sig forklare ud fra Naturens evige, strænge Love. Hvad kan da skildre min Forbavselse, da jeg en Dag erfarede, at denne Mand for ramme Alvor havde aflagt Besøg hos en Spaakone for at faa Oplysninger af hende i en Kærlighedshistorie, hvorpaa han havde indladt sig. At Besøget var alvorligt ment, kan jeg ingen Tvivl nære om; han omtalte selv bagefter for mig som hans bedste og fortroligste Ven dette Besøg, fortalte, hvad Spaakvinden havde sagt, stillede sig ingenlunde ganske mistroisk overfor hendes Udtalelser og lagde i det hele taget til min Overraskelse de mærkeligste Begreber om Spaadomskunst o. lign for Dagen, Begreber, som jeg aldeles ikke havde tiltroet ham.

Det er altsaa klart, at Overtro ingenlunde ganske er forsvundet, og den vil næppe nogen Sinde ganske dø ud i Menneskeslægten.

Men hvad enten man nu er overtroisk eller ikke, saa mener vi, at det i al Almindelighed er urigtigt af et Menneske at indlade sig paa Trolddom. Det er ikke noget for et sundt, for-

nuftigt, sandhedskærligt og alvorligt stræbende Menneske. Det vil kun tjene til at gøre det end mere ulykkeligt, end det i Forvejen er; det vil muligt gøre det latterligt i Omgivelsernes Øjne, det vil spilde dets Tid og ødelægge den alvorlige Stræben, det fornuftige Arbejde, hvortil det som ethvert Menneske af Naturen er bestemt.

Derfor! Indlad dig ikke paa Trolddom!

Hvis en vilde sige: »Naar jeg nu tror, at Trolddom kan hjælpe mig ud af en Forlegenhed, er det da ikke forsvarligt af mig at indlade mig derpaa«, da maa dertil svares: „Du skal netop ikke tro paa Trolddom og overnaturlige Ting, naar du ingen utvetydige Beviser har for, at saadanne Ting gives«.

Vær desuden sikker paa een Ting: De *naturlige* Midler, vi allerede een Gang har angivet at være de rette Midler, hvorved Kærlighed vindes og fastholdes, de er altid de bedste. Hvis de i eet Tilfælde ikke synes at hjælpe, saa hjælper de nok i et andet. Derfor skal man holde sig til dem, selv om man een eller nogle Gange skuffes; thi der kommer uden Tvivl for enhver de Forhold, hvor man ikke skuffes, naar man benytter disse Midler. Det gælder blot at holde ud i Livets Gang.

Overhovedet er Udholdenhed og Energi i Kærlighed saavel som i alt andet uundværlige

Egenskaber, naar noget skal naaes. Og der kan altid naaes noget med disse Egenskaber i Forbindelse med den Betingelse, vi angav som den første Betingelse for at vinde og fastholde Kærlighed, nemlig den, at man selv elsker. Tro derfor paa Udholdenheden og Energien, og du vil naa noget, maaske mere, end du nogen Sinde har drømt om; du vil desuden derved ganske let formaa at holde dit Humør og din Livsglæde vedlige; møder der dig Skuffelser, vil disse kun rent forbigaaende have en nedstemmende Indflydelse paa dit Sind.

Det er altid afskyeligt, naar et Menneske af Skinsyge vil tilintetgøre to andre Menneskers Lykke. Men det er jo ikke saa underligt, at denne Stræben meget ofte opstaar. Det er da ogsaa hvert Øjeblik, vi i gamle saavel som nye Fortællinger og historiske Beretninger kan læse om Forsøg paa at sætte ondt for en heldig Rival.

Det er naturligvis ikke mindst i saadanne Tilfælde, at det overnaturlige søges; men det gælder ogsaa her, at man vist gør klogest i at holde sig fra det, saa meget mere, som man særlig i disse Tilfælde udsætter sig for at gøre sig i højeste Grad latterlig og foragtelig i andres Øjne. Desuden maa man være klar over, at de gamle Trolddomsbøger udtrykkeligt forbyder Brugen af Trolddomsmidler i nogen ond Hen-

sigt; i saa Tilfælde mister, efter hvad Bøgerne siger, ogsaa Midlerne deres Kraft. »Den onde Villie er som en snigende Gift, der forhindrer den hemmelige Kunsts Virkning«. Saaledes staar der skrevet.

TRETTENDE KAPITEL

Frieri.

Hvis een vilde spørge: »Er det Manden eller Kvinden, der skal fri?«, saa vilde de fleste vel ryste betænkeligt paa Hovedet og tro, at det var galt fat med Spørgerens Forstand; thi det synes jo indlysende, at af de to Køn er Manden det, der er bestemt til at gaa paa Frierfødder.

Men man maa, naar man skal være sanddru, være lidt varsom med at opstille disse almengyldige Regler, der skærer alle Forhold, Ting og Personer over een Kam. Sandheden er ikke altid saa lige til.

Det maa indrømmes, at det er rigtigt, at Manden ifølge sin Natur i Almindelighed er den, der skal foretage Frieriet; det er jo nemlig

ham, der i Kærligheden er den angribende, den handlende; netop dette særtegner ham, som vi saa, da vi paaviste, at Energi er hans fornemste Egenskab, og den, for hvis Skyld Kvinden elsker ham. Men det maa ogsaa indrømmes, at der i Menneskelivet forekommer saa mangfoldige Forskelle mellem Mænds og Kvinders Individualitet og dels som Følge deraf, dels som Følge af omgivende Omstændigheder, saa mangfoldige forskellige Forhold mellem Mand og Kvinde, at man ikke *afgjort* kan sige, at det *aldrig* vilde være rigtigt af en Kvinde at gaa paa Frierfødder. Hvornaar det er rigtigt, er det imidlertid saare vanskeligt at afgøre; thi dette afhænger jo ganske af specielle Omstændigheder. Det er ingenlunde utænkeligt, at en ung, modig, handledygtig Pige — der gives jo nemlig modige og handledygtige Piger saavel som modige og handledygtige Mænd — gør klogt i at indlade sig paa Frieri. Lad os f. Eks. tænke os, at en saadan Pige tillige er rig og smuk, og at hun elsker en ung, brav og dygtig Mand, der imidlertid er fattig og derfor ikke tør gøre sig noget Haab om at vinde vedkommende Piges Haand, kan det da ikke være klogt af den unge Pige, naar hun virkelig *elsker* den unge Mand og paa ingen Maade vil miste ham, at hjælpe ham over de Vanskeligheder, dette Forhold frembyder, ved selv at sige det

første Ord, altsaa selv komme ham i Møde med et Frieri? Jo, dette er utvivlsomt. Den unge Mand vil meget let, særlig paa Grund af Slægtninges eller andres Modvilie mod Forholdet, tro, at han bør opgive Pigen; men viser denne ham, at hun trods hans ringe Stilling, trods Slægtninges og Raadgiveres Formaninger, vil have ham, da ved han med Sikkerhed, at hun elsker ham, og da vil han gøre alt ikke alene for, at Forholdet kan bevares, men ogsaa for at det kan faa en selv i Slægtninges og Raadgiveres Øjne værdig Karakter saavel i pekuniær som i andre Henseender, — at sige da, hvis han virkelig elsker den unge Pige og paa ingen Maade vil miste hende. Det er ganske vist ingenlunde altid nødvendigt i et saadant Forhold, at den unge Pige ligefrem frier til den unge Mand, det er maaske nok, at hun opmuntrer ham gennem Blik og Væsen; men man kan jo godt tænke sig, at det kunde komme saa vidt, at den unge Pige *maatte* fri, hvis Forholdet skulde kunne bevares.

Der findes i Litteraturen en berømt Skildring af et Forhold af en saadan eller i alt Fald af en lignende Art. Det er i den berømte tyske Digter *Lessings* Lystspil *Minna von Barnhelm.*

Den unge adelige Dame Minna von Barnhelm elsker den ridderlige, men fattige Major

von Tellheim. Denne elsker ogsaa Minna, men søger alligevel at undgaa hende, fordi han anser sig for ganske uværdig til at blive hendes Mand. Men Minna opsøger Tellheim og søger paa den fiffigste Maade at gøre ham begribeligt, at han netop ikke holder synderlig paa sin Værdighed, naar han saaledes uden videre lader hende i Stikken. Hun erklærer ham sin Kærlighed, og alt ender i Fryd og Gammen.

Vi maa altsaa sige, at det, at Kvinden optræder som Frier, ikke just altid er utænkeligt eller urimeligt, og saavel i Litteraturen som i Historien er der da ogsaa berettet adskillige af den Slags Tilfælde. Ja, det forekommer i Virkeligheden slet ikke saa sjældent, som man troer.

Men naturligvis! I al Almindelighed er det Manden, der skal gaa paa Frierfødder, — det vil sige, det er Manden, der i Ord og Handling i Reglen skal være den, der paabegynder et Kærlighedsforhold. Tænker vi derimod paa det, som vi kunde kalde *„det stumme Frieri“*, saa kan man ikke sige, at det i Almindelighed skal være Manden, der foretager Frieriet, heller ikke, at det vitterligt i Almindelighed *er* ham; thi det *bør være,* og det *er* ligesaavel Kvinden som Manden.

Det stumme Frieri foregaar overalt, hvorhen i Sammenfundet vi saa vender os. Det bestaar

i Blikke, Smil og Bevægelser. Dette Frieri er i Virkeligheden ofte langt ubedrageligere Tegn paa sand Elskov end Masser af Ord og Handlinger, og det maa siges, at det i Reglen er saaledes, at hvor ikke et stumt Frieri ligger bagved et andet Frieri, der er det sidste noget, der ikke er dikteret af virkelig Kærlighed.

Det stumme Frieri er ligesaavel Kvindens Sag som Mandens. Det kan komme fra den ene eller den anden af Parterne; det er ganske ligegyldigt, hvem af dem det kommer fra, naar blot det besvares hos den anden; thi besvares maa det, og det besvares med ganske det samme som det, hvori det selv bestaar, nemlig med Blikke, Smil og Bevægelser. Er et stumt Frieri, først besvaret, saa er der det rette Grundlag for et Frieri i Ord og Gerning, *et udtalt Frieri,* som jeg vil kalde det.

Et stumt Frieri er altsaa Vejen til et udtalt Frieri, og et udtalt Frieri, som ikke har et stumt Frieri som Grundlag, forekommer yderst sjældent paa Grundlag af nogen virkelig Kærlighed.

Dette kommer deraf, at Manden i Almindelighed for at paabegynde et udtalt Frieri maa have en Opmuntring, en lille Impuls dertil fra Kvindens Side. Det maa enten være saaledes, at han allerede »stumt« har friet til hende og faaet dette stumme Frieri besvaret, eller saale-

des, at hun »stumt« har friet til ham. Een af Delene.

Blikke, Smil, Bevægelser — sagde vi — er det stumme Frieris Midler. Hvilke Blikke, Smil og Bevægelser? spørger De. Naturligvis saadanne Blikke, Smil og Bevægelser, der viser, at man beundrer, elsker, attraar den andens Person. For saadanne Blikke, Smil og Bevægelser behøver vi ingen Recepter opskrive; de kommer af sig selv, blot man elsker, og den, der begynder med dem, kan som sagt ligesaa vel være Kvinden som Manden. Om den ene eller den anden begynder, er en ganske ligegyldig Ting; de maa dog besvares, hvis der skal komme noget ud deraf.

Gaar vi nu til det udtalte Frieri, saa kommer vi ind paa et Omraade, der er vanskeligere at behandle.

Det udtalte Frieri er, som vi har set, i Almindelighed Mandens Sag. Men det Spørgsmaal frembyder sig af sig selv: Hvorledes skal det foregaa? Og vi vil finde, at dette Spørgsmaal er besvaret paa Hundreder, ja paa Tusinder af Maader i Lærebøger om Kærlighed, Dannelse, god Tone og alt saadant.

Skal vi besvare Spørgsmaalet, vil vi begynde med at sige, at der er ligesaa mange Maader at fri paa, som der er Friere, og hver Maade kan være god for sig. Her har vi nemlig med

noget at gøre, der i allerhøjeste Grad afhænger af Frierens Individualitet, Individualiteten af den Kvinde, til hvem han skal fri, og de Omstændigheder, hvorunder begge Parter befinder sig.

Enhver, der skal optræde som Frier, maa derfor selv ved sin Takt og sit Omdømme skønne over, hvorledes han skal bære sig ad; det kan vi ikke lære ham, da han kun selv kender *sig selv, Pigen,* han skal fri til, og *de Forhold,* hvorunder hun og han lever.

Vi vil nøjes med at nævne en Masse Forholdsregler, der blandt andet kan faa og vitterligt *har* faaet Betydning i mangfoldige Tilfælde, idet vi overlader til Læseren, hvis han vil optræde som Frier, at holde sig disse Forholdsregler efterrettelige eller ikke, alt efter hvad han selv finder passende.

Hvorledes Frieriet skal begyndes, er meget ofte et let løseligt Problem; thi det gaar som oftest som med det stumme Frieri, det hele kommer ganske af sig selv, og er det først i Gang, glider det hele ganske let.

Den, man ønsker at blive forlovet med, bør man være mere opmærksom imod end imod andre Damer, dog ikke saaledes, at man fuldstændig tilsidesætter disse. Man maa søge at gætte hendes Ønsker, før de er udtalt. Taber hun sit Lommetørklæde, maa man være parat

til at tage det op, førend nogen kommer en i Forkøbet. I det daglige Liv finder man paa alle mulige Maader at vise hende Opmærksomheder paa, snart forærer man hende en Buket Blomster eller en lille Ting, som man ved hun sætter Pris paa, snart inviterer man hende i Teatret, til Concert o. s. v. For hendes Veninder skal man omtale hende som en behagelig og elskværdig Pige. Overfor hendes Forældre optræder man med yderste Høflighed og Ridderlighed, saa at man hurtigt vinder deres Gunst. Man maa ikke lade det skorte paa Tjenstvillighed. Moderen hjælper man f. Eks. ved Arrangementer af Familiefester o. s. v., Faderen taler man alvorligt og fornuftigt med, idet man tydeligt røber Interesse for det samme, som interesserer ham. Paa Bal maa man ofte danse med hende, dog ikke udelukkende med hende; thi da faar det let Udseende af, at hun er den eneste, som vil danse med en, hvilket skader ens Værdighed. Men naar man har svunget hendes Veninder et Par Gange, opsøger man atter sin udkaarne og begynder nye Opmærksomheder.

Tal med din udkaarne om hendes Klædedragt! Forsøm ikke at udtale det, naar du synes, at et eller andet Klædningsstykke klæder hende særlig godt. Tal om, hvor rask og glad hun ser ud! Byd hende ofte ud paa Spadsere-

ture! Konverser let og naturligt med hende! Mærker du, at et Æmne keder hende. saa forlad det! Hold dig fra lærde, tørre Materier! Tal om Kærlighed eller i alt Fald om noget, der har en Duft af det erotiske! Sørg for at ledsage hende hjem om Aftenen, naar hun er ude i et eller andet Selskab! Er Samtalen saa livlig og godt i Gang, kan du godt gøre en lille Omvej for at forlænge den korte Tid, du kan tilbringe med hende, og du maa skaffe dig Underretning om, naar du igen kan vente at faa hende at se her eller der, og da naturligvis indfinde dig.

Naar saa efter længere eller kortere Tids Forløb Bekendtskabet er fæstnet, kan Frieriet anses for at være begyndt, og der er da næppe mange Trin til selve Kærlighedserklæringen.

I mange Tilfælde lader nu flere af de ovenfor angivne Fremgangsmaader sig slet ikke anvende. Dette er f. Eks. Tilfældet, naar man blot en eneste Gang er truffet sammen med en Dame, som man siden ikke faar Anledning til at tale med enten for de strænge Forældres Skyld eller af andre Aarsager. I saadanne Tilfælde maa man spørge nogen af hendes Bekendte for endnu engang at komme i hendes Selskab, eller ogsaa maa man gennem et Brev søge at underrette hende om, at hun er Genstanden for ens Kærlighed. Dertil hører en vis

Fiftighed; det kan komme saa vidt, at man maa benytte alle Slags Kneb derved, og ikke sjældent er Køkkentrappen og den skarpsindige Kokkepige eller en anden af Husets Folk den eneste Udvej.

Med Hensyn til det, at give sin elskede Gaver, da skal man huske, at man aldrig skal give mere, end hvad der svarer til ens økonomiske Forhold. Den, der mener, at han bestandig skal give Gaver for at insinuere sig, er paa Vildspor. Følger han denne Anskuelse, opnaar han blot at blive betragtet som en »Guldfisk«, og naar hans Gaver bliver sjældnere eller mindre kostbare, hvad de muligt med Nødvendighed maa, fordi han nu een Gang ikke *er* nogen Guldfisk, saa opstaar der Misfornøjelse og Ærgrelse; han har skabt en vanemæssig Forventning, der nu skuffes. Mærk! Man skal vogte sig for at lade det faa Udseende af, at man er rigere, end man virkelig er!

Naar Bekendtskabet er tilstrækkeligt modnet, er Øjeblikket kommet til »at erklære sig«, som det kaldes. For mange er dette en vanskelig Sag, ja saa vanskelig, at der er dem, der lever ugifte hele deres Liv, blot fordi de, da Øjeblikket kom, ikke turde komme frem med deres Kærlighedserklæring. Beklageligt nok, saa meget mere som Kærlighedserklæringen, i de fleste Tilfælde er en ren Forma-

litet, thi den Kvinde maatte være meget indskrænket, som ikke af det, der er gaaet forud, kunde forstaa, at det hele gaar ud paa at tilvinde sig hendes Kærlighed.

En Kærlighedserklæring kan gives paa tre Maader, nemlig 1) mundligt, 2) skriftligt og 3) ved Kærtegn. Hvilken Maade der skal anvendes, maa bero paa Omstændighederne. Men lad det være sagt med samme, at den skriftlige Kærlighedserklæring har noget skruet og unaturligt ved sig, hvor godt og ligefremt den end er skrevet. Efter min Mening bør man kun benytte den skriftlige Kærlighedserklæring, naar ingen af de andre Maader er mulig eller gunstig. Kærligheden, det vil sige »den ægte Kærlighed«, er nemlig noget, der ikke saa godt lader sig meddele pr. Brev, hvor udmærket en Brevskriver man end er; Følelsen har, naar den skal meddeles skriftligt, ikke det samme umiddelbare, friske Præg, som naar den lægger sig for Dagen i Ord, Væsen eller Kærtegn.

Den mundtlige Erklæring har flere Fordele: For det første kan den foretages ved det første, det bedste Tilfælde; endvidere lader den ikke den tilbedte faa Tid til at raadføre sig med ildesindede Slætninge eller Venner, saafremt hun ikke ønsker Betænkningstid; dernæst faar man ved den mundtlige Erklæring Besked med det samme og ved, hvorledes Sagerne staar.

Det skriftlige Frieri skal man som sagt efter vor Formening helst ikke indlade sig paa; men der kan dog forekomme Tilfælde, i hvilke denne Fremgangsmaade er den eneste mulige eller i alt Fald den gunstigste.

Den bedste af alle Erklæringer, er den, der sker ved et Kærtegn, det vil sige ved et Kys; denne Erklæring opstaar ganske uvilkaarligt, naar man er alene med den udkaarne; ledet af ganske den samme Trang mødes begges Læber ganske uvilkaarligt i et Kys; dermed er Erklæringen givet og besvaret; Ord er overflødige.

Ved den mundtlige Kærlighedserklæring kan man maaske være i Forlegenhed med, hvilke Ord man skal bruge. Dette bør man ikke spekulere særligt over; man siger rent ud, hvad der maa være ganske naturligt, nemlig at man elsker Pigen og ønsker at vide, om hun elsker en igen. Følgende ganske simple og ukunstlede Frieri forefaldt engang paa Gaden mellem en ung Mand og en ung Pige, der aldrig havde set hinanden før. Det havde baade Forlovelse og Ægteskab til Følge, og Parterne levede lykkeligt sammen hele Livet igennem:

Da den unge Mand saa den unge Pige, gik han uden videre hen til hende, lettede paa Hatten og sagde:

»God Dag, Frøken, hvilket herligt Vejr!

Skal De ikke ud at spadsere med Deres Forlovede?«

Hun svarede: »Jeg har ingen«.

»Vil De have mig?« sagde han, »jeg er heller ikke forlovet.«

»Ja, lad gaa!« svarede hun.

»Der har De min Haand! Skal det være Alvor?

»Ja. hvorfor ikke?«

Det var det hele. Og saa let kan man i Virkeligheden i de allerfleste Tilfælde komme til det, blot man ikke er et Mæhæ, der er ved at synke i Jorden af Forlegenhed, men har en Smule Overlegenhed og Dristighed. Hvad kan der i værste Fald ske? Muligt, at man bliver afvist, muligt, at man bliver en Smule til Latter. Hvad gør det? Den Slags Ting maa man vide at sætte sig ud over. Forøvrigt bliver man aldrig til Latter hos Pigerne selv; hvis dette sker, maa det være hos andre Personer, i hvis Paahør Frieriet er foregaaet. Pigerne selv venter, at nogen skal fri til dem; det er et Led i deres naturlige Bestemmelse, de vilde jo derfor selv være latterlige, om de fandt en Mands Frieri som saadant latterligt.

Et Frierbrev kan skrives paa mange Maader. Men ogsaa her anbefaler vi den ligefremme, ukunstlede, omsvøbsfri Maade. Pas imidlertid altid paa at skrive et Frierbrev saa pænt som

muligt paa smukt hvidt eller rosenrødt Papir, lad det kun være Brevpapir af meget lille Format, og læg det ligeledes i en Konvolut af meget lille Format, ikke mere end halv saa stor som en almindelig Forretningskonvolut. Sæt Frimærket lidt paa skraa! Grunden til, at et Frierbrev ikke maa se saa stort ud, er den, at der intet anmassende Præg maa være over det. Beskedenhed, Finhed og Blufærdighed skal være udbredt over det.

Her har vi et Par Eksempler paa Frierbreve:

a) Frøken N. N!

Jeg haaber ikke, De vil blive vred, naar jeg gennem disse Linier fortæller Dem, at jeg i lang Tid har næret en oprigtig Kærlighed til Dem. Jeg ser mig nu ikke længer i Stand til at dølge denne Kærlighed og spørger Dem herved, om De vil opfylde mit Hjertes inderligste Ønske, nemlig at blive min elskede Brud. Jeg elsker Dem, og selv om De vilde forsmaa min Kærlighed, skal jeg dog i min Ensomhed — thi jeg kan aldrig elske nogen anden — bevare Deres skønne Billede i min Sjæl som det bedste Minde jeg ejer.

Jeg har vendt mig først til Dem for at erfare, om De tillader mig at bede Deres kære Forældre om Deres Haand, og først naar jeg af Dem selv, dyrebare Pige, har hørt det

længselsfuldt ventede Ord «Ja«, tør jeg spørge Deres Forældre.

I det Haab, at De velvillig vil besvare disse Linier — helst med et Ja — skal jeg i Morgen Middag Kl. 1 komme hjem til Deres Forældre for af disse selv at erfare min Skæbne.

Deres hengivne og trofaste

X.

b) Ærede Frøken!

Jeg har tre Gange forsøgt i Ord at meddele Dem mit Hjertes Følelser; men Sindsbevægelse har hver Gang tvunget mig til Tavshed. Jeg ved ikke, i hvilket Lys det kan betragtes, men hvis jeg blot kan give Dem Begreb om mit eget Hjerte paa Grundlag af det Indtryk, Deres mange Ynder og fortræffelige Egenskaber har udøvet paa det, da vil min Lykke i denne Verden for en stor Del afhænge af Deres Svar. Jeg er ikke ubesindig, Frøken, og jeg vil ikke ønske Deres Haand, hvis Deres Hjerte ikke følger med.

Mine Livsvilkaar er uafhængige og min Karakter uplettet; dette skal De faa ganske utvetydige Beviser paa. De har allerede set nogle af mine Slægtninge hos Deres Tante, især min Moder, hvem jeg nu lever sammen med. Deres Tante vil give Dem Oplysninger angaaende vor Familie, og hvis disse tilfredsstiller Dem,

vil jeg ikke blot betragte mig som overordentlig lykkelig over at have Tilladelse til at anholde om Deres Haand, men vil ogsaa, hvis min Kærlighed skulde blive gengældt, gøre det til mit fremtidige Livs fornemste Opgave at fremme den Kvindes Lykke, hvem jeg foretrække for alle andre i Verden. Jeg vil afvente Deres Svar med den yderste Utaalmodighed og forbliver, Frøken,

Deres oprigtige Beundrer
N. N.

c) Til en ung Enke.

Kære Frue!

Det smertefulde Tab, som Skæbnen har beredt Dem ved at berøve Dem en god og stræbsom Mand, har, som jeg ved, foraarsaget Dem stor Sorg. Dette forstaar jeg saa godt. Men, min kære Fru N. N., De, som er saa ungdomsfrisk, og som har været saa livlig og glad, De bør ikke bortsukke Deres skønne Væsen i Sorg og Elendighed. De kan bedre end nogen Pige skabe en Mands Lykke, og jeg for min Del vilde ikke kunne tænke mig nogen skønnere Lod, end om De vilde tillade mig at opbyde al min Evne for at trøste Dem i Deres Ensomhed. Jeg har elsket Dem, endog inden De blev gift, og med den samme Kærlighed beder jeg Dem nu modtage min Haand og mit Hjerte.

De skal i mig finde en trofast, deltagende og kær Ven, som aldrig skal glemme, hvilket Offer De har bragt mig ved at forsage den stille Ensomhed, hvori De i den sidste Tid har levet. Min Stilling er saadan, at jeg med Guds Hjælp kan forskaffe Dem en blid og rolig Fremtid, og jeg venter blot et Ja fra Dem for at blive det lykkeligste Menneske. Tør jeg vente, at De ikke afslaar min Bøn, saa beder jeg Dem om med et Par Ord at underrette mig herom; men i hvilket som helst Tilfælde skal jeg indfinde mig hos Dem paa Torsdag for at erfare min Skæbne.

Deres hengivne og deltagende
N. N.

d) Et kort Kærlighedsbrev.

Frøken Elisabeth Holm!

Med disse Linier vil jeg i al Korthed sige Dem, at jeg elsker Dem. Hvorledes denne Følelse er opstaaet hos mig, er her ikke Stedet til at forklare, nok er det, at Deres Skikkelse og Væsen har gjort et saadant Indtryk paa mig, at den dybeste og heftigste Kærlighed til Dem fylder mit Hjerte. Jeg spørger Dem nu kort og godt: Kan De elske mig og vil De være min? I bekræftende Fald lover jeg Dem at blive Dem en god og trofast Ægtefælle.

Jeg vil tillade mig at besøge Dem paa Fredag for at høre Svaret af Deres egen Mund.

Deres hengivne
N. N.

Af disse fire Eksempler ser man, hvor forskelligt saadanne Kærlighedsbreve kan skrives. Eksempel *d* er det mest kortfattede. Kortfattethed er vel altid en Dyd, naar man passer paa ikke at blive for tør eller afsnuppet. Det gør dog ingen Ting, at et Frierbrev er en Smule langt, blot man vogter sig for al Unatur og Kunstlethed. Ligefremhed, Oprigtighed, jævn og klar Fremstilling er Kendemærker paa et godt Frierbrev.

FJORTENDE KAPITEL

Forlovelse.

Forlovelsen er Forberedelsen til Ægteskabet. Den bør ikke strække sig over for lang Tid. Et gammelt Ord siger: »Lang Forlovelse giver kold Kærlighed«, og dette er ingen Løgn. Mange mener, at det er nødvendigt at være forlovet

en 3—4—5 Aar for ret at lære hinanden at kende. Men dette er en fuldstændig Misforstaaelse. Har man ikke lært hinanden at kende paa eet Aar, saa lærer man det saamænd aldrig, det kan man vist ganske rolig gaa ud fra. Desuden er det under alle Omstændigheder først i Ægteskabet, at man til Gavns lærer hinanden at kende. Derfor bør Folovelsestiden ikke være for lang.

Forlovelsens Symbol er Forlovelsesringen. Spørger man, hvorfor man ikke ligesaa godt kan give sin forlovede en Brosche, et Halsbaand el. lign. som en Fingerring, er Svaret; Ringen er et Sindbillede paa Evigheden. Den har ingen Ende, og det skulde jo helst ogsaa være Tilfældet med det Forhold, der er stiftet ved en Forlovelse. Ringen skal være af Guld for at udtrykke det høje Værd, Forbindelsen har for begge Parter.

Da Forlovelsen som sagt ikke er andet end en Indledning til Ægteskabet, og da Forskellen mellem dettes og hins Natur væsentlig ikke er andet, end at Forlovelsen mangler Kirkens eller Øvrighedens Stadfæstelse, Ægteskabet ikke, saa bør man ogsaa sørge for saavidt muligt at være overfor hinanden i Forlovelsestiden, som man vil være i Ægteskabet.

Man maa gøre alt for at lære hinanden at kende ud og ind, aflure hinanden alle smaa

og store Ejendommeligheder, vænne sig til at rette sig lidt efter hinanden og nøje prøve, om man stadig elsker hinanden, og om ikke den Lidenskab, der fik en til at indgaa Forbindelse med den anden, var et Bedrag. Det vil sige, at man stadig skal spørge sig selv og undersøge hos sig selv, om man nu ogsaa er ganske sikker paa at elske vedkommende, efter at man har lært ham (hende) bedre at kende.

Derimod skal man være forsigtig med at sætte hinandens Kærlighed paa Prøve. Det giver Anledning til Misforstaaelse og kan let blive Aarsag til Brud. Jeg har oplevet at se flere Eksempler derpaa:

En ung Handelsrejsende var blevet forlovet med en overordentlig smuk, beleven ung Pige, som han elskede inderligt. Han var fuldt overbevist om sin elskedes Troskab og Hengivenhed. Engang foreslog han en Ven, at denne i hans Fraværelse skulde forsøge at vinde hendes Kærlighed. Hvis det faldt ud til Held for Vennen, skulde denne beholde hans elskede, og den Handelsrejsende skulde endog give Champagne og betale ham 100 Kr.; medens i modsat Fald Vennen skulde give Champagne og betale den Handelsrejsende 100 Kr. Vennen gik ind paa Væddemaalet. Da han nu gjorde den unge Piges Bekendtskab, blev han i den Grad indtaget i hende, at han besluttede

for Alvor at søge at vinde hende. Da han nu underrettede hende om, at hendes forlovede ikke mere hrød sig om hende, anede hun naturligvis ikke Sagens rette Sammenhæng, men troede, at det forholdt sig, som den unge Mand sagde, og gik derfor ind paa hans Frieri. Da den Handelsrejsende kom hjem fandt han da, at der virkelig var blevet et Par af de to, og han maatte finde sig i at miste sin Forlovede og i Tilgift rykke ud med Champagnen og de 100 Kr.

En andnn ung Mand skulde i en Provins aftjene sin Værnepligt, og da han tog Afsked, bad han sin Broder at have Tilsyn med Kæresten, og ved Siden heraf bad han hende at søge en Støtte hos Broderen, medens han selv var fraværende. Dette Hverv røgtede Broderen saa godt, at Pigen, da hendes første Elsker kom hjem, var gift med hin.

Fraværelse fra sin Forlovede som i det sidst nævnte Tilfælde er i det hele noget, man skal være forsigtig med. Et gammelt Ord siger ganske vist: »Adskillelse styrker Kærligheden«, og det kan ogsaa være, at der er noget sandt i det. Men i alt Fald bør man ikke være for tit, for langt og for længe borte fra sin Forlovede. Det ligger jo i Sagens Natur. Kærligheden maa, naar den een Gang er vakt til Live, have en Genstand, mod hvilken den kan

rette sig, og med hvilken den kan udveksle sine Følelser. og det hænder saaare let, at Følelsen, naar den elskede er borte, kaster sig over paa en anden Genstand, hvorved den første trænges til Side. Man kan gerne sige, at det i saadant Tilfælde ikke er synderligt bevendt med Troskaben; men Troskab og Troskab er to Ting. Kærligheden er en Naturdrift i Mennesket, saa stærk og brusende, at den ikke kan vente syv lange og syv brede paa at finde Afløb, saa kan man tale nok saa meget om Troskab, som man vil. Hvor kan man desuden forlange Troskab, naar det er saaledes; i den forladte elskendes Interesse kan det ikke være at yde Ttoskab, naar han eller hun kan finde andre ligesaa attraaværdige Genstande for sin Kærlighed som den, der har forladt vedkommende, i denne sidstes Interesse kan det maaske nok være, men det kan dog godt være, at denne ogsaa kan finde andre attraaværdige Genstande for sine Følelser, ligesaa attraaværdige som den, han eller hun har forladt, og i saa Fald kan Interessen temmelig let opgives. Dog skal dette ingenlunde være sagt for at forklejne Troskaben; denne er saa vist af største Vigtighed i Kærlighed; thi selv om det er saaledes, at hver af Parterne i et Kærlighedsforhold ofte let kan finde andre ligesaa attraaværdige Genstande for sine Følelser som den anden Part, saa

maa de dog eet Sted være tro, og saa kan de jo ligesaa godt være tro mod hinanden. Ethvert andet Kærlighedsforhold vil i Reglen ikke frembyde større Tillokkelser, og de samme Farer for Troskaben er til Stede i dem.

Een Ting spiller i Forlovelsen saavel som i Ægteskabet en meget stor Rolle med Hensyn til Bevarelsen af Forholdet; det er Parternes større eller mindre Tilbøjelighed til Skinsyge.

Skinsyge er en slem Plage for den, som lider deraf; men den er ikke blot en Plage for denne Person, men ogsaa for Omgivelserne, hvis vedkommende ikke formaar at beherske den og hindre den i at give sig aabenlyst Udslag.

Det kan selvfølgelig i Begyndelsen være ret pikant at se sin elskedes Kærlighed udtrykt i Frygten for, at man kunde elske en anden; men denne Leg er dog som en Snebold, der bliver større. jo længere den triller, og til sidst vokser sin Ophavsmand over Hovedet.

I Almindelighed maa det siges, at ingen af Parterne maa give den anden nogensomhelst Grund til Skinsyge. Derfor man man opføre sig saaledes, at selv den mest mistænksomme ikke kan faa Skygge af Anledning til at nære Skinsygens Lidenskab i sit indre, og sker det alligevel, at vedkommende lægger Skinsyge for Dagen, gør man bedst i lade det komme til en

Forklaring, hvorved mangen Gang et enkelt Ord er i Stand til at hæve al Tvivl. En aaben og ærlig Opførsel er det bedste.

Der er imidlertid ogsaa de Mennesker, der finder en Anledning til Skinsyge i alt muligt, selv i de mindste Bagateller. Der er de Mænd, der ikke kan taale, at deres Kærester taler eller danser med andre Mænd, og der er de Kvinder, der ikke kan taale, at deres Kærester taler eller danser med andre Kvinder. Saadanne Mennesker er det i det hele taget vanskeligt at staa i Kærlighedsforhold til. Man gør maaske bedst i at søge at dæmpe deres Tilbøjeligheder til Skinsyge derved, at man een Gang for alle lader dem forstaa, at de intet som helst har at frygte.

Om en forlovet Mands Opførsel overfor andre Kvinder end sin forlovede og om en forlovet Kvindes Opførsel overfor andre Mænd end sin forlovede kan der gælde dit og dat, som man maa skrive sig bag Øret:

En forlovet Mand, der virkelig elsker sin forlovede og elskes af hende, skal være forsigtig i sin Opførsel overfor andre Damer. Han maa stadig være høflig, men dog passe ikke at give sin Kæreste nogen rimelig Grund til Skinsyge. For meget maa han ikke imødekomme andre Kvinders attraaende Blikke; en Smule skader dog ofte ikke, da hans Kæreste derved

ser, at hun har Medbejlersker; hun bliver derved ængstelig for at stilles i Skygge af disse og vil derfor anstrænge sig for at opbyde al sin Elskværdighed for at stille dem i Skygge eller i alt Fald ikke selv blive stillet i Skygge af dem.

Een Ting maa man passe nøje paa, det er, at man ikke møder sin Kæreste paa Gaden, medens man selv gaar med en anden Dame under Armen, ja i det hele taget, at man ikke møder sin Kæreste, medens man er i Selskab med andre Damer. Hun vil i Reglen føle sig ilde berørt deraf, selv om hun ikke er af noget skinsygt Temperament.

Noget lignende, som her er sagt om den forlovede Mands Optræden overfor andre Kvinder end sin forlovede, gælder ogsaa om den forlovede Kvindes Optræden overfor andre Mænd.

Man maa ikke betragte Forlovelsestiden som en Tid til alt muligt Pjank. Det er meget forkert. Forlovelsen er, som vi har set, Ægteskabets Forhal, den er af største Vigtighed.

Man skal derfor ikke finde paa Pjank, medens man er forlovet, og saaledes spilde hinandens Tid og maaske lægge Hindringer i Vejen for, at det Arbejde til Fulde kan gøres, der skal til, for at Ægteskabet saa snart som muligt kan fuldbyrdes.

Saadant Pjank er det ofte, naar de forlovede trækker hinanden rundt fra Familie til Familie, fra den ene fjerne Slægtning til den anden, for at præsentere hinanden. Disse fjerne Slægtninge er ofte saa uendelig ligegyldige, og ofte ser de ogsaa hellere de forlovedes Hæle end deres Tæer.

Præsentationsskikken straks efter Forlovelsen er i det hele taget en dum Skik. Man fører sin Familie sammen med en Person, som man maaske aldrig vil komme til at ægte. En Pige af mit Bekendtskab præsenterede engang fire Forloveder efter hverandre med kun kort Tids Mellemrum mellem hver af dem. Først den femte Gang indsaa hun det urigtige i denne Skik; men da blev hun ogsaa gift. Det var netop Præsentationsskikken, der var Skyld i, at hendes tidligere fire Forlovelser gik over Styr; thi ved hver af disse havde Kæresten hos de Mennesker, for hvem hun præsenterede ham, truffet en anden Pige, som han syntes bedre om, og som snart blev hans hemmelige forlovede, indtil det blev opdaget, hvorpaa den første Forlovelse blev hævet. Desuden hindrer Præsentationsskikken de unge i ret at lære hinanden at kende; de kan ikke være rigtig fortrolige med hinanden; thi i Selskab er man aldrig sig selv.

I det hele er det Pjank at farte for meget

rundt til Baller, Selskaber, Koncerter, Teater o. s. v. i sin Forlovelsestid. Man skal søge Lejlighed til saa ofte som muligt at komme sammen i Fortrolighed for at tale om de Ting, der har begges Interesse, veksle Kærtegn og i det hele nyde hele den usigelige Fryd ved hinanden, som Kærligheden skaber.

At tale om, hvad der hører Ægteskabet til, og i det hele i alle Maader at forberede sig paa dette, er godt for de forlovede.

Frem for alt er det i Forlovelsestiden godt at vænne sig til at være økonomisk, en Egenskab, der senere i Ægteskabet saa godt som i alle Tilfælde kommer til at spille en overvejende Rolle. Den ugifte Mand behøver ofte ikke se saa meget paa Skillingen som den gifte, den ugifte Kvinde ofte heller ikke saa meget som den gifte Kvinde. Det er da godt, naar et forlovet Par vænner sig til at se paa Sagerne, som de rimeligvis vil blive nødt til at se paa dem, naar de bliver gift, særlig hvis de faar Børn. Man maa, som det populært hedder, »lære at vende hver Tiøre tre Gange, før man giver den ud.«

Økonomisk Talent er en stor Egenskab, naar den blot ikke bliver til utaaleligt Gnieri. Man maa aldrig, selv om ens Indtægter forbedres, og selv om man har det godt i alle Maader, lade sig forlede til at tro, at nu kan man lade fem være lige, nu kan man slaa sig

løs, nu kan man rutte med Penge og Kræfter. Herregud! Man har jo nok, ja mer end nok.

Vogt dig for denne Tanke! Den er den sikre Vej til Fattighuset eller Ladegaarden, maaske til Daarekisten.

FEMTENDE KAPITEL

Ægteskab.

Ægteskabet er blevet kaldt »en hellig Pagt«. Det skulde være Meningen med denne Institution, at den var en Forening af to Mennesker af hver sit Køn i den inderligste Kærlighed og til et Samliv i Endrægtighed med hinanden og i Opofrelse og Hengivelse for hinanden. I Ægteskabet skulde det Kærlighedsliv mellem to Mennesker, der er indledet gennem Frieriet og fortsat gennem Forlovelsen, naa sin Kulmination.

Men hvis vi betragter de Ægteskaber, der indgaas i Virkeligheden, vil vi rigtignok faa det Indtryk, at de langtfra opfylder de nævnte Betingelser. Thi hvad er det vel for Forhold, vi ser? Her er Forhold, i hvilke Mand og Kone

lever som Hund og Kat, skændes, ja slaas fra Morgen til Aften, her er Forhold, i hvilke Manden solder og drikker alle de Penge op, der tjenes til Familiens Behov, og her er Forhold, i hvilke Ægtefællerne er mere ligegyldige og fremmede for hinanden, end de er overfor ganske udenfor staaende. I Sandhed! Det er intet lysteligt Billede, man faar af Ægteskabet i al Almindelighed, man faar ofte det Indtryk, at Ægteskab og Kærlighed er to vidt forskellige Ting, som har saa lidt som muligt med hinanden at gøre.

Men vi vil ikke her gaa ind paa at skildre de Vederstyggeligheder, der findes i det virkelige Liv. De er for godt kendte, til at dette behøves. Lad os derimod betragte, hvad der hører til, for at der skal være Udsigt til, at et Ægteskab skal blive lykkeligt! Det vil vise sig, at det i Virkeligheden slet ikke er saa meget og saa indviklet, som nogle tænker.

Først og fremmest kan vi i al Almindelighed sige, at der til et saadant Samliv mellem to Mennesker, som Ægteskabet er, hos begge Parter kræves tre Egenskaber, hvis det skal bringe dem nogen Lykke. Disse er Fordragelighed, Overbærenhed og Skaansomhed. Gaar man ikke ind i Ægteskabet med disse Egenskaber eller i alt Fald med Villie til at lægge dem for Dagen, da er der den største Sandsynlighed for, at det paagældende Ægteskab vil strande.

Men dette er i al Almindelighed talt. Gaar vi nærmere ind paa Enkeltheder, er der følgende at bemærke:

Vanhellig ikke selve Ægteskabets Begyndelse, Brylluppet! Det er noget af det værste, du kan gøre. Vis dig ikke paa Bryllupsdagen beruset! Mul.gt har du aldrig før vist dig saa ledes for din Hustru, og hun kunde da gerne tabe al Agtelse for dig. Vær ikke voldsom mod din Hustru for derved at tiltvinge dig hendes Gunst! Vær ikke paatrængende i dine Kærtegn! Husk, hun maa have lidt Tid at fatte sig! Alt kommer nok, blot du giver lidt Tid.

Naar saa Samlivet for Alvor er begyndt, saa kom den R gel i Hu, der er en Hovedbetingelse for et godt Samliv, den, at der hos hver af Parterne maa være nogen god Villie til, om saa skal være, at gaa ind paa den andens Meninger, Planer eller Ønsker, selv om disse ikke i Øjeblikket stemmer med ens egne!

Et lykkeligt Ægteskab kan aldrig fremkomme, hvis Kvinden betragtes som Mandens Slavinde, eller omvendt, Manden som Kvindens Slave. Kvinden er ligeberettiget med Manden, hendes Tanker, Anskuelser, Ønsker og Planer har ligesaa megen Ret til at høres som hans, hendes Virken og Liden i Ægteskabet er ikke af ringere Betydning end hans, i Masser af Til-

fælde er de endda af større Betydning. Omvendt er Manden ikke skabt til at være sin Kone underdanig. En Tøffelhelt er et løjerligt Stykke Mandfolk, som oftest sikkert et Mandfolk med en meget snæver aandelig Horisont; thi det, der gør en Mand til Tøffelhelt, er ganske simpelt Angsten for at sige eller gøre sin Kone imod, idet han tror, at han kun derved kan bevare hendes Kærlighed. Dette Ræsonnement viser imidlertid et meget daarligt Kendskab til Kvindens Natur. At man *aldrig* skal sige eller gøre sin Kone imod, kan intet fornuftigt tænkende Menneske opstille som en ægteskabelig Maksime. Hvis dette skulde være almindelig Regel, vilde Tusinder af Familier snart ende paa Ladegaarden eller i Daarekisten, og Tusinder af Mænd maatte blive Idioter før eller senere; en Tøffelhelt er jo for øvrigt heller ikke langt fra at have noget idiotisk ved sig.

Man vil imidlertid spørge, hvad Mening der saa er i at sige, at i Ægteskabet hver af Parterne skal have nogen god Villie til at rette sig efter den andens Tanker, Anskuelser, Ønsker og Planer. Dette har vi sagt, det er ganske rigtigt; men man maa erindre, at vi bemærkede »om saa skal være«, det kan være, at det er det fornuftigste, naar Familiens Tarv skal tjenes, og indser man dette, er det rime-

ligt at være eftergivende, ligesom man maa huske, at man altid skal laane Øre til, hvad ens Ægtefælle har at sige, og ikke, saa snart vedkommende aabner Munden, slaa til Side, hvad hun eller han vil sige, som noget urimeligt, noget, som virkelig mange Mennesker gør. Det er jo at røbe Mangel paa Agtelse, ja at lægge en Ringeagt for Dagen overfor sin Ægtefælle, der maa oprøre selve dennes menneskelige Æresfølelse. I Virkeligheden skaber da ogsaa dette *„Rethaveri“*, som man kunde kalde det, Ufred i utallige Ægteskaber.

Men selv om man skal være villig til i fornødent Fald, at gaa ind paa sin Ægtefælles Tanker, Anskuelser, Ønsker og Planer, saa vil dette ikke sige, at dette *altid* vil være tilraadeligt. Man maa sige, at der er Omraader i ethvert Ægteskab, hvor Manden ifølge sin Karakter og sin Virksomhed maa være den, der har bedre Indsigt end Hustruen, og hvor derfor Mandens Villie maa komme til at gælde i Tilfælde af en Konflikt, og at der omvendt ogsaa er Omraader, hvor Hustruen staar som den mere indsigtsfulde, og hvor hendes Planer derfor maa være bestemmende. Men hvilke Omraader, dette er, er ikke godt at sige, da jo i vore Dage Menneskers Virkefelter er saa højst forskellige. I et Ægteskab, hvor Konen staar for Husholdningen og Manden for det ydre Ar-

bejde saaledes, som det altid tidligere har været indrettet, maa Hustruen nødvendigvis anerkendes som den, der har bedst Indsigt i Husholdningsspørgsmaal, Manden som den, der har bedst Indsigt med Hensyn til de ydre Forretninger. Nu kan man jo imidlertid ikke mere gøre denne Distinktion i alle Ægteskaber, da Konen ofte ligesom Manden har ydre Arbejde, og Manden tit ogsaa giver sig af med selve Husholdningen. Dog er der eet Omraade hvor man saa godt som altid maa sige, at Hustruen er den indsigtsfuldeste, det er *Barneplejen.*

Manden kan altsaa siges at være Hersker paa sit Felt, Hustruen Herskerinde paa sit. Hver af Parterne gør klogt i saa hurtigt som muligt at anerkende den andens Overlegenhed paa det for ham eller hende bestemte Omraade. Derved vil mange Konflikter undgaas; men opstaar saadanne, da maa den af Parterne, indenfor hvis Indsigts - Omraade det paagældende Spørgsmaal hører hjemme, sætte sin Villie igennem paa Trods af den anden.

Man maa ikke herimod indvende, at dette vil svække Kærligheden; thi det vil det netop ikke; det vil tvært imod styrke den. Maaske vil ved saadanne Konflikter den af Parterne, der maa bøje sig, blive muggen og gnaven samt ærgerlig paa den anden; men ser vedkommende, at den anden har haft Ret, at det

virkelig var til Familiens Bedste, at den anden satte sin Villie igennem, saa forsvinder al Muggenhed og Gnavenhed, og Kærligheden, som nu har faaet fornyet Kraft gennem Forstaaelsen af den andens aandelige Fortrin, rejser sig atter. Efterhaanden vil da saadanne Konflikter blive sjældnere og sjældnere, muligt til sidst ganske forsvinde, idet hver af Parterne kommer til den Erkendelse, som det, efter hvad vi ovenfor bemærkede, i det hele taget er klogest for dem at fatte saa hurtigt som muligt, nemlig Forstaaelsen af, at hver har sit Omraade, hvor hans eller hendes Anskuelser og derpaa grundede Bestemmelser maa være gældende.

Noget, der kan give Anledning til slemme Konflikter i Ægteskabet, ja til dettes Opløsning, er *Utroskab.* Men paa dette Punkt vil der ikke være Tale om at løse en Konflikt paa nogen af de Maader, vi ovenfor har fremsat

For det første skal ingen af Ægtefællerne uden rimelig og overbevisende Grund mistænke, end sige beskylde den anden for Utroskab.

Dernæst maa det staa enhver af dem klart, at der gælder samme Ret for dem begge. Hvis derfor den ene kan tillade sig at være utro, maa han eller hun indrømme den anden den samme Ret og altsaa ikke bebrejde vedkom-

mende noget, hvis han eller hun bevislig har været utro.

Saaledes har det hidtil ikke været, og saaledes er det for en stor Del heller ikke endnu i Samfundet. Der er her et Punkt, hvor man til Dato ikke har anerkendt Kvindens Ligeberettigelse med Manden; thi medens det aldrig har betydet synderligt, om Manden nok saa meget gik »sin egen Boldgade«, som man siger, og indlod sig i kønslig Forbindelse med det ene Fruentimmer efter det andet, ja havde sine løbende Kærlighedsforbindelser ved Siden af Ægteskabet, saa var den Slags Ting, mente man, i høj Grad utilladelige for Kvinden.

Spørger man: »Hvorfor i al Verden det?«, lyder Svaret: »En Mands Utroskab har ikke saa slemme Følger som en Kvindes. Manden kan«, siger man, »ved sin Utroskab udsætte sig for at blive Barnefader; men dette vil kun medføre, at han kommer til at betale et forholdsvis ubetydeligt Opfostringsbidrag til de uægte Børn, han faar. Men Hustruen udsætter sig ved Utroskab for at blive Barnemoder, og hun kan ikke slippe for de uægte Børn, hun faar, følgelig maa hendes Mand betragte dem som sine og saaledes forsørge en andens Børn«.

Enhver, der ikke ser overfladisk paa Tingene, vil indse, hvor forkert og lidet skarpsindigt dette Ræsonnement er.

Den Mand, der er utro og derved faar uægte Børn, paadrager ikke blot sig selv et Underholdningsbidrag til disse Børn; men han paadrager ogsaa andre en Byrde. Disse andre kan selv være Ægtemænd, idet det maaske er med disses Koner, at han har gjort sig skyldig i Utroskab, hvorved de faar hans Børn at forsørge foruden deres egne. Eller det er Offentlighedens Mænd, der maa træde til og paatage sig de uægte Børns Forsørgelse og Opdragelse, eller det kan endelig være Mænd, der ved privat Initiativ træder til. Selv om nemlig de Kvinder, med hvem en Mand i Utroskab har indladt sig, ikke selv har Ægtemænd, nødes de dog til, hvis de faar Børn, efterhaanden at søge mandlig Støtte; thi saa godt som ingen Kvinde kan undvære mandlig Støtte; Kvinden er for svag til, at hun alene i Længden kan sørge baade for sig selv og sine Børn samt for disses Opdragelse; hun vil da søge at blive gift, og kan hun ikke det, maa Offentligheden eller private Mænd støtte hende.

Men naar det er saaledes, er det ingen Uret mod den utro Mand, at han selv faar uægte Børn at forsørge. En lignende Byrde, som han paadrager andre, kan med Rette siges at paahvile ham, og det, selv om hans Utroskab slet ikke medfører, at han faar uægte Børu; dette sidste er nemlig ikke hans Skyld; det er en

ren Tilfældighed; Risikoen er under alle Omstændigheder til Stede.

Naar derfor en Mand er utro, opvejes denne Utroskab i Grunden netop ved hans Kones Utroskab; hun skaffer ham uægte Børn at forsørge eller skaber i alt Fald en Risiko derfor; men han har netop paadraget andre den samme Forsørgelsespligt eller i alt Fald en Risiko derfor. Det gaar altsaa lige op.

Der møder os her noget, der for øvrigt gør sig gældende overalt i Naturen, hvor Livet rører sig; der er en Stræben efter at skabe *Balance i Tingene;* det Tab eller den Vinding, der voldes fra een Side, maa have sin Modvægt henholdsvis i et Tab eller en Vinding, der voldes fra en anden Side. Dette er en almindelig Naturlov.

Der kunde skrives og er jo forøvrigt skrevet tykke Værker om Samlivet i Ægteskabet. Vi vil imidlertid ikke sige mere, end hvad vi allerede har sagt, i Erkendelse af, at hvad der i øvrigt er at tale om, hovedsageligt maa afgøres under Hensyntagen til de særlige Omstændigheder, hvorunder ethvert ægteskabeligt Liv leves, og disse Omstændigheder er kun de paagældende Ægtefæller nøje kendt med.

SEKSTENDE KAPITEL.

Ægteskabelig og fri Kærlighed- Platonisk og sanselig Kærlighed.

Man taler ofte om Kærlighed paa en underlig Maade. Saaledes er det almindeligt at skelne imellem den ægteskabelige Kærlighed og den frie ditto. Denne Distinktion har vundet almindelig Hævd.

Og dog er det indlysende, at Kærlighed er Kærlighed. hvad enten den forekommer i eller udenfor Ægteskab. Udtrykket »Fri Kærlighed« er i Virkeligheden en Modsigelse; ingen ægte Kærlighed er fri, fordi Kærligheden ifølge sin Natur er Hengivelse til et andet Menneske og derfor binder den elskende til dette andet Menneske paa den Maade, at han føler sig forpligtet til at at tænke og handle, muligt opofre sig, for vedkommende. Naar ofte den Kærlighed, der kaldes fri, betragtes med en vis Foragt, som noget lavere end den ægteskabelige, beror dette paa overfladisk Tankegang. Kærligheden i en Forbindelse udenfor Ægteskab kan være

ligesaa fin og ophøjet som Kærligheden i et Ægteskab, og findes der mange daarlige Kærlighedsforbindelser udenfor Ægteskab, saa findes der jo, som vi har paavist, ogsaa utallige slette Ægteskaber. Det er altsaa Hip som Hap.

Man skelner ofte ogsaa mellem *platonisk* og *sanselig Kærlighed.*

Begrebet »Platonisk Kærlighed« stammer fra »Plato«, en meget berømt oldgræsk Filosof, Elev af Sokrates.

Platonisk Kærlighed vil sige en ophøjet, for alt jordisk befriet Kærlighed, en Kærlighed, i hvilken kun det sjælelige spiller en Rolle. De, der elsker »platonisk«, elsker kun hinandens Sjæle, ikke hinandens Legemer. Alt, hvad der er af Kødet, alt sanseligt, alle legemlige Kærtegn hører ikke hjemme i den platoniske Kærlighed.

Den sanselige Kærlighed er det modsatte af den platoniske. I den er det Legemet, der elsker. Kærlighedsforening vil her sige en ren legemlig Forening i Kærtegn.

Det er meget tvivlsomt, om en platonisk Kærlighed i sin fuldstændig rene Skikkelse gives, snarere maa man sige, at der gives Kærlighed, i hvilken det platoniske er overvejende, om end ikke ganske luttret fra det sanselige Element; i al ægte Kærlighed maa der uden Tvivl findes saavel et platonisk som et sanse-

ligt Element. Ægte Kærlighed af ren sanselig Art gives derfor heller ikke; Erotik, der ikke er andet end Sanselighed, forekommer ganske vist tit; men det kan ikke fortjene Navnet »ægte Kærlighed«, næppe nok Navnet »Kærlighed«.

Det sjælelige er selvfølgelig af største Vigtighed i al Kærlighed. Det gælder ikke blot om at elske hinanden med Legemet, men ogsaa med Sjælen, d. v. s. med Aand og Følelse. Hvor daarlig den Kønsforbindelse er, i hvilken der ikke gør sig nogen Trang gældende til at elske det sjælelige, frembyder Erfaringen utallige Eksempler paa. Der maa, hvis en Kærlighedsforbindelse skal føre til noget rigtigt, imellem de elskende findes en sjælelig Harmoni, der ytrer sig deri, at Tanker, Følelser og Ønsker for en stor Del stemmer overens. To elskende maa, som det hedder, være »to Hjerter og een Tanke«.

Dette er det platoniske i Kærligheden.

Men Kærligheden kan heller ikke undvære det sanselige. Kys, Omfavnelser og andre Kærtegn hører ligesaa sikkert med til den sande Kærlighed som sjælelig Harmoni. De kan betragtes som Kærlighedens Krydderi, uden hvilket den bliver smagløs og ligesom en vammel eller ukrydret Ret ikke har den Virkning, den skulde have.

Det er derfor dumt, naar Mennesker vil borteliminere det sanselige fra Kærligheden. De bliver ved saadanne Forsøg latterlige, fordi de vil fjerne noget, de dog selv har Trang til; thi Mennesker bliver altid latterlige, naar de vil trodse Naturen.

Ikke desto mindre har den Anskuelse ofte været fremført og hævdet, at det sanselige i Kærligheden er uskønt, umoralsk, usselt o. s. v , o. s. v.

Denne Anskuelse er først og fremmest kommet frem indenfor religiøse Sekter, der har hævdet, at alt, hvad der er jordisk, alt, hvad der kan henregnes til »Kødets Lyst«, skal skyes som Pesten; thi alt dette formenes ikke at være af Gud og ikke at være ham velbehageligt. Denne Anskuelse har man kaldt *Asketismen.*

Asketismen har ogsaa været hævdet og fulgt indenfor den kristne Kirke. Den katolske Kirkes gejstlige skulde være Asketer, skulde afholde sig fra alt verdsligt og ene leve i Tanken paa Gud. Mange af disse gejstlige stræbte ogsaa at gennemføre denne Livsanskuelse. Munke og Nonner søgte i den katolske Kirkes første Tid til ensomme Steder for ene at dyrke Gud og glemme alle verdslige Fristelser, og der er ingen Tvivl om, at mange mente det alvorligt.

Men ak! Det gik her, som det altid maa

gaa, naar Mennesket er i Konflikt med sin egen Natur, den gamle *Adam* er vanskelig at udrydde; thi som Baggesen siger:

»Naturam furca pellas ex,
hun kommer dog igen, den Heks«,

det er udlagt: »Om du end nok saa ofte søger at drive Naturen ud, saa kommer hun dog tilbage, den Heks.«

Derfor gik det dem, som mente det alvorligt, saaledes, at de maatte stride en haard Kamp for at blive Herre over deres sanselige Drifter, og dog lykkedes det dem sjældent i særlig Grad og aldrig fuldstændigt. Enten forfaldt de til alskens Unatur og Perversitet, noget, der altid rammer den, som vil kæmpe imod Naturen, eller ogsaa opgav de Kampen.

Og netop denne Kamp mod det sanselige førte indenfor den katolske Kirke til en Reaktion. Det er en Kendsgerning, at naar en bestemt Tendens i Menneskelivet længe har været fulgt, fremkommer der, hvis denne Tendens kræver Overvindelse for at vedligeholdes, en Tendens i modsat Retning.

Til sidst blev de katolske gejstliges Liv alt andet end asketisk. Munkene og Nonnerne vedblev nok at prædike om det fordærvelige i at give efter for Kødets Lyst; men i Smug, i deres egne Lønkamre, levede de et ganske andet Liv end det, de prædikede om. Dette vakte

som bekendt stor Forargelse, og der opstod en almindelig Uvillie mod de gejstlige, en Uvillie, der har faaet sit Udtryk i den italienske Digter *Boccacios* Bog »Decameron eller de hundrede Fortællinger«, hvori de katolske gejstliges Liv lægges blot og gøres til Genstand for en hudflettende Satire.

De katolske gejstliges Liv har vist, at den gennemførte Askese ikke kan være en heldbringende Livsanskuelse for Mennesker at bygge deres Liv paa. En anden Sag er det, at der med Hensyn til Sanselighed altid gælder et vist Maadehold; en midlertidig Askese kan endog tit være anbefalelsesværdig i mange Menneskers Liv; eet er naturligvis naturlig Sanselighed, et andet Udskejelse; denne sidste skal undgaas, at Mennesker ikke skal forøde deres Kraft, men formaa at holde sig friske, sunde og unge i saa lang Tid som muligt.

Saavel det platoniske som det sanselige i en vis maadeholden Grad hører da med til Kærligheden.

Men der synes ofte i Menneskelivet at finde en Konflikt Sted mellem disse to Elementer, en Konflikt, der let fører til, at det ene eller det andet af dem udskydes som uværdigt eller unødvendigt. Dette har sin Aarsag deri, at Mennesker har en Tilbøjelighed til at overdrive Betydningen af een Retning og glemme, at

den modsatte Retning ogsaa har sin Betydning Snart hedder det, at Kærligheden bør være lutter Sjæl, det sanselige er Mennesker uværdigt, Mennesket er skabt for det ophøjede, og det gælder at løsrive sig fra alt, hvad der er legemligt; thi dette fører Mennesket bort fra dets ideale Stræben. Denne Teori er jo, som man ser, ikke synderlig forskellig fra Asketismen. Snart er det omvendt netop det legemlige, Vægten lægges paa, og alt sjæleligt, alt, hvad der er usanseligt, alle aandelige Idealer regnes for latterligt.

Den berømte spanske Digter *Cervantes* har i sin udødelige Roman *„Don Quixote à la Mancha“* saa at sige skildret os hele denne Livets Tragedie og Komedie i een eneste storslaaet Type.

Don Quixote er en aldrende spansk Ridder, hvis Fantasi er blevet i højeste Grad forvirret ved at læse eventyrlige Ridderromaner om Hekse, Drager, Trolde, dejlige Prinsesser o. s. v. Til sidst beslutter han at gøre sit eget Liv til et saadant Riddereventyr. Han vil optræde som en Helt, vise sig som den tapre, opofrende Ridder, der drager i Kamp for sin Dame. Den ophøjede, over alt jordisk Begreb hævede Kærlighed er hans Ideal. Mad og Drikke, sanselig Erotik og andre jordiske Lyster anstaar sig

ikke Helten, mener han. Den Slags Ting skal man lade haant om.

Saa drager han da af Sted paa sin magre Krikke, Rosinante, ledsaget af sin Tjener, Sancho Pancha, der er alt andet end ridderligt anlagt og just ikke deler sin Herres Anskuelser om de jordiske Lysters Uværdighed. De oplever de utroligste Eventyr. Don Quixote kæmper baade med Drager og Kæmper, befrier dejlige Prinsesser fra frygtelige Troldmænd o. s. v. Men alt, hvad han oplever, eksisterer i Virkeligheden kun i hans egen Fantasi. Dragerne og Kæmperne, han slaas med, er Vindmøller, fredeligt græssende Dyr eller noget andet harmløst, de uskyldige Prinsesser er i Virkeligheden ganske almindelige Pigebørn o. s. v.

Trods alle Don Quixotes Idealer bryder hans kødelige Lyster naturligvis ud i mange Tilfælde. Sult og Tørst m. m., som baade Don Quixote og Sancho Pancha prøver, vækker nogle mindre »ujordiske« Lyster hos dem. Don Quixote har i sine ophøjede Teorier glemt Mundheldet:

»Uden Mad og Drikke
duer Helten ikke«.

Ogsaa overfor de mange Kvinder, de træffer, kommer tit nogle mindre »ophøjede« Tilbøjeligheder frem. Kort sagt, den gamle Adam lader hvert Øjeblik sit Hoved komme til Syne.

Alt dette virker selvfølgelig latterligt, saa

meget mere. som det er skrevet paa en saa utrolig komisk Maade, at man ler fra Bogens Begyndelse til dens Slutning. Man har sagt, at der aldrig er skrevet nogen mere komisk Bog. I hvor høj Grad den vækker Latter, illustrerer følgende Anekdote ganske godt:

Det fortælles, at den spanske Konge, da han en Dag stod paa Altanen udenfor sine Slotsvinduer, fik Øje paa en Student, der sad paa en Bænk nedenfor i Slotshaven og læste i en Bog. Studenten opførte sig højst mærkeligt; han vred og drejede sig, gjorde alle mulige Fagter og lo ustandseligt. Da kaldte Kongen paa en af sine Hofmænd, pegede paa Studenten og sagde: »Enten er den Student blevet vanvittig, eller ogsaa læser han Don Quixote«.

Men Don Quixote er ikke blot komisk, han er ogsaa tragisk. Han er nemlig et Billede paa hele Menneskeslægten, der vil løsrive sig fra det sanselige og udelukkende tilstræbe det aandelige, men ikke kan det, fordi det sanselige hvert Øjeblik faar Overhaand, deri er der baade noget komisk og noget tragisk. Der er noget komisk deri, fordi det jo ikke kan være Livets Mening, at vi fuldstændig skal løsrive os fra det sanselige og aldeles ikke give dette nogen Ret; naar vi prøver derpaa, bliver vi naragtige. Og der er noget tragisk deri, fordi vor sanselige Natur saa ofte faar Magt

over os i Tilfælde, hvor det netop gælder for os om at have Herredømmet over den saaledes, at vi ikke villieløst følger den Indskydelse, en Drift pludselig vækker i os. At have Herredømme over sine Drifter, saa at man ikke hvert Øjeblik følger deres Impulser, men lægger Vægt paa Maadehold, gælder det jo nemlig om for enhver. Men desværre! Hvor meget vi end øver os i Beherskelse, Drifterne faar dog tit Bugt med os.

Fordi der nu er dette »tragiske« ved Menneskeslægten saavel som ved Don Quixote, maa vi dog ikke deraf lade os forlede til at tabe Modet i vor egen Stræben efter at beherske vore Drifter og kun i maadeholden Grad give efter for Sanseligheden. Det er vel muligt at naa dette Maal, og vi maa huske, at »stadig Stræben« er Menneskets Lod. Om end vi i det ene Tilfælde efter det andet bukker under for, hvad der er galt, maa vi dog altid stræbe efter at komme saa vidt, at vi ikke mere bukker under, men faar Overhaand over det slette i os.

SYTTENDE KAPITEL

Galanteri.

Man hører ofte i vore Dage Udtalelser som denne: »I vore Dage er Ungdommen ikke galant«. En gammel Dame, jeg kendte, sagde en Gang: »Nej, i Nutiden er Ungdommen dog ganske anderledes end den var, da jeg var ung. Den Gang rejste en ung Mand sig op, naar en Dame kom ind i en Sporvogn, og lod hende sidde i Stedet for sig selv, hvis der ikke var Plads andet Steds, den Gang talte de unge ikke i Munden paa de gamle; men nu — aa Herregud; — hvad er det for en Ungdom, der lever nu?«

Naa, der er jo intet ualmindeligt i denne Udtalelse; gamle Folk synes jo i Reglen, at deres egen Ungdomstid var den bedste.

Men mon der alligevel ikke kan være noget sandt i, hvad den gamle Dame sagde, eller i det mindste noget, der gjorde det rimeligt, at hun talte saaledes. Det er upaatvivleligt saaledes, at man meget ofte uvilkaarligt faar det

Indtryk, at vore Dages Ungdom ikke lægger megen Vægt paa at være, hvad man med eet Ord kalder »galant«. Det kan være, det er noget, der kun gør sig gældende paa visse Steder og med Mellemrum, og maaske har det aldrig været anderledes, end det nu er. Men selv om det er saaledes, er det jo ikke sikkert, at det er det bedste.

For at faa lidt Klarhed derover vilde maaske en lille Redegørelse for, om »Galanteriet« er noget, man saadan mir nix dir nix skal kaste i Skarnbøtten og anse for værdiløst, ikke være af Vejen.

»Galant« vil sige »ridderlig«. »Galant« er blot det franske Ord for »ridderlig«. At være ridderlig vil sige at være høflig, beleven, tjenstvillig, taktfuld, hensynsfuld og modig. »Det var ikke saa lidt«, vil De maaske sige, og De vil muligvis betakke Dem for Ridderligheden, naar den er saa fordringsfuld Men hvad er alle disse Egenskaber, som vi der nævnede, vel andet og mere end, hvad der i det hele taget skal til for at gøre en Mand til Mand? En Mand, der vil være »en Mand«, maa være ridderlig, det er en given Sag.

Nogle tror ikke, at der hører saa meget til for at være ridderlig. De mener, at Ridderlighed blot er en Slags »ydre Polerthed«. der bestaar i at bukke og skrabe, sige en Masse

smigrende Ord og floskelagtige Talemaader o. lign. Hvor taabeligt! Dette er jo netop ikke Ridderlighed. men enten Uridderlighed, idet alt, hvad der ligger i det, er Sledskhed og usselt Kryberi, eller en ren mekanisk Vane, tillært i Livets Gang som en Lektie, der læres udenad paa Remse og ikke betyder noget som helst. Saaledes føles det da ogsaa tit.

Den sande Ridderlighed kendes derpaa, at den kommer fra Hjertet og gaar til Hjertet. Der er den ægte i Sind og Tanke boende Elskværdighed over den, derfor fortryller den enhver.

Den, hos hvem den sande Ridderlighed findes, er aldrig i Tvivl om, hvorledes han skal opføre sig; han har et ganske sikkert Instinkt, der i hvert Tilfælde viser ham den Vej, han skal gaa. Han ved ogsaa, at de, overfor hvem Ridderligheden skal lægge sig for Dagen, er særlig »de gamle« og »Kvinderne«.

Her vil vi særlig tale om Ridderlighed overfor Kvinden, idet Ridderlighed overfor Alderdommen falder udenfor vort Æmne; for øvrigt er der ikke saa megen Forskel.

Ridderlighed overfor Kvinden er i sin Orden. Den skyldes Kvinden som det svagerere af de to Køn, og det er en ren Fejltagelse at tro, at den Ligestilling med Manden, som Kvinden nu har i Samfundet, berettiger Manden til at af-

lægge sin Ridderlighed som et gammelt, umoderne Klædningsstykke.

Paa mangfoldige Maader lægger Ridderlighed overfor Kvinden sig for Dagen.

Den ridderlige rejser sig op og lader den unge Dame sætte sig, naar hun ønsker det og ikke kan finde Plads paa anden Maade, f. Eks. i en Sporvogn. Han tager op, hvad hun maatte tabe, og overrækker hende det med et Buk. Han hjælper hende paa Benene, hvis han ser, at hun glider og falder om paa Gaden i snavset eller glat Føre, og han hjælper hende desuden bagefter med at faa rengjort og ordnet hendes Klæder. Ser han, hun er i Fare, f. Eks. for at blive kørt over, springer han straks til og søger at bringe hende udenfor denne Fares Rækkevidde; han sætter muligt sit eget Liv i Vove for at redde hendes. Han byder hende sin Arm og sin Beskyttelse og ledsager hende hjem, hvis han ved Nattetid træffer hende alene paa ildeberygtede Steder. Han besørger Ærinder, hun skulde have gjort, men ikke kan overkomme. Han kysser ærbødigt hendes Haand til Afsked. Han trakterer hende med et eller andet, naar han er ude med hende og ser, at hun trænger til noget.

Se her har vi nogle af de Handlemaader, i hvilke Ridderligheden lægger sig for Dagen.

»Men«, vil man sige: »skyldes alt dette en hvilken som helst Kvinde?»

Dertil maa vi ganske vist svare: »Nej, ikke enhver Kvinde, man ser, skylder man Ridderlighed«. Der gives unægteligt de Kvinder, hvis Væsen og Adfærd aldeles ikke indbyder dertil. Med eet Blik ser man dette; de forekommer en hovmodige, uforskammede og uelskværdige, og dette øjeblikkelige Indtryk maa man rette sig efter, hvis man ikke skal løbe Fare for at nedværdige sig selv. Det er desuden sandsynligt, at den Slags Kvinder aldeles ikke skøtter om Ridderlighed; der findes jo nemlig saadanne Kvinder; der er dem, der skal tages med Hensynsløshed og Overlegenhed, ja muligt med Raahed og Brutalitet. og kan man ikke optræde saaledes overfor dem, maa man hellere holde sig fra dem.

Men desuden er det jo klart, at man ikke kan være ridderlig paa alle Maader, overfor alle og enhver og til enhver Tid. Saa vilde man faa nok at gøre.

Der kan jo være vigtigere Ting, der staar paa Spil for en, hvis man lader sig optage af Ridderlighed, særligt hvis denne vil lægge videre Beslag paa ens Tid. Saaledes kan det ikke altid være en Pligt at ledsage en Dame, naar man om Natten træffer hende paa et ildeberygtet Sted. Der kan være andre Pligter,

der forbyder det; maaske er man Læge og skal skynde sig til et Sygeleje; vi Mennesker kan ikke faa Tid og Kræfter til alt, og der er derfor dem, vi maa lade sejle deres egen Sø; vi maa samle os om noget og give os fuldt hen til det, ellers stykker vi vort Liv ud i Atomer og faar ikke noget rigtigt ud af noget.

At traktere paa en Dame kan heller ikke altid blive nogen Forpligtelse, og her kan man med Rette sige: »Navnlig ikke i vore Dage«. Kvinderne er i vor Tid ofte selv ikke saa daarligt situerede; de er ofte ganske godt beslaaet med Skillinger, ofte ligesaa meget, ja maaske mere ved »Muffen« end Mændene. En Undersøgelse af en ung Dames og en ung Herres Portemonnaier falder just ikke altid ud til Fordel for Herrens.

Man maa imidlertid indrømme, at man tit ser en forbløffende Mangel paa Ridderlighed i vore Dage. En Ungdom, der ved enhver Lejlighed optræder uhøfligt og raat, er mildest talt modbydelig. Den ridderlige Høflighed i det mindste koster ikke særlig megen Ulejlighed, og den bør altid haves paa rede Haand for i paakommende Tilfælde at lægges for Dagen. Men i vore Dage undlades ofte selv den, og ofte ser man det modsatte af Ridderlighed, ogsaa ved Lejligheder, hvor det ikke er paa sin Plads.

Det er f. Eks. ganske utroligt, hvad man kan se i en Storby. Der er Mennesker der paa Gaden ganske umotiveret overfuser andre, dem ganske ubekendte Personer med gemene Tilraab, ja med at genere dem saa godt som muligt. Dette sker ogsaa tit overfor Kvinder, jeg har set flere Eksempler derpaa. Naar f. Eks. en eller anden paa Gaden overfuser en Kvinde med Tilnærmelser paa gemen Maade, hvad skal man da kalde det?

Noget, som Damer meget ofte oplever, særlig i en stor By, er det, at blive tiltalt eller efterfulgt eller begge Dele af en eller anden Mandsperson, særlig ved Aftens- eller Nattetid.

Men hvad vil man nu sige, naar jeg paastaar, at dette ikke altid kan kaldes at overfuse en Kvinde med Tilnærmelser, eller i det hele siges at være noget uridderligt, ja at det tværtimod tit er noget fuldt forsvarligt.

Lad os ikke tage Livet — heller ikke Kvinden — paa en altfor højttravende Maade? Der er ikke noget dummere overfor den unge Pige, eftersom hun sjældent er højttravende, men tværtimod som oftest et lille praktisk, undseligt og sky Væsen, alt andet end dristig og overlegen overfor Mænd.

Naar en ung Mand, paa Gaden, tiltaler en ung Pige ved Aftens- eller Nattetid og maaske følger efter hende, vil det naturligvis meget

ofte ske, at hun svarer afvisende paa hans Tiltale, og at hun søger at slippe fra ham. Men ligesaa ofte viser det sig rigtignok, at hendes Afvisning og Forsøg paa at smutte væk kun finder Sted i Begyndelsen; er den unge Mand ihærdig, opgiver han ikke Jagten, da sker der tit et Omslag; hun bliver velvillig overfor ham og skænker ham sin Gunst, at sige, hvis hun i det hele taget synes om ham og ser, at han har »alvorlige Hensigter«.

Det er netop Sagen. Det maa være Alvor fra hans Side ganske ligesom et Frieri til en Pige, man kender.

Men er det det, kan det, som Erfaringen viser ogsaa føre til noget; det er en kendt Sag, at mange gode Kærlighedspartier er indledt paa Gaden.

Og hvorfor skulde de for øvrigt ikke kunne blive det? Det er jo en Drift, der fører Manden til Kvinden, virker paa Kvinden og fører hende i hans Arme. Denne Drift rører sig overalt. i Selskaber, paa Baller, paa Udflugter, i den fri Natur, paa Gader og Stræder o. s. v. Den kan ikke siges at være skønnere det ene Sted end det andet.

I øvrigt har vi jo vist, at Manden, naar han vil vinde Kvinden, maa vise nogen Kækhed og Ihærdighed. Nuvel! I disse Gadetilnærmelser kan der godt ligge noget kækt og ihærdigt.

Kvinderne er aldeles ikke saa meget imod de mandlige Tilnærmelser paa Gader og Stræder, som saa mange tænker. Hvorfor skulde de ogsaa være det? Gaden kan vel være ligesaa godt et Sted som ethvert andet. Mange ønsker endda gerne at træffe en Mand paa Gaden til hvem de kan knytte sig Undertiden skuffer du en ung Pige meget ved at gaa ligegyldigt forbi hende. Hun ser dig maaske, synes om dig, venter, at du skal begynde; thi hun tør ikke sige det første Ord, hvad der i saadant Tilfælde jo heller ikke er hendes Sag. Og du! Hvis du vidste hvorledes det var fat med hende, hvis du ikke var opfyldt af en ganske latterlig Mangel paa blot en lille Smule Mod, saa vilde du, om Pigen i det hele anstod dig, gaa hen til hende, uden videre tage hendes Arm, smile til hende og, hvis ingen andre var til Stede, — kysse hende. Tro mig, hun vilde blive glad! Det er lige netop det, hun ønsker, og det er jo for Resten ogsaa lige netop det, du ønsker.

Men naturligvis! Det er ikke altid, det gaar saaledes. Pigerne ønsker ofte ogsaa hellere at se ens Hæl end ens Taa. Man maa da udsætte sig for at brænde sig lidt engang imellem. Men hvad! Den, der ikke vil udsætte sig derfor, finder heller ikke dem, overfor hvem han ikke kommer til at brænde sig.

Tilnærmelserne paa Gader og Stræder behøver jo heller ikke i og for sig at være uridderlige. De kan finde Sted paa den artigste, belevneste Maade, selv om de straks kan synes lidt paatrængende.

»Er det nu«, vil man spørge, »kun Mandfolk, der skal være ridderlige? Kræves Ridderlighed ikke ogsaa af Kvinden?

Hertil maa svares: »Jo, sandelig kræves der Ridderlighed af Kvinden. Men hos hende behøver den ikke at give sig saa stærke Udslag. Det er nok, naar det ridderlige Sindelag lægger sig for Dagen i Blikke, Miner, Væsen, Tale. Overfor Alderdommen bør den unge Pige ligesaavel som den unge Mand beflitte sig paa Ridderlighed. Spørgsmaalet er, om der ogsaa kan være Tale om, at den unge Kvinde skal være ridderlig overfor den unge Mand, ligesom denne overfor hende. Hertil er at sige, at hun i alt Fald bør besvare hans Ridderlighed med Velvillie og Taknemmelighed, hvilket jo godt kan kaldes »kvindelig Ridderlighed«. Særligt bør hun gøre det, hvis hun synes om den unge Mand og gerne vil tillade et Kurmageri fra hans Side, som hun ser, han er forhippet paa; thi da giver hun ham en god Opmuntring. Der kunde derimod være Tale om, at hun ikke skulde lade sig mærke med nogen Velvillie eller Taknemmelighed overfor den

Mandsperson, som vel viser sig ridderlig overfor hende, men hvis Kurmageri hun vil afvise; thi ellers synes det, som om hun giver ham en Opmuntring. Hertil er imidlertid at sige, at hun meget vel kan vise Velvillie og Taknemmelighed overfor de Tjenester, en Mandsperson yder hende, og dog afvise ham som Frier. Dette bør hun gøre kort og godt — men høfligt. Undertiden kan det ganske vist forsvares, at en ung Pige er kold og afvisende, utaknemmelig og uvillig overfor en Elsker, som hun ikke vil have, ellers bliver hun aldrig af med ham«.

Med Hensyn til Spørgsmaalet »Ridderlighed«, gælder endvidere som antydet, at »Ridderlighed« ikke er det samme som Kryberi og slavisk Underdanighed. Vogt dig vel for at gøre den dertil! Du vil møde Afsky i Stedet for Velvillie, Had i Stedet for Kærlighed. Gennem alle ridderlige Manerer og Handlinger, du lægger for Dagen, skal en vis Grad af Værdighed skinne frem. Da ser man til Fulde, at du er en Person af Menneskeværd.

ATTENDE KAPITEL

Kærlighed og Egennytte.

»Kærligheden«, siger en Forfatter, »vil altid forblive. Skønt den er ældgammel som Jorden, er den dog ung som Morgenrøden, og den sætter sit Stempel paa hver Menneskesjæl, som aabner sig for dens Røst«.

Dette er sandt. Og vi kan tilføje: »For enhver Menneskesjæl, der aabner sig for dens Røst, oplader den en Verden af Fryd og Herlighed, der hidtil kun var anet og drømt.«

Kærligheden er den største Lykke i Livet. Men for at naa denne Lykke er det nødvendigt, at Menneskesjælen giver sig hen i Livet paa en deltagende og selvfornægtende Maade; thi Deltagelse og Selvfornægtelse er de Nøgler, der lukker op for Indgangen til Kærlighedens Paradis, og uden hvilke denne Indgang er og bliver lukket.

Kærligheden frembringer et fuldstændigt Omslag i enhver Menneskesjæl; thi findes Kærligheden ikke, er Mennneskesjælen udelukkende

»egoistisk«. Her tænkes naturligvis ikke blot paa Kærlighed mellem Mand og Kvinde, men overhovedet paa alt, hvad der kan kaldes Kærlighed, som f. Eks. Forældres Kærlighed til deres Børn, Børns til deres Forældre, Kærlighed mellem Søskende indbyrdes o. s. v.; forøvrigt har al Kærlighed, af hvilken Art den nu end er, ja og ogsaa alt Venskab, der i Virkeligheden ikke er andet end en Kærlighed, som mangler det sanselige Element — altsaa en platonisk Kærlighed — bevislig sin Rod i Kærligheden mellem Mand og Kvinde; denne Kærlighed er i Virkeligheden den store Livskilde, ud fra hvilken alle andre Strømme rinder, og al anden Slags Kærlighed er kun særlige Arter af denne.

I deres Grund — kan man med Rette sige — er alle Væsener, ogsaa alle Mennesker, egoistisk anlagte; de stræber kun efter deres egen Velfærd, søger kun selviske Interesser. Ja, paa en Maade er selv Kærligheden »egoistisk«, thi den har naturligvis sin Rod i Egoisme, det er jo nemlig klart, at selv om den, der elsker, giver sig hen i Ømhed, Deltagelse og Selvfornægtelse for en andens Skyld, saa gør han det jo netop alligevel for »sin egen Skyld« i sidste Instans; han bringer andre Lykke ved denne Hengivelse; men dette er netop for ham det rette Middel til at bringe sig selv Lykke, og

skønt han ikke tænker derpaa, *er* det dog saaledes; tænke derpaa kan han iøvrigt ikke; thi det siger jo sig selv, at naar vi skal hengive os til andre, da kan vi ikke tænke paa vor egen Lykke, men maa have disse andres Lykke for Øje, derfor bliver det os ikke bevidst, at det, vi gør, gør vi i Virkeligheden for vor egen Skyld. Kærligheden er altsaa nok, »uselvisk«; men den udspringer af »selviske Formaal«, den er paa een Gang Egennytte og Uegennytte; den er en »Uegennytte«, der staar i »Egennyttens« Tjeneste, men som ikke kan gøre sig gældende, uden at »Egennytten« — i alt Fald for en Tid — holdes ude fra Bevidstheden. Kærligheden staar i Modsætning til »den rene Selviskhed«, som er en Stræben efter at tjene sig selv uden samtidig at tjene andre; denne Stræben forekommer i Virkeligheden sjældnere end man tror.

Mange vil maaske sige, at vor Forklaring af, hvad Kærlighed er, maa forringe Kærlighedens Begreb. »Kærligheden«, vil man sige, »er noget stort og skønt, den har intet med Selviskhed at gøre«.

Men dertil maa vi svare, at saaledes er det ikke. Kærligheden udspringer af Selviskhed og tjener Selviskhed som alt andet i Menneskenaturen og Menneskelivet; dette kan ikke bortforklares. Og selv om vi har opdaget dette,

saa forflader det aldeles ikke Kærlighedens Begreb; vi kan trods denne Opdagelse meget vel se noget stort og skønt i Kærligheden. Vi kan ikke gaa uden om den Kendsgerning, at alt i egentlig Forstand er »Egoisme«; hvad Mennesker foretager sig, det være sig stort som smaat, det være sig selvfornægtende som selvisk, foretager de sig naturligvis egentlig kun for deres egen Skyld. Hvad i al Verden skulde de ellers foretage sig det for? De kan jo ikke have nogen som helst Grund til at tjene noget som helst andet end deres egen Velfærd, og om end de lægger Vægt paa nok saa ideal en Stræben, nok saa uegennyttig Handlemaade, nok saa heltemodige, opofrende, selvhengivende Foretagender, det vil dog altid alt sammen, selv om det ikke i Almindelighed staar Individerne selv klart, ved nøjere Betragtning kunne føres tilbage til Egoisme; det vil altid kunne vises at have sit Udspring i en Trang i Individiet selv, for hvis Tilfredsstillelses Skyld det handler, som det handler, og det er jo netop »Egoisme«.

Dette er uomtvisteligt. Men derfor taber Kærligheden dog ikke sin Karakter som »det uselviske, uegennyttige, opofrende, deltagende« i Livet. Alt dette er den jo alligevel, og alt dette kan den jo meget vel være fuldt ud op-

rigtigt, selv om den egentlig talt kun er afledt af selve Egoismen og er en Vej for denne.

Dette maa man ikke tabe af Syne. Gør man det, ser man bort fra Kendsgerningerne og naar ikke til Sandheds Erkendelse, men til taagede, forvirrede Forestillinger; i hvilke der ingen Sammenhæng er, saaledes som det er Tilfældet, naar vi betragter Kærligheden som en Fordring til os om at gøre os til lutter »Ædelhed«, opgive alle selviske Hensyn og aldrig mere tænke paa vore egne Interesser, eller naar vi — omvendt — betragter Kærligheden som noget dumt og kun lader »den rene Selviskhed« fylde vort Liv. I disse Maader at slutte paa gør sig det samme psykiske Fænomen gældende, som vi tidligere har omtalt, nemlig det, at en eller anden Retning i vort Væsen ofte urigtigt i Tanken gives en overdreven Betydning, saa at andre Retninger ikke kommer til deres Ret.

Det er jo nemlig klart, at lige saa lidt, som vort Liv skal være lutter Egoisme, lige saa lidt skal det være lutter Uselviskhed, Opofrelse, Selvfornægtelse — eller hvad man nu vil kalde det —, og lige saa lidt skal det altsaa være lutter Kærlighed.

Nej! Livet skal være en Vekslen mellem begge disse Retninger i vort Væsen, saaledes, at snart den ene, snart den anden følges. Snart

maa vi indskrænke os til kun at tænke paa vore egne Interesser i snæver Forstand, snart kan vi give os hen til andre, handle for deres Skyld.

Livet er saaledes indrettet, at det *fordrer* dette af os, og det nytter derfor ikke, at vi tror noget andet. Livet har sine Love, som vi ikke kan ophæve eller lave om, og den, der ikke kan finde noget »stort og skønt« ved Tilværelsen, som den nu een Gang er, ham kan man ikke hjælpe; hvis han ikke vil opgive sin lave, mod hans egen Natur stridende Anskuelse om Tilværelsen, kan han unægtelig ikke kaldes noget »Lykkens Barn«.

Men Livet er saa indviklet, saa mangfoldigt, at det ikke altid er let for Mennesket at afgøre, hvornaar det skal indskrænke sig til at handle af »ren Selviskhed«, og hvornaar det skal give sig hen i »Kærlighed«. For de fleste kommer der i Livet mer eller mindre alvorlige Konflikter imellem disse to Retninger. Flere store Forfattere har beskrevet denne Kamp mellem Egennytten og Kærligheden i Menneskelivet. Saaledes er der flere Forfattere, der har skildet Kampen mellem Pengebegærligheden og en eller anden Kærligheds-Retning i et Menneskes Sjæl.

Man hører ofte ualmindelig haarde Domme blive fældet om det Menneske, der ved en eller

anden Lejlighed eller i en eller anden Sag ikke er selvfornægtende, men udelukkende har Hensynet til sig selv for Øje. Men det viser sig som Regel, at de, der fælder saadanne Domme. selv ikke er anderledes end den, de dømmer.

Vi paastaar, at det til Tider kan være forsvarligt først og fremmest at have Hensynet til sig selv for Øje, selv om jeg ganske vist vil benægte, at dette kan være Tilfældet meget ofte.

Sagen er: Vi maa jo huske, at ethvert Menneske har to Opgaver her i Livet, nemlig den, *at vinde,* og den, *at give,* og den sidste af disse Opgaver kan ikke løses, før den første er løst. Det er jo tydeligt, at vi intet kan give før vi har vundet noget, og at jo mere vi har vundet, des mere kan vi give.

Tænker jeg mig, at jeg var kommet i den Situation at have mistet alt, hvad jeg ejer — lad det være ved Ildsvaade, Krig eller andre Ulykker — da kan det ikke nytte, man kommer og vil fordre Kærlighed hos mig; Kærlighed yttrer sig altid i Villie til at give noget, enten personlig Kraft eller ydre Ting; men jeg har jo intet at give; er jeg syg og nedbrudt, har jeg ikke engang personlig Kraft, og er jeg ikke det, maa dog den personlige Kraft først og fremmest rettes paa det, jeg skal bruge til eget Behov — i alt Fald et Maal af Mad og

Drikke og andre Nødvendighedsartikler — før den kan stilles i Kærlighedens Tjeneste. Ganske vist behøver det i sidste Tilfælde ikke vare synderligt længe, før der atter bliver Kraft hos mig, som jeg kan stille i Kærlighedens Tjeneste; saa saare jeg har faaet tilstrækkeligt at spise og drikke og faaet lidt Klæder paa Kroppen, er jeg paa en Maade atter i Stand til at elske, og disse Ting kan jeg jo i faa Øjeblikke indtjene. Men vi ser altsaa, at der kan komme Øjeblikke, i hvilke *„den rene, absolutte Egoisme“* maa gaa forud for Kærlighed.

Men det, Mennesker dømmer som Egoisme, er i Virkeligheden meget ofte aldeles ikke Egoisme. Det er netop selve Kærligheden, de dømmer saaledes. Selv Kærligheden kan nemlig synes egoistisk.

Dette ligger deri, at jeg ikke kan give min Kærlighed til alle. Et Menneske er begrænset — mere eller mindre — det kan hæve sig til en vis Kraft — større eller mindre — alt efter dets individuelle Evner; men denne Kraft har dog sine Grænser. Ingen kan være Pot og Pande for enhver. Deraf kommer det, at jeg ofte ikke kan hengive mig i Kærlighed til et andet Menneske af Kærlighed til et tredie.

Fører vi det ovenfor omtalte Eksempel videre, saaledes, at vi forestiller os, at jeg havde rejst mig igen af Elendigheden, havde faaet

Hus og Hjem samt et Levebrød, da kan vi tænke os, at jeg nu er i Stand til at tage mig en Hustru, til at have Børn med hende; jeg kan nu sammen med min Familie leve behageligt, jeg har muligt endda Raad til at støtte Venner og Bekendte, men der er dog en Grænse for, hvad jeg formaar, og det Tilfælde kan da fremkomme, at en eller anden søger min Støtte, men at jeg da er nødt til at afvise Vedkommende, og det netop af Hensyn til dem, for hvem jeg nu een Gang er en Støtte; ingen af dem finder jeg det maaske rimeligt at nægte min Støtte i den Grad og paa den Maade, som det er bestemt, den skal gives, og naar saa er, er muligt al min Kraft, alle mine Indtægter, alt mit Gods beslaglagt. I et saadant Tilfælde kan det let falde den afviste ind at tale om min »skrækkelige Egenkærlighed«. »Han tænker kun paa sig selv«, hedder det. Nej! Jeg tænker paa Hustru og Børn, Kolleger, Venner, Bekendte el. andre, og det er sjældent, at der skulde være nogen rimelig Grund for mig til at lade Hensynet til nogen af dem fare af Hensyn til en anden; for det meste er det jo saadant her i Livet, at Per kan være ligesaa god som Poul, — eller ligesaa daarlig, om man vil, og de Fortrin, man *ikke finder* hos den ene, men hos den anden, opvejes altid af For-

trin, man *finder* hos den ene, men *ikke* hos den anden.

Enhver kan ved en Smule Eftertanke indse, at hvad vi her har omtalt, Tilbøjeligheden til at dømme den haardt, der af Kærlighed forholder sig afvisende, meget hyppigt kommer frem i Samfundet.

Vi maa alle forstaa, at ligesom vi ikke selv kan staa paa Pinde for alle og enhver, saaledes kan vi heller ikke vente det samme hos andre, og naar det derfor gaar os saaledes, at vi afvises dèr, hvor vi tænker, at vi kan opnaa noget, saa lad os roligt bøje os under denne Livets Lov og søge andet Steds hen! Enhver skal nok finde sit, blot Haabet ikke opgives, og Villien er ærlig. Og om end noget gaar i Stykker her i Livet, saa kom Ibsens Linier i »Kærlighedens Komedie« i Hu:

Jeg spiler min Vinge, hejser mit Sejl,
suser som en Ørn over Livssjøens Spejl;
agter gaar Maagernes Skare.
Overbord med Fornuftens Ballast kun!
Kanhænde jeg sejler min Skude paa Grund;
men saa er det dog dejligt at fare!

NITTENDE KAPITEL

Om Sundhedens og Skønhedens Betydning i Kærlighed.

»En sund Sjæl i et sundt Legeme«, det var den berømte engelske Filosof *John Lockes* Motto for al Opdragelse. Det kan staa som Motto for hele vort Liv; thi det, som det overalt gælder om for at vinde frem ad den Vej, der fører til Lykkens Paradis, det er netop stedse at have en sund Sjæl i et sundt Legeme. Og vær forvisset om, at disse to Ting hænger uadskilleligt sammen, uden legemlig Sundhed gives ikke sjælelig, og omvendt.

Heller ikke Kærlighedens Lykke findes uden Sundhed paa Legeme og Sjæl, i alt Fald kun Stumper af den. Pas derfor godt paa! Vogt dit Legeme godt! Sørg for ikke at forfalde til skadelige Ekcesser, hverken af den ene eller den anden Art, som f. Eks. seksuel Unatur, Overmaal i Spise og Drikke o. s. v.! Hold dig fra skadelige Spiser og Drikke! Gør dig bekendt med alle de Regler for sund og fornuftig

Levevis, som den lægevidenskabelige Hygiejne i vore Dage har udbredt blandt Folk! Lev ikke for meget som et Stuemenneske! Men tilbring en stor Del af din Tid i fri Luft! Sørg vel for daglig Motion og Legemsøvelse!

Alt dette er noget, der spiller en meget stor Rolle for den, der skal have Lykken med sig i Kærlighed.

Naar du føler dig rig og stærk, da er det godt. Men gaa saa ikke hen, som nogle gør, og forød din egen Rigdom og Styrke! Vær forsigtig, og øs ikke i dit Overmod ud til højre og venstre, ellers kan din Rigdom og Styrke hurtigt faa Ben at gaa paa. Tro blot ikke, du har for meget og derfor ikke har nødig at være sparsommelig! Hvor mange har vel for meget! Og selv om nogle har for meget, mon de derfor skal forfalde til Ødselhed?

Det er en Kendsgerning, at intet Middel er som Sundhed i Stand til at vække andre Menneskers Glæde. Man bliver uvilkaarlig glad og betaget ved Synet af en sund og livskraftig ung Mand eller Kvinde, og dette er i høj Grad en Spore for Kærligheden. Hvilket ganske andet Indtryk frembringer ikke det Menneske, hvis Kinder er farvede af Friskhedens Rødme, hvis Øjne straaler af Liv, hvis Ryg er rank, hvis Gang er let og sikker, og hvis Legeme er som gennemsyret af Energi, end det, hvis An-

sigt er blegt, hvis Øjne er døde, hvis Ryg er krum, hvis Gang er tung og vaklende, og hvis Legeme mangler en blot nogenlunde Grad af Energi! Selv om det Menneske, der gør Indtryk af Usundhed, har andre Betingelser for at vinde og vedligeholde Kærlighed, det faar den dog næppe »helt«. Der mangler noget, og det, der mangler, er Livet selv.

Noget, der spiller en overordentlig Rolle med Hensyn til at forøge eller formindske den Tiltrækningskraft, et Menneske udøver paa andre, er den *Lugt,* der udgaar fra det. Det er en Kendsgerning, at ligesom en god Lugt ved et Menneske virker højst behageligt paa andre, selv om den, fra hvem den kommer, er grim og lidet tiltalende, saaledes vækker en daarlig Lugt stor Modbydelighed En daarlig Lugt tyder paa Usundhed og er i og for sig nok til at støde andre bort.

Der er mange Mennesker, der ved første Øjekast kan synes meget tiltalende; men kommer man i deres Nærhed, opdager man, at de har en græsselig Lugt ud af Halsen, der jager en langt bort; om man end før nok saa meget har følt Lyst til at kysse vedkommende, saa skal Lysten nu nok forsvinde. I mange Tilfælde stammer nu denne daarlige Lugt ud af Halsen fra en eller anden Mavesygdom, og i saadanne Tilfælde maa man naturligvis søge

Lægeraad og muligt Lægehjælp. Men i andre Tilfælde kan det vel siges at bero paa et Menneskes egen Forsømmelighed, at der klæber en saadan Lugt ved det; det lever et usundt Liv, fylder sig med alle mulige ufornuftige Spiser og Drikke o. s. v. Det er sikkert i alle saadanne Tilfælde muligt at komme af med Lugten i kort Tid, blot man anlægger en anden Levemaade. Jeg er temmelig sikker paa, at holder man sig følgende Regler efterettelige, vil man hurtigt opnaa et heldigt Resultat:

Lad dine Drikke være: Frisk Mælk (kogt eller ukogt), frisk Vand, let, alkoholfrit Øl — eller en Gang imellem lidt ægte Frugtsaft blandet i Vand! Drik ikke Kaffe! Nyd om Morgenen en Kop meget tynd Te eller bedre en Kop varm Mælk med nogle Stykker Franskbrød med Smør (og, om du vil, let Ost) til; bedst er dog en Portion Havregrød med Mælk. Spis til Frokost lidt Smørrebrød med Æg, let Ost, eventuelt lidt Honning eller Marmelade; nyd ogsaa, om det kan lade sig gøre, lidt moden Frugt, Æbler, Pærer, Blommer, Kirsebær, Stikkelsbær m. m. Til Middag ikke meget Kød! Spis Kartofler med Smør, Grødretter (f. Eks. Risengrød i Vand eller Mælk, Vandgrød, Boghvedegrød, Æblegrød m. m.), Mælk og Tvebakker o. lign. Middagen spiller ikke saa forfærdelig stor Rolle, som saa mange tror; navnlig er det aldeles

ikke nødvendigt at man faar to forskellige Retter, af hvilke den sidste saa er tilberedt saaledes, som kræves af Hensynet til den Levemandstilbøjelighed til Lækkerier, som kan opstaa næsten hos enhver. Giv for Guds Skyld Afkald paa disse Levemandsretter! Hold dig som Regel fra stegte og brasede Sager, navnlig stegte Fiske- og Kødretter! Om Eftermiddagen drikker du ikke en Kop Kaffe, men en Kop frisklavet Chocolade eller Kakao, hvori du kommer lidt Flødeskum, og spiser dertil et eller andet Bagværk, Brioscher, Boller, Linser, Flødekager el. lign. Hold dig fra alle disse sukkererede Kager med Syltetøj og andre underlige Tilsætninger! De virker sikkert ikke godt paa Maven. I det hele taget: alle disse mer eller mindre kunstfærdigt, af mange forskellige Ingredienser sammensatte Spiser er tvivlsomme; de vækker Formodningen for at indeholde noget, man ikke har godt af. Spis altid det, som du ved, hvad er, og som du ved, bestaar af noget, der er sundt og nærende for Legemet! Til Aftensmad nyder du ligesom til Frokost noget Smørrebrød med Kartofler, Æg, Ost o. s. v. samt muligt lidt Frugt; du drikker en Kop tynd Te. Alt dette Paalæg, som Folk i Almindelighed ynder paa Smørrebrødet, Pølse, Leverpostej, Sildesalat og deslige, er i høj Grad

forkasteligt. Sky altfor mange Krydderier og stærkt krydrede Spiser!

Ryg ikke meget, og naar du ryger, da kun udsøgte Cigarer! Bort med Piber og Skraa!

Denne Levemaade har jeg selv fulgt i lange Tider, og jeg tør paastaa, at den har været i høj Grad heldbringende for mig. Jeg var tidligere en stor *Gourmand,* men følte mig den Gang ofte utilpas og ilde til Mode; Maven var aldrig i Orden. Nu er det noget helt andet; jeg føler mig nu altid let, frisk og kraftig. I Begyndelsen var det maaske lidt svært at vænne sig af med sine gamle Tilbøjeligheder: men da denne Vanskelighed var overvundet, vendte disse Tilbøjeligheder aldrig mere tilbage. Jeg tilraader enhver at gøre det samme, navnlig den, der har en daarlig Lugt ud af Halsen; det vil uden Tvivl fjerne Lugten fuldstændigt efter nogle Maaneders Forløb; men Anvisningerne maa følges nøjagtigt.

At den, der lugter af Spiritus, ikke kan frembringe noget særligt godt Indtryk paa ordentlige Individer af det modsatte Køn, siger sig selv. Den, der er forfalden til Drik, kan derfor være forvisset om, at han ikke vil komme nogen Vej i Kærlighedsaffærer overfor ordentlige Mennesker; den Stank, der udgaar fra ham, er nok til at mane andre til at tage sig i Agt.

Skønheden spiller i Kærlighed tilnærmelsesvis ikke saa stor en Rolle som *Sundheden.* Det er en fuldstændig Fejltagelse at tro, at Skønheden har nogen afgørende Betydning. Naar det, som vi har omtalt, ofte er saaledes, at meget grimme Mænd faar meget smukke Koner, og at omvendt meget grimme Koner faar meget smukke Mænd, saa har vi jo netop deri et Bevis paa, at Skønhed er noget, hvorpaa det aldrig først og fremmest kommer an, og som meget vel kan ganske undværes. Et Menneske, der ikke er skønt, kan dog eje Betingelser for at vinde og fastholde Kærlighed; der kan være baade Elskværdighed, Energi, Sundhed m. m. hos vedkommende, og det kan derfor trods sin Mangel paa Skønhed naa langt.

Paa den anden Side maa man dog ikke undervurdere Skønhedens Betydning.

Skønhed er en Naadegave, hvormed Naturen finder for godt at udmærke nogle Mennesker; den kan ikke andet end vække andres Glæde og Beundring, og derpaa er den naturligvis ogsaa beregnet, og naar derfor et Menneske til de Egenskaber, med hvilke det formaar at vinde og vedligeholde andres Kærlighed, føjer Skønhed, da spiller denne naturligvis en stor Rolle; den er en Fryd, en Øjenslyst, for Elskeren, der saa ofte kan beskue den.

Den maa dog ikke være forbundet med

Hovmod og Opblæsthed; i saa Fald er den meget uheldig; den bliver da en Kilde til Smerte for andre, og den forringer sin Indehavers Menneskeværd i høj Grad. Skønheden er et Naturens Adelsmærke; bæres dette ikke med Værdighed og uden Anmasselse, da er det galt fat, da glemmer vedkommende sit særlige Ansvar overfor Naturen; thi Skønhed giver ligesom i øvrigt alle udmærkede Egenskaber et særligt Ansvar.

Skønhed synes i øvrigt ofte at blive tildelt særlig fremragende Mennesker netop som et Kendemærke paa, at de er Mennesker med særlig udmærkede Evner. Det er en Kendsgerning, at særlig fremragende Mennesker ofte er smukke Mennesker; Skønheden er det ejendommelige ydre Præg, der sikrer, at de i Menneskesamfundet bemærkes og antages for at være bestemt til noget særligt, en Antagelse, som Naturen netop vil have vakt hos deres Medmennesker, for at de kan komme til at indtage den høje Position i Samfundet, der tilkommer dem, og saaledes fuldføre deres betydningsfulde Opgaver.

Derfor skal man heller ikke misunde den skønne eller særligt fremragende Person, fordi man selv er mindre skøn eller fremragende. Hvad vedkommende har forud for en, maa han til Fulde betale med de større naturlige For-

pligtelser, han har i Sammenligning med en selv. Thi jo større Egenskaber, jo større Ansvar.

Misund altsaa ikke den, der af Naturen er rigere udrustet end du selv! Det er meget dumt. Undse dig tvært imod ikke for at give vedkommende din Beundring, ja, om saa skal være, din Kærlighed eller dit Venskab! Thi du kan være sikker paa, at det er Naturens Mening, at vedkommende skal være værdig dertil.

Ofte er det derfor ynkeligt at se og høre, med hvilket Nid og Nag, med hvilken Misundelse og Smaalighed Mennesker overdænger dem, hvem Naturen særlig har udmærket paa en eller anden Maade. Det er, som om de var bange for, at disse Mennesker skulde staa i Vejen for deres egen Lykke, en ganske ugrundet Frygt, eftersom i Reglen ingen, der gør, hvad han kan, kommer til at mangle, hvad han behøver her i Livet; han maa jo blot give lidt Tid.

Ofte har jeg i Selskab hørt, hvorledes en eller anden fraværende ung Pige eller ung Mand, der udmærkede sig ved legemlige eller aandelige Fortrin, bagvaskedes paa det frygteligste. Falde nogen af de tilstedeværende ind, at fremdrage den fraværendes fortrinlige Egenskaber og give dem sin ærlige, uskrømtede

Anerkendelse, — ja, det kunde det nok; men det var meget sjældent, og naar det skete, da blev den paagældende snart overdøvet af de andres Skvalder.

Hvor er den Slags Ting dog vederstyggelige, saa meget mere, som Bagvadskerne jo meget vel ved, at de ikke blot er Bagvadskere, men ogsaa Løgnere, der i deres stille Sind maa anerkende den bagvaskedes Fortrin fremfor dem selv! De er bange for selv at komme til at synes for ringe og ved ikke, at de netop ved at give disse Fortrin deres højlydte Anerkendelse forøger deres eget Menneskeværd.

Man kan ikke undres over, at der hos særligt udmærkede Mennesker ofte findes en saa høj Grad af Stolthed. Hvorledes skulde disse Mennesker ellers have en Mulighed for at kunne tage Vare paa de fortrinlige Egenskaber, hvormed Naturen har forlenet dem, for at kunne værge dem mod de mange Angreb og den megen Miskendelse, der møder dem, og holde dem i Hævd paa Trods af dette?

Det forekommer os derfor ikke at være med Urette, at et fremragende Menneske — det være sig Mand eller Kvinde — er noget stolt, naar denne Stolthed ikke gaar over til Opblæsthed og Anmasselse, og de mange Bebrejdelser, man retter mod et saadant Menneske paa Grund af dets Stolthed, finder vi dumme.

Man beskylder ofte den berømte danske Skuespillerinde *Fru Heiberg* for at have været meget selvbevidst. Ja, vist var hun selvbevidst; men naar man finder, at hun i sin Bog »Et Liv genoplevet i Erindringen« er pralevorn, maa vi dertil bemærke, at det synes os kun at være i meget ringe Grad; den Selvbevisthed, der præger Bogen, kan man ikke anke over, naar den forekommer hos et Menneske med saa sjældne Egenskaber, som Fru Heiberg.

Et gammelt Ord siger: »Giv Gud, hvad Guds er, og Kejseren, hvad Kejserens er!« Dette gælder ikke blot med Hensyn til ydre Ting, men ogsaa med Hensyn til Anerkendelse af personlige Egenskaber, det være sig aandelige som legemlige. Vær altid oprigtig i din Anerkendelse! Vær aldrig bange for at anerkende den som større end dig selv, som virkelig *er* større end du selv, eller den som skønnere end dig selv, der virkelig *er* skønnere end du selv! Thi du kan være forvisset om, at kun, hvis du giver andre en oprigtig Anerkendelse, vil en oprigtig Anerkendelse blive givet dig selv.

TYVENDE KAPITEL.

Om Renlighedens, Properhedens og Ordentlighedens samt om Klædedragtens Betydning i Kærlighed.

For at være sund maa man være renlig. Men Renlighed er i det hele taget en Ting, der er nødvendig i Kærlighed, — i alt Fald overfor de fleste. Har den, til hvem man er kommet i Kærlighedsforhold, nogen æstetisk Sans og Renlighedsfølelse, vil han eller hun fordre den hos sin Elskerinde eller Elsker.

Vær derfor renlig i alle Henseender!

Vær desuden proper! Gaa ikke med Skægstubbe i Ansigtet, men vær altid ordentligt barberet, og har du Skæg, da sørg for, at det er velplejet! Lad dine Hænder være godt soignerede! Ingen lange, sorte Negle!

Vær proper med dine Klæder!

Det er en Dyd hos mange Kvinder, at de er saa overordentlig propre med deres Klæder. De holder af, at deres Linned skinner blændende hvidt, der maa ingen Plet være paa

Kjolen, Haaret maa stedse være ordnet og opsat. Properhedssansen kan ganske vist overdrives. Der er de Damer, der er saa pertentlige, at de hellere gaar en Mil for ikke at komme til at sætte over en Rendesten og derved faa lidt Snavs paa Sko, Strømper eller Kjole. Men alting kan jo overdrives.

Man kan være sikker paa, at en snavset, pjaltet og uordentlig klædt Mand i Almindelighed gør et daarligt Indtryk paa Kvinderne. De fleste vil sige: »Hu! Den Mand kunde jeg aldrig faa Lyst til at kyssse«, og ved denne Forestilling gyser det dem helt ind i Sjælen. Thi ligesom de selv er betænkt paa den højeste Renlighed og ikke hviler, før alt i denne Retning er bragt i Orden, saaledes er i Almindelighed ogsaa deres første Blik, naar de træffer sammen med en Mand, rettet paa hans Lintøj, paa hans Kravetøj og paa hans Lommetørklæde. Er alt dette ikke rent og pænt, saa væmmes de allerede, og aabner nu oven i Købet den ædle Herre Munden for at strø Virak for den Skønne, og der opstiger fra det indre Alter, fra slet rensede Tænder, eller som Efterveer af Skraatobak, Hvidløg, Brændevin eller andet visse mefistiske Dunster, saa taber han rimeligvis Slaget, og saa vover han aldrig mere at komme den Skønne, der stedse afskyr ham, for Øje.

Ogsaa efter Herrernes Negle og Hænder ser Damerne. De lægger Mærke til alt. En uvadsket Haand, sorte, usoignerede Negle vækker Modbydelighed.

Betragt dig nøje i Spejlet, unge Mand, inden du gaar til din Skønne; finder du dit Linned smudsigt, saa bliv hjemme! Vask Ansigt og Hænder rene! Bank dine Klæder dygtigt ud!

Nu Klædedragten! Klæd dig smukt, men passende, det vil sige, hverken saaledes, at du ligner en Laps eller en pyntet Abekat, eller saaledes, at du ser ud som en Sjover. Foragt ikke lidt Pynt, som f. Eks. smukt hvidt Kravetøj, fine Slips m. m. Man bebrejder saa tit Damerne deres Tilbøjelighed til at pynte sig. Men maa man ikke snarere rose dem derfor, naar de da ikke lider af en ren Pyntemani? De pynter sig egentlig ikke blot af Forfængelighed, men ogsaa fordi smukke Klæder behager dem mere end grimme.

Husk paa, at det gælder ikke just at klæde sig efter Moden, men *smagfuldt,* det vil sige, hverken prangende eller usselt; men som det anslaar sig et værdigt, og dog paa samme Tid ligefremt, ukunstlet og beskedent Menneske.

Tro blot ikke, at fordi du er en Mand, har din Paaklædning intet at sige! Det er en meget stor Fejl hos Mændene i vor Tid, at de lægger saa liden Vægt paa Paaklædningen,

ja paa deres ydre Fremtoning i det hele. Farver foragter de aldeles. hvad der bevirker, at de ofte kommer til at se kedelige og ensformige ud.

Se til Kvinderne! De lægger en ganske anden Vægt paa Klædedragten.

»Ja«, vil du sige, »med Kvinderne er det noget ganske andet; Forfængeligheden er hos dem det halve Liv.«

Hvilket Nonsens! En vis Forfængelighed med Hensyn til det ydre anstaar sig ligesaavel en Mand som en Kvinde. Den har akkurat ligesaa meget at sige for dig, naar du vil gøre Indtryk paa Kvinden, som den har for Kvinden, naar hun vil gøre Indtryk paa Manden.

Med en vis Ret siger man, at »Klæder skaber Folk«. Naturligvis er Klæder ikke Livet, ikke det, det først og fremmest kommer an paa for noget Menneske; men de maa ikke negligeres.

Man vil maaske sige, at det er løjerligt, at Klæderne skal spille nogen videre Rolle. »Hvor ofte«, vil man sige, »løber Mændene ikke paa en Limpind og lader sig bedaare af en Kvinde, til Dels fordi hun er smukt og elegant klædt. Mangen Ægtemand er blevet narret, fordi han valgte en Hustru, der blændede ham med sit elegante Ydre; ved den Kunst, hvormed hun

forstod at gøre dette Ydre ejendommeligt, interessant og fantasifuldt, lod han sig lokke«.

Dette er meget sandt. Menneskene er undertiden som mange Insekter, der flyver efter de farverigeste, mest iøjnefaldende Blomster, selv om det slet ikke er virkelige Blomster, men f. Eks. blot nogle, der er malede paa Lærred eller fremstillede paa et Tapet.

Jeg kendte saaledes en Mand, der var blevet meget forelsket i en ung Pige; hun tiltrak ham med uimodstaaelig Magt. Men ved nærmere Bekendtskab opdagede han, at denne Tiltrækningsevne væsentligt beroede paa hendes smukke Klæder og i det hele paa hendes med stor Kunst arrangerede Ydre. Ved nærmere Eftersyn bemærkede han, at der egentlig ikke var nogen Stads ved hende; for at fremhæve Ydret bar hun forlorne Hofter, forlorne Skuldre, forlorne Tænder, ja forlorent Haar. Man kan forstaa, at Manden tog Flugten ved denne Opdagelse, — han forsvandt, kort sagt, hurtigt fra hendes Nærhed.

Det er saaledes meget sandt, at Klædedragten ikke kan være af afgørende Betydning ved Bedømmelsen af et Menneskes Værd, og at man skal tage sig i Agt og ikke dømme Mennesker efter det ydre alene.

Men paa den anden Side tager man ikke altid Fejl, naar man lader det Indtryk, man

faar af et Menneskes hele ydre, ved Kunst formede Fremtoning, det vil sige Paaklædning, Frisure, Teint, m. m., spille en Rolle i sin Dom om dette Menneskes Værd; thi gør denne Fremtoning et smagfuldt, tiltalende Indtryk, da er det ofte et ubedrageligt Tegn paa, at der er Smag og Intelligens hos vedkommende, hvilke er betydelige indvortes Egenskaber, for hvis Skyld dette Menneske allerede kan være værdt at elske.

Det er ikke blot med Hensyn til sit Legeme og sin Klædedragt, at det gælder at være renlig, proper og ordentlig; men det er ogsaa med Hensyn til alle ydre Genstande, der hører ind under ens Besiddelsesomraade. Dit Værelse, dine Møbler, dine Bøger, dine Tæpper, Gardiner, Puder o. s. v. maa være propre og ordentlige holdt. Det sammer gælder dine Kopper, Glas, Tallerkener, Skaale, Fade, Kander, Bakker o. s. v.

Her er Tale baade om Mand og Kvinde.

Den unge Dame, der modtager sin Elsker i et uordentligt, snavset Værelse og trakterer ham af sit Køkkens Beholdning paa et malpropert Service — snavsede Kopper, Asietter, Skaale m. m. — hun løber den Risiko, at hans Hengivenhed for hende snart synker et Par Grader og derefter, hvis det virkelig viser sig, at hun er uordentlig og malproper, daler lang-

somt ned mod Nulpunktet. Han slutter nemlig at hun vil blive en uordentlig, sjusket Hustru, og denne Slutning indvirker paa hans Kærlighed.

Men noget lignende gælder en ung Mand.

Han kan jo ogsaa modtage Besøg af sin elskede, og hvis hans Værelser da er uordentlige og snavsede, hans Servicer malpropre, saa betager han hende Lysten til at være sammen med ham, hvor tiltalende saa end hans Person kan synes hende. Der kommer et Punkt, i hvilket de ikke harmonerer, og som derfor vil give Anledning til Konflikter imellem dem.

Ofte vil hun betragte sig som den, der har meget bedre Forstand paa de Dele end Manden.

Mærk imidlertid! Det er ofte uheldigt, naar Kvinden betragter sig som den eneste, der — i Forholdet til Manden — kan have Forstand paa et eller andet Omraade. Ganske vist er det, som vi før har paavist, med Rette, at hun anser sig selv og fordrer at blive anset som den indsigtsfuldeste paa det Omraade, paa hvilket hun særlig er hjemme; men hun skal dog helst have den Tanke, at hendes elskede, hendes Mand sagtens vilde kunne magte det samme Omraade, hvis han vilde sætte sig ind i det.

Saaledes er det ofte meget uheldigt, naar

Kvinden betragter sig som den eneste, der har Forstand paa Husets Gerning, og ikke mener, at en Mand kan sætte sig ind i sligt og besørge det ordentligt. Det er, hvis det ikke modbevises, en Fiasko for Manden.

Og hvorfor skulde i øvrigt en Mand ikke kunne forstaa sig ligesaa godt paa Husgerning som en Kvinde? Jeg har kendt unge Mænd, der forstod at gøre rent, lave Mad, stoppe Strømper og lappe Klæder paa den upaaklageligste Maade. Jeg har kendt unge Mænd, der modtog Besøg af deres elskede og af Venner og Bekendte, og forstod i egen Person at beværte dem nydeligt. En Herre af mit Bekendtskab plejede altid, naar hans elskede kom, at traktere hende med Eftermiddagste og ristet Franskbrød, udelukkende tillavet af ham selv; det var en Triumf for ham, da han erfarede, at hans elskede havde betroet en Veninde, at intet Steds smagte Eftermiddagsteen og det ristede Brød hende saa godt som hos hendes Kæreste.

Anskuelsen om, at det ikke er noget, der passer for en Mand, at gøre rent, at lave Mad o. s. v., er forældet. Der er intet i Naturen, der har bestemt, at Rengøring, Madlavning etc. er specielle kvindelige Departementer. En Mand skal kunne forstaa sig paa alt, selv om der naturligvis maa være nogle Omraader, hvor

han er særlig kyndig. og det er en Erfaring, jeg har gjort, at den Mand, der viser sin elskede, at han forstaar at gøre et Værelse ordentligt i Stand, at tillave en eller anden Ret godt og servere den propert og pænt, at reparere et Klædningsstykke m. m., han gør et meget dybt Indtryk paa hende; hun bliver i sit stille Sind nødt til at anerkende hans Smag, Intelligens og Dygtighed i al Almindelighed.

Saaledes skal det gerne være. Thi Kvinden skal helst i Manden se Forstand, — helst en *overlegen* Forstand —, saa at hun i Sandhed kan begribe, at han af Naturen er bestemt til at være hendes Støtte. Men hvorledes kan hun det, naar hun ser, at han er dum paa Punkter, der jo i Virkeligheden ikke kræver synderlig Intelligens for at magtes, som f. Eks. det at lave en Kop Kaffe eller Te. Mange Mænd har *virkelig* ikke Spor af Begreb om den Slags Ting og tror, at de vil blive latterlige i deres Koners Øjne, hvis de søger at faa Begreb derom, skønt Sandheden er den, at en Kvinde maa synes, at en Mand er en Tosse, der ikke kan lave en Kop Te eller Kaffe, eftersom der jo hertil ikke hører synderlig megen Kunst; hun maa tro om ham, at han ikke duer til meget i denne Verden, naar han ikke engang kan gøre saa simple Ting, og denne Dom bliver hun muligt staaende ved, thi om

hans virkelige Evner ved hun jo ofte saa grumme lidt, da han har sit Virksomhedsomraade paa Steder, hvor hun ikke kommer.

Der er imidlertid ogsaa Kvinder, der ikke kan lave en Kop Kaffe eller Te eller gøre anden lettere Gerning. En ung Dame, jeg kendte, blev gift; efter Brylluppet opdagede hendes Mand, der i øvrigt var meget forelsket i hende, at hun ikke forstod sig paa noget som helst af, hvad der falder ind under Husgerning; hun kunde ikke engang feje et Gulv, og han maatte i alle Ting vise hende, hvorledes hun skulde bære sig ad.

Nu er det jo saaledes i vore Dage, at mange unge Kvinder ikke sørger for at skaffe sig noget Begreb om Husgerning, fordi de har Stillinger, der kræver ganske andre Ting af dem; de er Kontordamer, Lærerinder o. a.; ofte maa deres Mangel paa Kendskab til Husgerning derfor undskyldes hos dem; de kan ikke faa Tid til alt.

Jeg vil endda gaa saa vidt at sige, at der egentlig ikke er noget saa særligt latterligt i ovennævnte Eksempel, hvis man tænker sig, at den unge Dame havde en eller anden ydre Stilling, der lagde Beslag paa hende.

Derimod vil jeg paastaa, at Eksemplet vilde have indeholdt noget meget latterligt, hvis det havde været saaledes, at det var den unge

Dame, der havde skullet vise sin Mand, hvorledes han skulde bære sig ad i Hussager.

Thi med Mænd er det noget anderledes end med Kvinder. En Kvindes Kræfter er for begrænsede, til at man kan fordre saa forfærdeligt meget af hende. Men en Mand maa i vore Dage helst forstaa sig paa lidt af alt; det kan han nemlig ofte, blot han er sund og rask; er han svag eller en Stakkel, er det naturligvis en anden Sag.

Et vist Begreb om alle de Smaating, som hører Huset til, burde derfor i vore Dage enhver rask Mand have, hvad enten han nu har en Kæreste eller ikke, og hvad enten han skal giftes eller ikke; thi han staar ellers saa underligt hjælpeløs og raadvild i mange Ting. Om fornødent skulde han selv kunne besørge saadanne Ting som at feje og vadske et Gulv, støve af i sit Værelse, lave Mad, Te, Kaffe, Chocolade o. s. v., reparere sine Klæder m. m. Og ikke blot saadan noget, men ogsaa Smaating som det, at kline Hullet i en Væg til, fernisere et Gulv, male en Væg eller en Dør, binde sine egne Bøger ind o. s. v. er det godt for Manden at forstaa sig paa.

En Mand i vore Dage bør — kort sagt — være et Stykke af en *Tusindkunstner,* foruden at han skal have sit *Speciale,* saa at han kan sige om noget: Ja, paa det Omraade er jeg *Fagmand.*

EN OG TYVENDE KAPITEL

Kærligheden i det daglige Liv.

Der er nogle Mennesker, der troer, at Kærligheden er en Slags »Søndagsfornøjelse«; den hører efter disse Menneskers Mening kun hjemme paa Søn- og Helligdage og maa ikke gribe forstyrrende ind i det daglige Livs Arbejde.

Dette er en løjerlig Anskuelse, og man skulde tro, at Folk, der nærer den, aldrig havde elsket selv. Thi Kærligheden er naturligvis ingen Søndagsfornøjelse; den kan røre sig til hvilken Tid det skal være, Hverdag og Helligdag, Morgen og Aften, Dag og Nat, Sommer og Vinter, og det maa vel kaldes heldigt, at den kan det; thi i modsat Fald vilde Livet rigtignok til daglig Brug se lidt trist og kedsommeligt ud. Kærligheden er den Eliksir, der gør Livet værdt at leve; kunde vi kun nyde af denne Eliksir paa Søn- og Helligdage, da vilde vi savne den for meget til Hverdagsbrug; et saadant Savn vilde ikke være godt; thi vel kan det siges om Kærligheden, som om alt andet:

»Der skal være Maade med det«; men paa den anden Side maa vi heller ikke betragte Kærligheden, som vi betragter Alkohol, Tobak eller Opium, nemlig som noget, der i og for sig er skadeligt og derfor maa nydes med meget stort Maadehold — ja, helst slet ikke nydes. Kærligheden er den gavnligste Medicin for ethvert Menneskes Legeme og Aand; der skal som med al anden Medicin være Maade med Nydelsen af den; men dog gælder det den som megen anden Medicin, at der helst skal tages, om jeg saa maa sige, »en Spiseskefuld hver Dag«.

Kærligheden er i det hele taget noget, man ikke saadan uden videre kan forudbestemme Tid og Sted for; den kommer og svinder *naar* den vil, og *hvor* den vil; det er Naturen selv, der træffer Bestemmelser i saa Henseende og at indordne Kærligheden i skematieke Rubrikker, er nærmest latterligt.

Man kan saaledes ikke foreskrive et Menneske en Tid og et Sted til at forelske sig. I det hele taget forelsker man sig slet ikke; man venter ikke derpaa; det opstaar ganske af sig selv paa et eller andet Tidspunkt, paa et eller Sted og ved en eller anden Lejlighed; og det kan ligesaa godt ske under det daglige Arbejde, som i ledige Stunder, ligesaa godt paa en Hverdag, som paa en Søn- eller Helligdag, ligesaa godt paa et Kontor, en Arbejdsplads eller

i en Butik, som paa et Bal, ved en Koncert eller paa en Skovtur.

En ganske anden Sag er det, at unge Mennesker, selv om de er forelskede i hinanden, ikke uden videre kan hengive sig til Kærlighedens Glæder ved en hvilken som helst Lejlighed. Det siger sig selv, at naar deres Arbejde lægger Beslag paa dem, naar noget af stor Vigtighed skal foretages, maa de oppebie det passende Øjeblik, da de kan lade deres Kærlighed give sig Udslag og helt og holdent fylde deres Væsen.

Derfor gælder det, at et hvilket som helst Tidspunkt og et hvilket som helst Sted aldrig kan være passende for en ung Mand til at erklære en Kvinde sin Kærlighed eller for to elskende til at holde Stævnemøde. Den Tid, i hvilken man er optaget af sit alvorlige daglige Arbejde, og det Sted, hvor man udfører dette Arbejde, kan sjældent — maaske aldrig — være passende i de nys nævnte Øjemed.

Det gælder om med en vis Takt at kunne vælge Tid og Sted til Afgivelse af en Kærlighedserklæring eller til et Stævnemøde.

Nu maa det fremhæves, at en Mand, der besidder saa mange elskværdige Egenskaber, at han ved første Blik fængsler hvert kvindeligt Hjerte, sjældent er raadvild med Hensyn til Valg af Sted og Lejlighed til at gøre Erob-

ringer; Sejren kommer ham i Møde, hvor end hav viser sig. Den derimod, der er udrustet med mindre glimrende Egenskaber, og som derfor først maa tilkæmpe sig den Skønnes Kærlighed, for ham maa det vistnok være en højst vigtig Sag at erhverve sig nogen Forstaaelse af, hvilke Tidspunkter og Lejligheder der passer bedst til at gøre Erobringer eller til Stævnemøder.

I al Almindelighed kan man fastslaa følgende:

Det til Kærlighedserklæringer bedst passende Sted maa være stille, uforstyrret og ubesøgt af enhver fremmed Lurer, ja det maa — saa at sige — tilhøre det elskende Par som en Ejendom. Da nu den Skønne ofte er mest utvungen og uforstyrret i sin egen Familiekreds, saa kunde man vel sige, at Elskeren ofte til Sted for sit Kærlighedsangreb helst bør vælge Familiens stille Kreds.

Enhver Skønhed besidder af Naturen en vis Blufærdighed, som forbyder hende at afsløre sit Hjertes bedste Følelser for al Verden eller overhovedet offentligt tilkendegive Følelse af Længsel efter nogen Mand. Dette ligger i den kvindelige Natur. Kvinden vil og maa have Skin af, at hun paa ingen Maade selv søger og attraaer Mændenes Selskab, men derimod søges og attraaes af dem.

I større Selskaber vil derfor en fintfølende

Kvinde i høj Grad vogte sig for i nogen Maade at være paafaldende artig eller lægge nogen varm, om Kærlighed vidnende Forekommenhed mod dig for Dagen. Hun vilde tro derved at krænke sin egen Kvindelighed, ja virkelig ogsaa bortgive noget af sin Værdighed. I mindre Familiekredse dermimod, hvor ikke enhver har sin Næse, og den Skønne altsaa mindre behøver at frygte for Verdens Dom, hvor det er hende tilladt utvungent at yttre sit Hjertes Følelser, hvor denne frie Meddelelse endog paabydes af Høfligheden, — dèr kan du snarere smigre dig med, at hun vil bevare dit smægtende Blik, gengælde dit Haandtryk og laane dine Bønner et naadigt Øre; thi dèr er ingen Spottere eller Bagtalersker, dèr adspredes den Skønne ikke af andre overvejende Tanker, og hendes Sjæl er mere henvendt paa eet Punkt, paa dig og din Kærlighed.

Stræb derfor i Særdeleshed efter at opnaa Adgang til din Skønnes Familiekreds; vel er Familiens Kreds den mindste i det menneskelige Selskab; men Amor er størst i denne Kreds. Kun maa du ogsaa sætte dig ind i denne Kreds' Sædvaner og Vedtægter. Er du fornemmere end dens Medlemmer, da frabed dig een Gang for alle Erkendelsen af denne Forskel; er du ringere, da søg i det mindste ved ædel Tænkemaade, ædelt Hjerte og ædel Adfærd at udfylde Kløfen.

Dog ikke alene den Skønnes snævre Familiekreds, men ogsaa ethvert andet Sted, hvor du uden Tvang kan skaffe dine Følelser Luft, og hvor den Skønne uden Forlegenhed og Rødme tør komme dine Følelser i Møde, vil være passende til dit Øjemeds Opnaaelse. Da der imidlertid i det almindelige, selskabelige Liv tilbyder sig tusinde saadanne Steder og Lejligheder, og det kun kommer an paa tilbørligt at erkende og benytte deres Tilværelse, vilde det blive for vidtløftigt her at fremsætte særegne Regler.

Kun dette fortjener endnu at bemærkes, at ogsaa ethvert Sted, der gør din Skønne i en eller anden Henseende modtagelig for Elskov, kan være passende; omendskønt ifølge det ovenfor sagte store Selskaber i Almindelighed hindrer den Skønnes frie Meddelelse, kan det derfor paa den anden Side heller ikke nægtes, at naar store Selskabers Hensigt er at fjerne trykkende Tvang og Stivhed, f. Eks. ved Maskerade, Baller, Skuespil el. desl., da maa Amor vistnok ogsaa her have Adgang og Indflydelse.

Vi faar da overhovedet denne Regel:

„Vælg i det hele taget et saadant Sted, som begunstiger din Skønnes Munterhed, Erobringslyst, Forfængelighed og utvungne Meddelelse."

Angaaende Tidspunktet, der er passende til Kærlighedserklæring eller Stævnemøde, da kan der jo ingen Tvivl være om, at *Aftenen* er den

bedste Tid paa Dagen til disse Handlinger. Saa længe Solen ikke er gaaet ned, vil der sjældent frembyde sig et belejligt Tidspunkt, fordi baade Mand og Kvinde i disse Timer er optaget af alvorligt Arbejde. Vel kan under Tiden et lille Øjeblik uden Skade snappes fra Arbejdet, og dette Øjeblik kan, hvis man er heldig nok til at finde sin Skønne, medens det staar paa, gøres til et Kærlighedsøjeblik, fuldt af den højeste Salighed for begge Parter, netop fordi det varer saa kort og kommer ligesom et Krydderi til Arbejdet.

Men det er sjældent, at dette kan ske. Som oftest er Aftenen, naar Arbejdet er lagt til Side for den Dag, den bedste Tid paa Dagen for Kærlighed.

Men dette gælder ikke blot Søn- og Helligdagsaftener; det gælder ogsaa Hverdagsaftener; thi — som vi paaviste — Kærligheden er ikke noget, der kun skal henlægges til Søn- og Helligdage. Nej! Den, der for Alvor elsker, bør ofre sin Kærlighed saa mange Øjeblikke som muligt, bør skænke sin elskede saavel Hverdags som Søndagsaftener.

Skulde det ske, at han var saa heldig at træffe sin elskede, før det er Aften, i et Øjeblik, da hendes Arbejde ikke lægger Beslag paa hende, og da hun er ubevogtet af andre, da kan som vi bemærkede et saadant Øjeblik være gunstigt for Kærligheden. Men Elskeren maa tage

sig i Agt, at han benytter dette korte Øjeblik godt; han maa navnlig passe paa, at hans Tilnærmelse ikke faar Udseende af „en Spøg“, hvad der meget let kan ske, dels fordi man skal skynde sig, dels fordi man i Øjeblikket generer sig for at give sine virkelige Følelser til Kende og tror, at man desuagtet kan faa noget ud af sin Tilnærmelse ved at anlægge den paa en spøgende, kaad Maade. Dette bliver det ogsaa af Vigtighed at passe paa, hvis man træffer sin elskede, medens man *selv* er ved sit daglige Arbejde og nok kan ofre et Øjeblik fra dette paa sin Kærlighed.

Naturligvis er det i det hele taget altid af Vigtighed at undgaa at „spøge i Kærlighed“, naar det drejer sig om „en alvorlig Kærlighed“, en Fordring, hvis Betydning vi jo i øvrigt tidligere har paavist, idet vi har hævdet Nødvendigheden af „Oprigtighed“.

Men det er som sagt navnlig i de ovenfor nævnte Tilfælde, at man let løber Faren for at ødelægge det hele med Spøg, idet man har saa lidt Tid til at tænke sig om. Det er nemlig en Kendsgerning, at Mennesker har meget lettere ved at tage en Sag, selv om den virkelig betyder noget alvorligt for dem, paa en overfladisk Maade, hvad der vel ligger deri, at Alvoren kræver Overvejelse og en energisk „Samlen af sig selv“.

Man maa ikke tro, at Pigerne ynder Fjas og Pjank i Kærlighedssager. Den mindste Tanke deraf kan tværtimod faa en Pige til at vende sin Elsker Ryggen.

„Og dog“, vil man sige, „fjaser og pjanker mange Piger jo, saa det er forskrækkeligt“.

Ja, dette er meget sandt; men det kan aldrig gaa, naar der skal være Alvor i Sagen, og det ved Pigerne som Regel meget godt.

Fjas og Pjank er i det hele ikke særligt tiltalende. Men navnlig maa man vogte sig derfor, naar man har alvorlige Sager for.

Og for Resten maa det siges, at Kærlighed er noget, man som oftest ikke bør drive Løjer med. Selv om man ikke mener det alvorligt, er det dog meget ofte saaledes, at man saarer andres Følelser, ja maaske gør Mennesker ulykkelige for lange Tider ved denne Fremgangsmaade, foruden at man udsætter sig for selv at blive regnet for en „pjanket Person“, hvem andre ikke kan fatte nogen Tillid til.

Forkastelig er saaledes den Maade, som unge Piger eller unge Mænd i deres Overmod kan finde paa, nemlig for Løjers Skyld at lade, som om de er forelsket i en anden, og saa senere gøre vedkommende forstaaeligt, at det hele kun var Pjank.

At avertere i Avisen efter en Kæreste eller en Ægtemage blot for, som man siger, „at have

lidt Sjov“, kan maaske som oftest ingen Ulykker medføre; men man udsætter sig dog ogsaa derved for at saare andre eller blamere sig selv eller maaske begge Dele.

Jeg kendte saaledes en ung Dame, der sammen med en Veninde besluttede „for Løjers Skyld“ at avertere i Avisen efter Herrebekendtskaber. I Avertissementet stod, at de ærede reflekterende skulde møde paa et bestemt Sted, til en bestemt Tid og være kendelige ved en blaa Sløjfe i Knaphullet. Man kan begribe, at der mødte en Mængde med blaa Sløjfer i Knaphullet. De unge Damer, der selv skulde have haft lignende Sløjfer til Kendemærke, mødte naturligvis uden disse og mente derfor, at de ganske ugenert kunde more sig over de mange mer eller mindre naragtige Mandfolk, der var mødt. Ulykken vilde imidlertid, at der imellem de Herrer var een, der fik Øje paa de to kaade unge Damer; tilfældigvis var denne Herre en Bekendt af Faderen til den ene af Damerne; han begreb, at det var disse, der havde averteret, gik hen til dem og friede, som han gik og stod, til den unge Dame, hvis Fader han kendte. Hun lo ham imidlertid ud, og da han senere søgte at forny Frieriet i hendes Hjem, blev han afvist. Til Hævn blamerede han den unge Dame overfor hans og hendes fælles Venner og Bekendte ved at fortælle denne Avertissements-Historie og tale

meget nedsættende om hende, saa at hendes Rygte led derved, idet hun blev kendt som en Fjante, der ikke var nogen Alvor ved, ja af flere endda ansaas for en Tøjte. Hvad „ond Tunge“ kan udvirke, er jo en kendt Sag.

De saakaldte Ægteskabsannoncer i Aviserne maa vist i det hele taget under Tiden ikke tages altfor alvorligt, ikke en Gang, naar de har den betydningsfulde Tilføjelse „Spøg frabedes“.

Dog tvivler jeg ikke om, at de i Masser af Tilfælde er alvorligt ment. Hvis man vilde spørge, om der er nogen Mening i at søge at stifte et Kærlighedsforhold ad den Vej, maa jeg svare: „Hvorfor ikke. Den Vej kan være lige saa god som enhver anden, blot Sagen er Alvor„. Jeg kender selv Ægteskaber, i hvilke Ægtefællerne oprindeligt har fundet hinanden gennem Avisen og altid har levet meget lykkeligt sammen.

TO OG TYVENDE KAPITEL.

Det individuelle i Kærligheden.

Skønt Kærligheden overalt, hvor den rører sig, har det Fællespræg, som vi har bestemt som

Trang til Ømhed og Beskyttelse, er den dog tillige overalt bestemt ved „det individuelle“. Dette vil sige, at Kærligheden i sit Væsen præges paa forskellig Maade for de forskellige Individer, og dette vil atter sige, at den Genstand, den søger, i høj Grad er bestemt ved det elskende Individs særlige Ejendommeligheder og Forhold. Der er saa at sige ikke *to* Mennesker, hvis Kærlighed kræver Genstande med ganske de samme Egenskaber; den Person, den ene elsker, afskyes maaske af den anden.

Dette Forhold er netop Grunden til, at det er saa vanskeligt at give bestemte almengyldige Regler for, hvorledes Kærligheden skal yttre sig udadtil, og man vil erindre, at vi fremhævede denne Vanskelighed, inden vi gik over til desuagtet at opstille Regler.

Det individuelle i Kærligheden kan vi ikke undgaa at blive opmærksomme paa. Blot man ser sig en lille Smule om, vil man jo opdage, hvor forskellige Individernes erotiske Tilbøjeligheder er.

Der er Mænd, som særligt bliver forelsket i slanke, spinkle Kvinder, og der er Mænd, som aldeles ikke kan tænke sig at elske saadanne Kvinder, men søger de yppige og fyldige; der er Mænd, som foretrækker Blondiner for Brunetter, andre, der foretrækker Brunetter for Blondiner. Der er Kvinder, der ikke kan fordrage

skægløse Mænd, og andre, som afskyer Skæg som Pesten. Der er Kvinder, som elsker store, grovt byggede, noget brutale Mænd med store Kræfter, og der er Kvinder, som udelukkende elsker fine, aandsbegavede Mænd med spinkle Legemer og uden korporlige Kræfter. Der er Mænd, som altid forelsker sig i unge Pige, andre, der kun søger gifte Koner, atter andre, der fortrinsvis sætter deres Garn ud for Enker. Der er — hvor mærkeligt det end lyder — Kvinder, der fortrinsvis elsker smaa, hæslige Mænd med en eller anden Abnormitet, som Pukkelryggethed, Skævbenethed o. s. v., og der er Kvinder, som kun kan tænke sig at elske høje, slanke, statelige Mandsskikkelser. Der er Kvinder, der kun vil have med rige Mænd at gøre, andre, der foretrækker den fattige. Endnu besynderligere synes det, at der er Kvinder, der kun elsker Mænd, som indtager en bestemt Stilling, har en bestemt Titel el. lign., jeg kendte saaledes en ung Pige, der havde gjort Bekendtskab med en ung Mand, i hvem hun blev forelsket; af en eller anden Grund troede hun, at den unge Mand var teologisk Kandidat; da det imidlertid viste sig, at han ikke var det, brød hun med ham med den Motivering, at „hun kun kunde elske teologiske Kandidater“.

Der kunde opregnes Tusinder af Eksempler paa de besynderligste Forhold, der opstaar af „det individuelle i Kærligheden“.

For blot at nævne et Par Eksempler paa Maa og Faa:

Jeg kendte en Mand, en lidt ældre Levemand, som kun fandt Glæde ved ganske magre Kvinder; det vil sige, unge skulde de ogsaa være. Han tilbragte sine Aftener med at gaa fra Variété til Variété og studere det kvindelige Personale; saa han et nyt Ansigt, der sad paa en ung Kvinde, hvis Krop var slank som en Synaal, saa var han der straks; han opsøgte hende og paabegyndte sit Kærligheds-Angreb; uheldig var han sjælden, skønt der i Grunden ikke var det mindst forføriske ved ham. Men han vidste altid sikkert, paa hvilket Omraade han kunde regne med at faa Bytte, og han regnede saa godt som aldrig fejl.

En anden Herre af mit Bekendtskab brød sig kun om gifte Kvinder; da jeg spurgte ham, hvilke hans Grunde dertil egentlig var, svarede han:

„Jo — — ser De, en gift Kvinde, det er dog noget ganske andet end en ung Pige. En gift Dame kan man tale med om Ting, som man ikke kan tale med en ung Pige om; hun vilde jo bare gøre sig latterlig, hvis hun vilde prøve paa at spille snerpet eller uskyldig. Hun er ikke længere i den Periode af Livet, hvor man maa nøjes med Anelserne; hun er traadt ind i den Periode,

hvor man har Kendsgerningerne at holde sig til, og ethvert Forsøg fra hendes Side paa at lade naiv vilde klæde hende ilde; det ved hun ogsaa meget godt selv“.

Bekendt er det jo, at der findes Mennesker — Kvinder som Mænd — der fortrinsvis elsker dem, der er raa og brutale. Om Kvinder, der som Hunde følger en Mand, der underkuer og prygler dem, har vi jo hørt saa tit. Dette Forhold har endda fundet en klassisk Fremstilling i Digtekunsten, nemlig i den tyske Digter *Heinrich von Kleists* berømte Drama: *„Kätshen von Heilbron“*.

Aarsagerne til det individuelle i Kærligheden“ er, som vi straks i Begyndelsen af dette Kapitel bemærkede, *det elskende Individs særlige Ejendommeligheder og private Forhold;* ikke to Mennesker er ens, derfor vil heller ikke de Mennesker, de elsker, være ens; thi der gør sig i deres Kærligheds-Trang en Forskel gældende, der netop beroer paa deres særlige Ejendommeligheder og private Forhold, ja ikke blot beror derpaa, men endog ofte nødvendiggøres deraf:

Man har et Ordsprog, der sigter til det individuelle i Kærligheden“, og som ofte i Omgangslivet fremføres, uden at nogen egentlig tænker over, om det ogsaa ganske passer. *„Modsætningerne mødes“*, siger man.

Det maa indrømmes, at Livet ofte lader det

faa Udseende af, at dette er en Lov, hvorefter alle Ting retter sig indenfor Kærlighedens udstrakte Rige; det mangler ikke paa Eksempler; vi ser, at den aandeligt begavede tiltrækkes af den legemligt begavede, og omvendt, at den fattige søger den velhavende, og omvendt, den tykke den tynde, og omvendt, de store de smaa, og omvendt o. s. v., o. .s v.; alle Ting synes ganske rigtigt at tyde paa, at Modsætningerne mødes overalt og altid.

Men — — ser vi nøjere til, vil vi opdage, at det ikke altid passer simpelt hen at sige, at Modsætningerne mødes; thi der viser sig at være Modsætninger, der aldeles ikke *kan* mødes, der ikke kan forliges, ja ikke bestaa paa een Gang, hvis de kommer sammen. Det viser sig, at der stilles en bestemt Fordring, hvis Modsætninger skal kunne mødes og bestaa i Endrægtighed ved Siden af hinanden; denne Fordring gaar ud paa, at de skal kunne „supplere" hinanden.

Vi vil altid finde, at det, et Menneske søger, er noget, der kan supplere det. Derfor vil f. Eks. det Menneske, hvis aandelige Evner er ubetydelige, men hvis Legemskraft er stor, føle sig stærkt tiltrukket af det førstnævnte. Disse to Mennesker „supplerer" hinanden; de danner paa en Maade nok Modsætninger til hinanden; men disse Modsætninger er supplerende

Hvis derfor Mundheldet skal have nogen Me-

ning, maa det forstaas saaledes: *„Modsætninger, der supplerer hinanden, mødes“*. Dette er det netop, der sker her i Livet.

Navnlig lægger vi Mærke til, at det er saaledes, naar vi betragter „det økonomiske“. der jo altid spiller en Rolle i Kærligheden.

Det siger sig selv, at den fattige Kvinde vil søge Støtte hos den velsituerede Mand; den, hun skal elske, skal helst være velsitueret, fordi det for hende er det naturlige, at den, der er Genstanden for hendes Kærlighed, ogsaa er hendes økonomiske Støtte; paa denne Maade supplerer han hende, medens han ikke vil stille den samme Fordring til hende, men hos hende søge andre ham supplerende Egenskaber, for hvis Skyld han kan tage hende, økonomisk Støtte gælder det jo ikke for ham at finde.

Men ogsaa den daarligt situerede Mand vil jo fortrinsvis søge Kvinder, der er velhavende; det vil for ham ofte spille en Rolle, hvor stor en *Medgift* Pigen kan medbringe i Ægteskabet.

I Selskabslivet hører vi ofte, naar Talen er om et eller andet „Parti“ mellem en Mand og en Kvinde, Udtalelser som disse: „Aa, han har saamænd blot taget hende for Pengenes Skyld“ eller „Hun har blot taget ham for Pengenes Skyld“.

Det er i de bestemte Tilfælde altid meget vanskeligt at dømme om, hvorvidt den. der kommer

med dette Udbrud, har Ret eller ikke. Sandsynligheden taler imidlertid for, at vedkommende ikke har Ret. Det maa ganske vist indrømmes, at det hænder, at en Mand tager en Kvinde eller en Kvinde en Mand *udelukkende* for Pengenes Skyld. Men det er sjældent. Som oftest vil der ogsaa være noget „erotisk“ med i Spillet; særlig er dette Tilfældet, naar det er en fattig Pige, der gifter sig med en velsitueret Mand. Det er jo nemlig saaledes, at hvis en ung Pige ikke føler sig tiltalt af en Mand, ikke føler, at han ejer Betingelser for at kunne vække hendes Kærlighed, vil hun naturnødvendigt føle sig meget uvillig til at indlade sig med ham, om han saa er aldrig saa rig; alene Tanken om hans Kærtegn vil vække hendes Modbydelighed. Noget lignende vil ogsaa være Tilfældet for en ung Mands Vedkommende i Forholdet til en rig Kvinde.

Man maa derfor være lidt forsigtig med at paastaa, at det „kun“ er „for Pengenes Skyld“, at en tager en anden.

Derimod kan man i mange Tilfælde med Sandhed sige, at det „blandt andet er for Pengenes Skyld“ og i nogle, at det „først og fremmest er for Pengenes Skyld“.

De sidst nævnte Tilfælde vil ofte være uheldige; men de Tilfælde, i hvilket det „blandt andet er for Pengenes Skyld“, synes jeg, det er

vanskeligt at dadle; for det første maa vi tage i Betænkning, at det, at Pengene spiller en Rolle, behøver, som vi ovenfor paaviste, aldeles ikke at udelukke Kærligheden, for det andet maa vi ogsaa erindre, at „det økonomiske“ i vore Dage nu een Gang er af en saadan Vigtighed, at det er umuligt at se bort fra det.

Det individuelle spiller i det hele taget en overordentlig stor Rolle i Kærlighed; men det gælder, som bemærket, at man her ikke kan opstille Regler. Individet maa selv bedst kende sine Ejendommeligheder og Forhold og derfor ogsaa bedst selv kunne forstaa, hvilke Forbindelser der passer for det. Hvis det ikke lider af Sindssyge eller er vanvittigt, skal Erfaringen og sund Menneskeforstand nok lede det paa rette Vej.

Vil man „ærligt“ bedømme et eller andet Forhold, maa man altid tage Hensyn til det individuelle. Ikke to menneskelige Forhold er ens. Det gælder nu mere og mere at faa Øjnene op for Livets Mangfoldighed og Variabilitet, ellers gør man sig skyldig i, hvad der almindeligvis kaldes, „at skære alle Ting over een Kam“, en Fremgangsmaade, der ofte fører til Uretfærdighed.

En Forfatterinde sammenligner for at vise, hvilken Forskel, der er paa de menneskelige Individualiteter, Mennesket med Dyrene, idet hun

viser, at nogle Mennesker ligner een Dyreart, andre en anden. Jeg kan ikke dy mig for at citere hendes Udtalelse, der synes mig ret komiske:

„Nogle Kvinder“, siger hun, „ligner Hundene, der slikker den Haand, der slaar dem. Disse yndes særlig af herskesyge Mænd. Nogle ligner Kattene, der er indsmigrende, men falske. Disse er de farligste for Mændene; thi de overfalder dem med List. Nogle ligner Faarene, der er fromme og taalmodige; men naar man vil trække dem, stamper de i Jorden og vil den modsatte Vej. Nogle ligner Papegøjerne, der kan gøre et farligt Spektakel og bide slemt. Nogle ligner Gæssene, der gerne dypper deres fede Bryst i Rendestene, — og saa fremdeles. Mange Mænd ligner Løverne, af hvilke der er forskellige Arter, saasom Gadeløver og Balløver. Nogle ligner Rævene, der gaar frem med planlagt Lumskhed. Nogle ligner Æslerne, der er gode Lastdragere, men trevne og trodsige. Nogle ligner Elefanterne, der er kloge og godmodige, men klodsede. Nogle ligner Hestene, der er fyrige, hidsige og kaade. Nogle ligner Aberne, der er naragtige og nogle ligner Svinene; til disse sidste maa henregnes de vandrende Øltøndere *).

*) Amalie Clausen: Kærlighed. Aarhus 1908. S. 63-64.

Sammenligningerne er maaske hist og her lidt haltende. Faktum er imidlertid, at vi ofte hos Mennesker kan genfinde Egenskaber eller Træk, der er ejendommelige for en eller anden Dyreart, en Omstændighed, der maaske kan tjene til Bestyrkelse af den ofte fremsatte Teori, at vi Mennesker nedstammer fra Dyrene. Dette vedkommer os ikke her. Men vi ser, at Forskellen mellem Mennesker kan være saa stor, at to Individer ikke blot er forskellige fra hinanden paa samme Maade som to Individer af een og samme Dyreart, men endog som to Individer af hver sin Dyreart.

TRE OG TYVENDE KAPITEL.

Den store Kærlighed.

Ja, — den store Kærlighed! Eksisterer der mon en Kærlighed, man kan kalde saaledes? Mange mener det, mange mener det ikke. Sandheden er vel den, at den store Kærlighed ikke forekommer i enhver Mands og Kvindes Liv.

Den store Kærlighed maa være en Kærlighed, som den mellem „Romeo“ og „Julie“ i Shakespeares berømte Kærlighedstragedie, en Hengivelsestrang af saa stormende Natur, at den fejer alle andre Interesser til Side og *maa* have sit Forløb, selv om den fører i Døden.

Ikke al Kærlighed er saa mægtig. Der gives forskelilge Grader af Kærlighed, det frembyder Erfaringen i Tusindvis af Eksempler paa. Det synes saa, at Flertallet af Menneskene kun kender de mere „modererede“ Grader af Kærlighed; den voldsomme Lidenskab, som karakteriserer den store Kærlighed, formaar ikke at betage dem.

Man taler ofte om „Kærlighed ved første Blik“. Nogle paastaar, at dette eksisterer, andre benægter det. Utvivlsomt er det imidlertid, at det eksisterer; men det kan være eet af to, enten *Forblændelse* eller et Tilfælde af *den store Kærlighed.*

Det er jo en Kendsgerning, at mange tror at være kommet til at elske et Menneske, blot de har set det een Gang, ofte endog, selv om de kun har set vedkommende ganske flygtigt. Ofte tager de Fejl. Det hele er kun en *Forblændelse,* fremkaldt ved ydre Virkemidler, smagfuldt Toilette, flot Klædedragt. Skønhed, indtagende Manerer o. s. v.

Vi har tidligere omtalt, hvilken Rolle „det

ydre“ spiller. Det er aldeles forbavsende, hvilke Virkninger, der kan frembringes ved dette. Særlig maa man lægge Mærke til, hvilken umaadelig Rolle Farver, Smykker og Pynt af al Slags spiller i Elskoven.

Nu er det jo, som vi ligeledes tidligere har paavist, ingenlunde af det onde. at Mennesker lægger en vis Vægt paa det ydre. Men det er paa den anden Side ogsaa forkert af et Menneske, naar det bedømmer et andet udelukkende efter det ydre; derved hilder det sig som sagt meget ofte i en Forblændelse.

Men det kan, som vi sagde, ogsaa være „den store Kærlighed“, der opstaar ved første Blik. Dette er dog efter vor Anskuelse sjældent. Som oftest skal der lidt Bekendtskab til, inden Kærligheden kan naa saa høj en Grad, at den fortjener Navnet „den store“.

Det er ingenlunde saaledes at forstaa, at fordi der gives en Kærlighed, der maa kaldes „den store“, er al anden Kærlighed værdiløs. At antage dette vil have meget beklagelige Følger for de fleste.

Selv om Kærlighed ikke er en stormende, alt opslugende Lidenskab, kan den dog være en stærk Følelse og have den største Indflydelse paa de elskendes Liv.

Det synes endog at være saaledes, at der er Mennesker, for hvem „den store Kærlighed“ al-

deles ikke passer, hverken som en Lidenskab, der rører sig i deres eget Indre, eller som en Lidenskab, der fra andres Side rettes mod dem. Dette har sin vel forstaaelige Grund:

Det er i Tilværelsen saaledes, at jo større et Menneske er, det vil sige, jo større den legemlige og aandelige Energi er, hvortil det kan hæve sig, desto større Lidenskab vil Kærligheden ogsaa have en Tendens til at yttre sig hos dette Menneske, og med desto større Lidenskab vil det da ogsaa have Behov at blive elsket. Det er nemlig en Lov, der gør sig gældende overalt; *Evne, Ydelse og Trang staar overalt i et ligefremt proportionelt Forhold til hverandre, altsaa jo større Evne, jo større Ydelse, men ogsaa jo større Trang.*

Af dette følger altsaa, at „den store Kærlighed“ egentlig kun hører hjemme hos stort anlagte Mennesker. Mennesker i Almindelighed vil være mere maadeholdne, saavel med Hensyn til den Kærlighed, de selv yder, som med Hensyn til den Fordring om Kærlighed, de stiller til andre. Man kan jo ogsaa træffe Mennesker, der har et Valgsprog som dette: „Elsk mig lidt, men elsk mig længe!“, et Valgsprog, vi dog ikke vil anbefale nogen Mand eller Kvinde at føre i Munden lige overfor sin elskede.

FIRE OG TYVENDE KAPITEL.

Kærligheden paa forskellige Alderstrin.

Kærligheden mellem Mand og Kvinde spirer allerede i Barnealderen. De fleste Børn leger jo „Kærester".

Barnekærligheden kan være overordentlig skøn og under Tiden sætte sig Spor gennem hele Individets Livsløb. Det ligger i Sagens Natur, at den ofte maa have en overvejende „platonisk" Karakter.

En meget smuk Skildring af en saadan Barnekærlighed findes i *Dickens'* Roman: „David Copperfield", hvor det fortælles, hvorledes den lille Daved blev forelsket i „Little Em'ly" (lille Mille). „Jeg er vis paa", siger David selv, „at jeg elskede dette Barn med saa ophøjet, ren en Kærlighed, at ingen senere Alder har været i Stand til at yde noget lignende".

Men Kærligheden naar først sin fulde Udvikling, naar Barnealderen er et tilbagelagt Stadium. I Alderen fra fem og tyve til tredive Aar er Mandens egentlige Periode for Elskov; i

disse Aar staar han i sin fulde Ungdomsblomstring, og denne Alder er derfor ogsaa den mest passende Alder for ham til at gifte sig. For Kvinder gælder en lidt tidligere Alder, nemlig fra det to og tyvende til det otte og tyvende Aar.

Det kan naturligvis ikke undgaas, at efterhaanden som Mand og Kvinde skrider frem i Alder, svækkes deres Evne til Kærlighed. Livet er nu een Gang saaledes, at vi ikke kan vedblive at være lige unge, sunde og kraftige, og dette i Særdeleshed, hvis vi i Ungdommens Aar har hengivet os til Udskejelser og forødt vore Kræfter.

Dog er der i og for sig slet ikke noget i Vejen for, at Mænd selv i en fremrykket Alder formaar at vinde unge Pigers Kærlighed; men for at dette skal kunne ske, maa de være *velbevarede*, det vil sige, de maa ved en maadeholden, sædelig Levevis have forstaaet at vedligeholde deres ungdommelige Saft og Kraft. En ung Pige vil endog ofte foretrække en saadan ældre Kavaler fremfor en ung Tilbeder, idet han vil være hensynsfuldere og mere fintfølende end den sidst nævnte; han vil som Ægtemand give mindre Anledning til Skinsyge; han vil være mere opmærksom, i højere Grad bestræbe sig for at imødekomme sin Hustrus Ønsker og passe langt bedre paa, at den Lue, han har evnet at tænde, ikke gaar ud.

Man har mange historiske Eksempler paa

Ægteskaber, i hvilke Manden var betydelig ældre end Hustruen, og hvor desuagtet Forholdet var højst lyksaligt.

Digteren *Rahbek* skal have levet et overordentligt lyksaligt Liv med sine Kone, *Kamma*, den fra vor Litteraturs Guldalder saa kendte *Kamma i Bakkehuset.*

Det mest glimrende Eksempel paa en Mand, der var ypperlig Elsker og Ægtemand højt op i Aarene, er dog Nordmanden *Christian Jacobsen Drackenberg.* Men denne Mands Liv synes ganske vist ogsaa at være ligefrem „overnaturligt“ saa rigt paa Kraft, det var.

Han blev født i Aaret 1626 og blev 146 Aar gammel. I en Alder af 111 Aar giftede han sig, og hans Kone, der var firsindstyve Aar yngre, befandt sig særdeles lykkeligt ved hans Side. Hun døde, medens han endnu var en forholdsvis ung Mand — ikke mere end 125 Aar gammel —, og det fortælles, at hun paa Dødslejet tog hans Haand i sin og erklærede, at han i *alle* Maade havde været hende en god Ægtemand. I en Alder af 132 Aar friede Drackenberg saa til en ung Bondepige. Hun sagde dog nej, idet hun sandsynligvis tænkte, at der dog maatte være en Grænse selv for den mest ubændige Mandskraft. Selvfølgelig havde Drackenberg mange Børn, saa mange, at han selv ikke vidste Tallet paa dem. Han havde dem rundt om i alle

Riger og Lande; thi han havde faret viden om, oplevet meget og ikke nægtet sig noget.

Men frembyder Livet den Slags Eksempler, saa frembyder det til Gengæld Tusinder af Eksempler paa, hvor latterligt det kan være, naar en gammel Mand tror at kunne vinde en endnu ung, blomstrende Kvindes Kærlighed. Det forstaar sig af sig selv, at en gammel, udlevet, træt, gnaven og pirrelig Mand er er Vederstyggelighed for en ung, kærlighedstørstende Pigesjæl. Hans Penge gør ham ikke elskværdigere, hans Galanteri vækker hendes Spot; hans Kærtegn vækker hendes Afsky, ja Had.

Og dog kan undertiden saadanne gamle Libertinere gøre en vis Furore paa Elskovens tornefulde Vej. Men det er i Kraft af deres Penge, deres Guldstykker, Banknoter og Checks, at de naar noget.

I Paris findes nok af den Slags Individer, ældre Herrer med graat Haar og Monokel i Øjet, elegant udhalede og med en Tegnebog spækket med Pengesedler. De kaldes *vieux marcheurs*, hvad der paa Dansk nærmest kan gengives ved „gamle Trappeslidere". Saadanne Herrer har deres Garn ude efter de alleryngste, de smaa Sypiger eller Butikspiger fra 16—20 Aar; dem efterstræber de med deres Tegnebøger og deres Galanteri.

At en ældre Kvinde kan vinde en ung Mands

Kærlighed, frembyder Livet ogsaa Eksempler paa. Dog er det sjældent, at Kvinden kan gøre noget erotisk Indtryk paa en Mand, naar hun er oppe over de to eller tre og fyrre. Det hænder; men det gælder her, ligesom med Mænd, at hun maa være ualmindelig velbevaret.

Man maa dog i det hele her, hvor Talen er om Kærligheden paa forskellige Alderstrin, atter vogte sig for de almengyldige Regler. Livet frembyder saa mangfoldige Forhold. Det hænder, at de *graa Haar,* baaret med Værdighed og Ynde, netop er et Plus, der hjælper til med at tænde Elskovs Lue og holde den ved Lige.

FEM OG TYVENDE KAPITEL.

Et Liv uden Kærlighed.

Af Kærligheden mellem Mand og Kvinde udspringer, som vi flere Gange har bemærket, al anden Kærlighed. Den er som en mægtig Flod, fra hvilken der udgaar utallige Bifloder, der, selv om de i Størrelse og Styrke ikke kan maale sig med den, dog kan være store og stærke nok.

Først og fremmest udspringer *Familiekærligheden* af denne Livets Urkraft. Forældres Kærlighed til deres Børn, Børns til deres Forældre, Kærligheden mellem Søskende indbyrdes — alt er det Forgreninger af *„den erotiske Kærlighed“*, Kærligheden mellem Mand og Kvinde.

Ogsaa Venskabet er en Forgrening deraf. Ja, om *„almindelig Menneskekærlighed“* kunde man med Rette paastaa det samme; thi alt, hvad der hedder Barmhjertighed, Medlidenhed, Skaansomhed, Fordragelighed og Overbærenhed har Rod i Kærligheden og vilde utvivlsomt slet ikke være til, om denne ikke var til.

Det er en Erfaring, som ofte gøres af den, der elsker, at hans Kærlighed, skønt den vel er rettet mod en bestemt Person af det andet Køn, dog kaster som *et Genskin* paa mange andre. At elske den ene er at elske mange. Kærligheden kaster et Trylleslør over alt. Paa een Gang føler Elskeren sig let og fri; Mennesker og Ting, som han før har betragtet med Uvillie eller Ligegyldighed, forekommer ham pludselig behagelige og tiltrækkende; alle Ting synes at gaa saa let for ham, og alle smiler til ham; Verden er blevet fuld af Smil og Glæde for ham, og Livet synes ham „en Dans paa Roser“.

Fra min egen Ungdomstid husker jeg en Sommeraften, da jeg vandrede med min elskede ad en Sti, vi havde fundet i Nærheden af „Klam-

penborg Skov“, en Sti, der ikke syntes meget befærdet. Paa den ene Side laa Marker og Enge og over disse naaede Blikket Villaer, der laa spredt mellem hverandre. Særlig een Villa, der var ganske oplyst, tiltrak sig Opmærksomheden; den var større og gjorde et smukkere Indtryk end de andre. Paa den anden Side af Stien var en Udkant af Skoven. Her vandrede vi, Arm i Arm, fortabt i hinanden. Paa een Gang syntes den smukke Villa os et Slot, Skoven, Markerne, Vejen, Husene, — alt forekom os et Eventyrland, hvori vi selv følte os som Prins og Prinsesse. Vi kunde slet ikke forklare os dette Drømmespil; men vist er det, alt, hvad vi saa, syntes os blændende og fortryllende. Det var Elskoven, der blændede og fortryllede os. Berusede sank vi i hinandens Arme. Lad være, at Livet rummer megen Kummer og Smerte! For saadanne Øjeblikkes Skyld kan det vel være værdt at leve. Thi usigelig Lykke er det at elske og at vide sig elsket.

„At elske een, er at elske mange“, sagde vi. Ja, dette er Sandhed. Kærligheden er som Solen, der kaster sine Straaler til mange Sider og varmer mange Steder, selv om der er een Egn, hvor den brænder stærkere end andre Steder.

Dog kan Solens Straaler jo ikke trænge alle Steder hen; de har deres Rækkevidde, ud over hvilken de ikke naar. Saaledes er det ogsaa

med Kærligheden. Den har sin Begrænsning, sit afgrænsede Omraade, indenfor hvilket den hører hjemme, og udenfor hvilket den ikke kan gaa; dette Omraade er større eller mindre, alt efter Størrelsen af Menneskets Evner; det bestemmes af Mennesket *eget — bevidste eller ubevidste — Valg;* men det *maa* til, hvis Livet ikke skal tabe sig i lutter Drøm og Meningsløshed.

Dette har vi tidligere paavist, idet vi har udviklet, hvorledes vi ikke kan give Kærlighed til alle og enhver og derfor kan synes dem egoistiske, der ikke kan komme med i den Kreds af Individer, den være sig nu større eller mindre, hvem vi tager under vor Kærligheds Vinger, og som derfor udgør vor Kærligheds Omraade. Vi har ogsaa paavist, at intet Menneskes Liv kan være lutter Kærlighed, fordi en vis Grad af Egoisme er nødvendig for enhver.

Men et andet Spørgsmaal er det, om et Menneskeliv der er ganske blottet for Kærlighed kan forekomme. Man skulde synes, det var umuligt. Og dog gives der Mennesker, hvis Liv ser ud til at være ganske uden Kærlighed i enhver Forstand, det være sig erotisk Kærlighed, Familiekærlighed eller almindelig Menneskekærlighed.

Sagen er, at et Menneske kan komme saavidt i Unatur, at daarlige Tilbøjeligheder tager Magten i dets Liv og faar Overhaand over, ja muligt

ganske tilintetgør den Trang til at elske og blive elsket, Naturen oprindeligt har nedlagt i det. Saaledes er det jo en Kendsgerning, at *Begærlighed* og *Gerrighed* fuldstændig kan vinde Overhaand i en menneskelig Sjæl og udrydde al Kærligheds-Trang og dermed Barmhjertighed, Fordragelighed, Skaansomhed, Overbærenhed, Hjælpsomhed og Offervillighed, alle disse Dyder, som er Børn af Kærligheden og ikke findes uden den, og uden hvilke det menneskelige Samfund kun vilde være *en stor Røverrede.*

Det gamle Menneske — Kvinde som Mand — der har levet et Liv i Kærlighed efter sin Naturs Trang, kan holde sig munter, ja paa en vis Maade ungdommelig lige til sin Død; med Glæde og Deltagelse kan det betragte Børnene og de unge og gaa op i deres Interesser; „det lever", som man siger, „sit Liv om igen ved at betragte de unge". Derfor elskes det ogsaa af de unge — i alt Fald af de unge, som er noget værd — betragtes som Midtpunkt i deres Kreds og som den, hvis Tale er som „en gylden Traad", der bliver en Ledetraad for dem selv i Livet, og som de derfor begærligt griber efter. Hvor henrivende er ikke en saadan gammel Mand eller Kvinde, der føler sig ung i de unges Kreds!

Hvor ganske anderledes er derimod ikke det gamle Menneske, hvis Liv har været uden Kærlighed! Glade Mennesker omgiver det ikke for

at lytte til alt, hvad det kan fortælle, for at drage sig alle de Lærdomme til Minde, som det kan give de unge paa Grundlag af de mange Erfaringer, det har høstet. Ene sidder det, gnavent, urimeligt, pirreligt, uden Minder, som det er værdt at tænke tilbage paa; det er en Lidelse for de unge at have med det at gøre; i Tomhed og Tristhed føler det Livet — et overflødigt Liv — ebbe ud; ingen tænker paa det, ingen søger dets Selskab, og ingen begræder dets Død.

Maa et Menneske ikke grue for slig Alderdom?

Charles Dickens har i et berømt Juleeventyr skildret os en gammel Gniepind, der er nærved at ende saaledes paa sine gamle Dage.

Scrooge hedder han; han er en ubarmhjertig, pengegridsk Person, „haard og skarp som en Flintesten, hvoraf Jernet aldrig har slaaet een oplivende Gnist, „en klemmende, vridende, skrabende gammel Synder“, „ensom som en Østers“ *); han lever ikke for andet end Forretning og atter Forretning; for ham er alt, hvad der hedder Kærlighed og har dermed at gøre, af det onde. Derfor er ogsaa alt, hvad der hedder Julestemning og Juleglæde ham fremmed; han kender ikke til den hemmelighedsfulde Magt, der er ved Julen, dette, der bringer Men-

---

*) Charles Dickens: The Christmass carol in prose.

neskene nærmere til hverandre, idet det gør dem gladere, taalsommere og mere indladende overfor hverandre; Julen aabner Hjerterne mere, end de ellers er det. Men med Scrooge er det ikke saaledes; hans Hjerte er lukket; da nogle Herrer kommer til ham for at bede ham give en Skærv til de fattige i Anledning af Julen, svarer han: „Er der ikke Fængsler og Arbejdshuse nok?“

Men Scrooge oplever noget .overnaturligt. Han bliver hjemsøgt af Aander, der viser ham, hvilket foragteligt Liv han fører. Først er der en Aand, den fortidige Juls Genfærd, der fører ham tilbage til hans egen Barndom, da han kunde glæde sig med andre ved Julen, da den umiddelbare Trang til Kærlighed, der slumrede i hans Bryst, som den slumrer i ethvert Menneskebryst, endnu ikke var udslukt. Scrooge bliver Barn igen ved saaledes at se sin egen Fortid. Dernæst er der en Aand. den nuværende Juls Genfærd, der viser ham, hvorledes den Kærligheds-Trang, der slumrede i ham, da han var Barn og ung Mand, er slukt, og hvorledes han nu, mdens alle andre holder Jul i Endrægtighed, Kærlighed og Glæde, sidder ensom og ruger over sine Bøger og sine Penge. Og endelig kommer den Aand, der kaldes „den fremtidige Juls Genfærd“, og viser ham, hvilken Alderdom og hvilken sørgelig Død han vil faa, hvis han

fortsætter, som han hidtil har levet. Disse overnaturlige Oplevelser omvender fuldstændig Scrooge; han bliver et ganske andet Menneske.

Med stor Kunst har Forfatteren formaaet at kaste Julens Stemning og Humor over dette Eventyr; det er en af de vidunderligste Fortællinger, der findes i Litteraturen.

Dette Juleeventyr lærer os netop, hvad der er Moralen af, hvad vi har fremsat, nemlig det, at vi ikke skal undlade at give os hen i Kærlighed. Heller ikke skal vi tøve dermed; men har vi tøvet, da lad os huske, at „Kærlighed gives aldrig forgæves“, selv om det i et Øjeblik kan se saaledes ud!

Giv din Kærlighed, kære Ven eller Veninde, hvad enten du er ung eller gammel, og giv den, selv om et eller andet, der er af Betydning for din Egenkærlighed gaar i Stykker. Gør ikke, som en ung Mand, jeg kendte! Han bar sig ad paa følgende Maade:

Han var blevet forlovet og havde en Aften sat sin Kæreste Stævne et bestemt Sted. Klokken otte skulde de mødes. Lidt før otte mødte jeg ham paa Gaden.

„Hvor skal du hen?“ spurgte jeg.

„Til Stævnemøde“, svarede han.

„Du Lykkens Yndling! Hvornaar skal det være?“

„Klokken otte“.

„Naa!“ sagde jeg, „saa maa du skynde dig; den mangler kun fem Minutter“.

Vi stod begge lige udenfor en Hattemager-butik. Paa een Gang fik min Ven Øje paa en ualmindelig smuk Hat, der laa i Vinduet. Han blev helt forelsket i denne Hat og besluttede at købe den. Han bad mig gaa med ind i Butiken, for at jeg kunde bedømme, hvorledes Hatten vilde klæde ham.

„Du har ikke Tid dertil“, sagde jeg, „Klokken er mange; din udkaarne venter dig“.

„Aa, Skidt!“ svarede han, „har hun ventet saa længe, kan hun vel vente Dyrehavstiden med, som det hedder.“

Jeg svarede ikke derpaa; det kom jo ikke mig ved; men jeg maa tilstaa, at jeg havde mine egne Tanker om denne negligerende Maade at behandle sin Kæreste paa bag hendes Ryg.

Vi gik ind i Butiken; men det varede naturligvis syv lange og syv brede, inden han kunde finde en Hat, der passede til hans Hoved, og som var af samme Slags som den, han havde set i Vinduet., Klokken var derunder blevet et Kvarter over otte.

Hvorledes Stævnemødet forløb, fik jeg ikke at vide den Aften; men et Par Dage efter traf jeg ham igen, og da erfarede jeg af hans egen Mund, at han slet ikke havde truffet sin udkaarne; hun var bleven ked af at vente og var

gaaet sin Vej, og kort efter modtog han et Brev fra hende, hvori hun slog op med ham med den Motivering, at „saadan et upaalideligt Menneske kunde hun ikke have med at gøre“.

Naa, det synes nu nok en lidt vel radikal Fremgangsmaade fra den unge Piges Side, fordi hendes Tilbeder blot en enkelt Gang er kommet for sent til et Stævnemøde med hende. Men paa den anden Side viser dette Eksempel, hvor farligt det er at lade andre Interesser gaa forud for Kærligheden. Ligner det ogsaa noget at gaa ind i en Hattebutik og ganske rolig staa der og prøve Hatte, medens ens Elskede venter længselsfuldt? Nej, en rigtig Elsker gaar først til sin Elskede, selv om han kun har en gammel Bør paa Hovedet; og ser han, at det haster, saa bekymrer han sig aldeles ikke om andre Ting, men løber, som gjaldt det Livet.

Der kan, som vi i et tidligere Kapitel har vist, nok være de Ting, der gaar forud for Kærligheden; men det er kun det allernødvendigste. Kærligheden er ellers det, der skal fylde vort Liv, om end indenfor det afgrænsede Omraade, den maa have hos enhver af os. Ethvert Menneskes Hovedopgave i Livet er den, *at yde og modtage Kærlighed paa den til hans eller hendes Individualitet og private Forhold bedst passende Maade.*

SEKS OG TYVENDE KAPITEL.

Don Juan.

„Hvem er *Don Juan*“, vil De spørge.

Svaret er dette: „*Don Juan* er ikke noget Egennavn; det er et Fællesnavn for en bestemt Klasse af Individer.

Don Juan er Kvindeerobreren *par excellence,* den deciderede Kvindeforfører og Kvindebedaarer, en Person, hvem Kvinderne *maa* følge, *maa* falde for Fode, blot de ser ham.

„Gives der virkelig saadanne Mænd?“ vil man spørge. Vi maa tilstaa, at det vist er sjældent; men det er sikkert, at der stikker noget af en Don Juan i saa godt som ethvert Mandfolk.

Don Juan kan ikke være en Person, vi maa betragte med Ringeagt og Modbydelighed. Tvertimod! Det siger jo sig selv, at den, der ved sit blotte Væsens Trylleri skal kunne erobre Kvinderne, maa være et Menneske, hvem Naturen har udstyret med vidunderlige Gaver, og som vi derfor maa beundre. Hans Opgave som

„Don Juan“ er egentlig stillet ham af selve Naturen, og at bebrejde ham, at han søger at løse den, vilde derfor være urimeligt.

Det forstaar sig, at saa beundringsværdig en Skikkelse maa vække Kunstnerens, særlig Digterens og Komponistens Interesse. Den er i høj Grad tjenlig til at være Hovedfigur i et Digterværk eller i et Musikværk.

Tre Kunstværker, der alle har Don Juan-Skikkelsen som Hovedfigur, og som alle bærer Titlen: „Don Juan“, er da ogsaa blevet klassiske, Det er Komponfsten *Mozarts* Opera „Don Juan“, den engelske Digter *Byrons* Digtning „Don Juan“ og endelig den franske Digter *Molières* Komedie „Don Juan“.

Søren Kirkegaard har sagt: „Don Juans Væsen er Musik“. Sandheden deraf bliver os indlysende, naar vi hører Mozarts Opera; thi saa vidunderligt er Don Juans Skikkelse sammensmeltet med denne udødelige Tonedigtning, at vi næsten ikke kan tænke paa Don Juan uden i Forbindelse med den. „Don Juan“ og „Mozarts bedaarende Toner“, det er to Ting, der saa at sige ikke kan skilles ad.

Ogsaa Byrons Digtning er blevet udødelig. I glimrende, vekselvis kaade, humoristiske, vemodige, spottende, poetiske Vers synger den store Digter om sin Helt og skildrer hans Liv og Levned lige fra Vuggen af. Dybsindige filoso-

fiske Strøbemærkninger ledsager dette vidunderlige Digt, der vugger sig i alle mulige Stemninger, fra den lystigste til den højtideligste. Vi ler og græder, elsker og hader, jubler og sørger med Digteren og hans Helt, medens vi følger denne paa alle hans eventyrlige Farter og føler vore Hjerter banke ved alle hans Kærligheds-historier. Ogsaa her viser det sig, at Don Juans Væsen er Musik; thi denne Digtning virker gennem sine Vers musikalsk, og vi føler, at dette er passende i et Digterværk, der behandler Don Juan.

Moliéres Komedie »Don Juan« skildrer den Handling, der benyttes i Mozarts Opera. Den er en af Moliéres navnkundigste Komedier, skrevet med al den Ynde, al det fortryllende Vid og Lune, der udmærker Moliére.

Baade i Mozarts Opera og i Moliéres Komedie synker Don Juan til sidst ned i selve Helvedes Afgrund. Saaledes maatte Fantasien udmale sig den Straf, der venter den formastelige Forfører. Hos Byron er der derimod ikke Tale om at lade Don Juan ende saaledes; Digteren røber overalt en stærk Sympati med sin Helt. Og for øvrigt er det tydeligt nok, at Mozart i sin Opera ogsaa har lagt en overordentlig Sympati for Don Juan—Skikkelsen for Dagen, selv om han lader ham synke ned i Helvede.

Vi kan ikke nægte Don Juan—Skikkelsen vor Sympati og Beundring. Det er sandt, at han er en Forfører, en Kvindebedaarer; men det er jo nu een Gang saaledes, at Naturen maa frembringe Kvindeerobrere, saa vist, som den fordrer, at Kvinden skal erobres. Det er ogsaa sandt, at Don Juan løber fra den ene Kvinde til den anden, at han, naar han har brudt een Blomst, kun har Tanke for at bryde en anden. Men paa en vis Maade er Don Juan ikke troløs; han er stedse oprigtig; hans Elskov er for hver Kvinde, han møder, sand og ægte; selv om den svinder igen overfor den samme Kvinde, saa var den dog sand saa længe, den var der.

Kvinderne vilde vist være de sidste til at nægte Don Juan deres Sympati og Beundring. Don Juan maa for dem være Indbegrebet af alt, hvad der er attraaværdigt hos Manden, og naar saa er, maa han jo ogsaa være deres Sympati og Beundring værd.

Det er altsaa ikke Kvinderne, der har fordømt Don Juan; men fordømt er han jo dog blevet. Af hvem? Ja af Mænd, af sløjt tænkende Mænd, af en offentlig Mandfolkemening; denne er det, der har klæbet sig fast paa Moliére og Mozart, saa at de har opfattet ham noget forkert og som Følge af denne Opfattelse

anset det for rigtigt at lade ham faa Helvedes Straf.

Don Juan kan ikke fordømmes, fordi han er »sprunget af Sandheden«. Han er et ægte Barn af Naturen. Der er intet løgnagtigt i ham. Overfor hver den, han elsker, giver han al den oprigtige Elskov, han *kan* give, hverken mere eller mindre; men naar Elskoven dør, har han intet mere at give, da maa han søge andre Blomster, der paany kan vække den til Live; deri er intet »troløst« i alt Fald intet troløst mod Sandheden i ham selv, og det er kun denne Troløshed vi skal vogte os for.

Under Tiden hører man Betegnelsen »Jon« brugt i en lignende Betydning som Betegnelsen »Don Juan«. Der er imidlertid efter den almindelige Sprogbrug stor Forskel paa en »Jon« og en »Don Juan«.

En Don Juan er et Menneske, der ved sit blotte Væsens Trylleri formaar at gøre Erobringer hos det andet Køn. Han behøver blot at vise sig, og Kvinderne attraar og elsker ham. En »Jon« derimod er omtrent det samme som en »Skørtejæger«, et Mandfolk, der render efter Kvinder, hvor han ser dem, i Saloner, paa Gader og Stræder o. s. v. Ligesaa megen Beundring vi kan nære for en Don Juan, ligesaa megen Modbydelighed vil ofte en

ſon indgyde os, særligt, hvis han er gammel og burde vide, at hans »Kvindejægeri« ikke længere kan give ham noget Udbytte.

Saavel Betegnelsen »Jon« som Betegnelsen »Don Juan« refererer sig som oftest til mandlige Individer; men der gives ogsaa kvindelige Don Juaner og Joner.

En kvindelig Don Juan maa naturligvis være en decideret „Mandserobrer« blandt Kvinderne. Saadanne Kvinder er imidlertid sjældne. Det er jo nemlig saaledes, at det i Grunden er unaturligt for en Kvinde at optræde som en Don Juan; hun er af Naturen bestemt til i Kærlighed at spille en passiv Rolle og maa overlade den aktive til Manden; det er ham, der skal være den, der tager Initiativet og handler.

Men der er desuagtet Kvinder, hvem det morer og tilfredsstiller at erobre Mænd, og det ikke ved at sidde stille og være smuk og for øvrigt overlade det til Hankønnet selv at blive Fyr og Flamme, men ved at gribe direkte ind, sætte sig et Maal, beregne Midlerne, lægge en Slagplan, — kort sagt ved at bytte Rolle med den mandlige Don Juan. Saadanne Kvinder kan man under Tiden støde paa i de højere og højeste Samfundsklasser; det er Kvinder som faar Lyst til at agere Don Juaner ved at betragte de mandlige. De har Raad og Tid

til det; men det hele er naturligvis blot en Sport, som de driver, fordi den tilfredsstiller en Trang hos dem og giver deres Tilværelse et Indhold, uden hvilket den vilde forekomme dem tomt og trist

Jeg erindrer fra min egen Bekendtskabskreds en smuk og rig Dame hvem jeg engang besøgte ifølge en Invitation, hun havde givet mig,

Da jeg kom til hende, traf jeg hende alene.

Hun sagde: »Bliv ikke forundret over, at De træffer mig alene hjemme! Jeg har mine Grunde, som jeg siden skal fortælle Dem, til at ville tale med Dem under fire Øjne. Men sid nu ned og nyd en Kop Kaffe!«

Jeg satte mig ned og begyndte at tage Værelset, hvori jeg befandt mig, i Øjesyn. Det var meget net udstyret; men hvad der særlig slog mig, var det Utal af Portrætter, der hang rundt omkring paa Væggene, stod opstillede paa Bordet, ovenpaa Klaveret, paa Hylder og andre Steder, Portrætter, der alle sammen forestillede Mandspersoner, men — som jeg kunde se — af højst forskelligt Ydre, Rang og Stand; nogle saa ud til at forestille meget højtstaaende Herrer.

Den smukke Dame betroede mig nu, at alle disse Portrætter var Portrætter af Erobringer, hun havde gjort.

»Ser De. min Ven!« sagde hun »jeg skal betro Dem en lille Hemmelighed, som jeg ikke har betroet nogen anden. Alle disse Portrætter forestiller Mænd, jeg har erobret. Jeg har ikke villet vente paa, at Mændene skulde beslutte sig til at erobre mig; jeg er altid kommet dem i Forkøbet. Hvor jeg end befandt mig, det være sig i et hyggeligt Hjem, paa Gader eller Stræder, i Saloner eller andet Steds, traf jeg mit Valg. Saa jeg en eller anden, som gjorde Indtryk paa mig, besluttede jeg, at vedkommende vilde jeg erobre; denne Beslutning i Værk satte jeg straks, og jeg havde næsten altid Held med mig. Pudsigt var det at se, at Mandfolkene ofte bildte sig ind, at det var dem, der gjorde Kur til mig; det var helt fortryllende at se, hvilke Anstrængelser de gjorde sig; men jeg kunde ikke bare mig for at le; det var jo i Virkeligheden mig, der gjorde Kur til dem«.

Jeg bemærkede, idet jeg lod mit Blik strejfe rundt fra det ene Portræt til det andet, at hun maatte have en Smag af meget betydelig Rækkevidde, siden hendes Erobringer var saa vidt forskellige.

»Ja, ser De«, sagde hun, »det har været højst forskellige Ting, der har gjort Indtryk paa mig. Der var nu f. Eks. ham der; han

var Greve, en voldsom rig, fornem og elegant Mand. Ham valgte jeg, fordi jeg pludselig havde faaet Smag for »det adelige«; han skulde lære mig »adelige« Manerer, og det gjorde han saamænd godt, saa godt, at det ikke varerede ret længe, inden jeg ønskede alt, hvad der er adeligt, derhen, hvor Peberet gror. Saa var der ham der; han var Handelsrejsende; knusende sød var han; hvad jeg navnlig elskede hos ham, var hans flotte mørke Overskæg; jeg tror, det var det, der gjorde, at jeg valgte ham. Og her ser De min Skuespiller, ja ham — kan De nok forstaa — var jeg særlig forhippet paa; for smuk var han jo, og tilbedt af alle Damer var han jo ogsaa. Men forelsket i mig, det blev han. Hvilken Triumf det var for mig at fælde alle mine Rivalinder, det kan jeg ikke sige Dem. Desværre! Han drak og endte som et Subjekt. Saa var der min Løjtnant, ja ham tog jeg nu mest for hans smukke Øjnes og hans elegante Skikkelses Skyld. Gud ved, hvor han nu er henne i Verden. Saa var der min Operasanger, ham tog jeg for Stemmens Skyld, for køn var han jo ikke, som De nok ser. Endelig kommer vi til min Doktor; det er ham, De ser her, hun pegede paa Portrættet af en yngre Mand med meget fine karakteristiske Ansigtstræk; han bar en lille Mou-

stasche, og hans krøllede Haar var kastet helt tilbage; Øjnene havde noget drømmende og melankolsk ved sig, »ja ham valgte jeg, fordi — — — fordi — — — nej, det kan jeg ikke sige Dem«.

»Ah! Jeg forstaar. Ham elskede De virkeligt«. Hun svarede ikke; men jeg kunde se en Taare glimte i hendes Øje, og jeg anede, at hendes Liv ogsaa havde kendt en større Kærlighed.

»Men lad os nu faa et Parti Skak«, sagde hun, »De ved, hvor højt jeg elsker dette Spil; dog kun, naar jeg spiller med en mandlig Modstander«.

»Hvorfor kun i det Tilfælde, kære Frue?«

»Fordi Sejren kun er noget værd for mig, naar det er en Mand, jeg har overvundet. Hvad er der ved at overvinde en Kvinde?«

»Saa mener Fruen maaske at kunne besejre mig?«

»Jeg vil prøve paa det. Jeg ved jo ikke, hvor dygtig en Skakspiller De er. Men jeg havde rigtinok tænkt mig at overvinde Dem — — — ikke blot i Skak«, tilføjede hun.

»Saa Fruen havde tænkt sig ogsaa at indlemme mig blandt Deres Erobringer?«

»Ja, hvorfor ikke? Jeg kan ikke nægte det. Det var i Grunden derfor, jeg sørgede for at være alene, da De kom«.

Jeg smilede.

Vi gav os nu til at spille Skak, og jeg maa tilstaa, at den smukke Frue havde gjort mig i den Grad forvirret, at det var hende en let Sag at gøre mig mat.

Jeg vil imidlertid overlade til Læseren selv at tænke sig til, om det ogsaa lykkedes hende at indlemme mig mellem sine Erobringer. Skulde Læseren tilfældigvis komme til at kende denne Dame, kan han jo se at blive indbudt til hende og da undersøge, om mit Portæt hænger mellem Portrætterne af hendes mandlige Erobringer.

Denne Dame var, hvad man kan kalde, »en kvindelig Don Juan«. Men hvor stor Forskel er der i Grunden ikke paa en saadan og en mandlig do. For den kvindelige er det kun en Sport, et Tidsfordriv, at agere Don Juan, for den mandlige er det en naturlig Livsopgave.

Kvindelige »Joner« kan vel ogsaa tænkes; men saadanne er ikke nær saa modbydelige, som de mandlige ditto kan være. »Joneriet« er selvfølgelig heller ikke almindeligt blandt Kvinderne, medmindre vi ved »Joneri« skal forstaa elskovsfulde, attraaende Blikke, Smil og Bevægelser; thi i saa Fald er det jo ganske naturligt og sædvanligt blandt Kvinderne; men i saa Fald er det ogsaa langt fra at være modbydeligt, tvært imod, det pryder og forskønner

Kvinden. »Joneri« vil jo da ikke sige andet end det, vi tidligere har kaldt »stumt Frieri«.

I Historien forekommer flere berømte Eksempler paa kvindelige »Don Juaner« og »Joner«.

Saaledes var *Messalina* en kvindelig Don Juan, *Kleopatra* ligeledes; men denne sidste dog kun til Dels; thi hos hende var der politisk Ærgerrighed med i Spillet. Visse berømte Dronninger har nærmest været »kvindelige Joner«.

SYV OG TYVENDE KAPITEL.

Slutning.

Alt i Tilværelsen lever og aander for Kærlighedens Skyld. Knopperne springer ud, Blomsterne dufter, Fuglene synger, Menneskene arbejder o. s. v., — alt, fordi Kærligheden fordrer det. Skulde Individerne kun foretage sig det, der er nødvendigt til deres eget Livs Opretholdelse, vilde al højere Virksomhed forsvinde; Skønhed, Poesi og Kunst, al dristigere Foretagsomhed, alvorlig Kappestrid vilde falde bort. Og snart vilde Livet dø hen. Thi Kærligheden er jo ikke blot til for den Lykkes Skyld, den bringer; men ogsaa fordi den er nødvendig for *Slægtens Opretholdelse.*

Kærligheden er saaledes det, der giver Livet højere Indhold og Værdi, og det er derfor ikke saa underligt, at den lige fra de ældste

Tider har fundet Udtryk i Kunsten. Hvilket Æmne skulde vel passe bedre for Kunstneren?

Paa mangfoldig Maade har Kunsten tumlet med dette Æmne. Alle Kunstarter — Musik og Digtekunst, Male- og Billedhuggerkunst — har varieret og atter varieret det, mangfoldige Kærlighedsstemninger, Kærlighedssituationer og Kærlighedsforhold har de tolket, og dog synes Æmnet uudtømmeligt. Det *er* det vel ogsaa, fordi der ingen Ende er paa Tilværelsens Evne til at variere Tingenes Komplikationer, saa at stedse nye Stemninger, Situationer og Forhold kan opstaa.

Det har altid været naturligt for Digteren at skrive om Elskov og alt, hvad dertil hører, ja der er dem, der endda vil gøre denne Tilbøjelighed til et Kendemærke paa en ægte Digternatur. Vist er det, at Elskoven er Digtekunstens gamle, og dog evig unge, Tema, et Tema, som Digteren aldrig bliver træt af at tolke og Digterens Publikum aldrig træt af at høre ham tolke.

Allerede i Forordet omtalte vi jo, hvorledes den gamle latinske Digter »Ovidius« har digtet om Kærligheden i »ars amandi«. Men vi kunde nævne utallige Digterværkvr fra Oldtiden, der alle behandler Kærligheden; snart er det den lykkelige, snart den ulykkelige Kærlighed, der skildres eller synges om. Men overalt synger Digterne til Kærlighedens Pris.

I de sidste Aarhundreder er der i de civiliserede Lande med Mellemrum fremstaaet store Digtere, der vel har haft et dybere Formaal med deres Digtning end blot det, at synge til »Amors Forherligelse«; men som dog altid har benyttet Kærligheden som det Æmne, hvorigennem de bedst kunde klargøre de dybe Sandheder, de vilde have frem. Vi kan nævne f. Eks. *Shakespeare, Goethe, Schiller, Byron, Schelley, Heine, Musset, Øhlenschläger, Drachmann, Bjønson, Ibsen.*

Schakespeare er den, der har givet Kærligheden den udødeligste Forherligelse, først og fremmest i sin henrivende Elskovstragedie, *Romeo og Julie,* Tragedien om de to unge elskende, for hvis Forbindelse Familiehad og — skinsyge lægger Hindringer i Vejen. Ogsaa i andre af sine Skuespil har Shakespeare skildret Kærligheden.

I *Hamlet* f. Eks. har han skildret Kærligheden mellem to unge elskende, der paa Grund af ulykkelige Omstændigheder drives fra hinanden. *Hamlet* og *Ofelia* vil altid ligesom *Romeo og Julie* blive staaende som Typer paa to elskende, hvis Kærlighed faar et ulykkeligt Forløb.

I *Othello* har Shakesspeare skildret Skinsygen, i *Antonius og Kleopatra* Kærligheden

mellem disse to historiske Personer, i sine Lystspil har han varieret Kærligheden paa mange Maader. *„En Skærsommernatsdrøm“* er hans Ungdoms første Mesterværk; i denne udødelige lyriske Komedie skildrer han alt det lyse, brusende, festlige ved Kærligheden, idet han samtidig paa den vittigste Maade viser os, hvorledes menneskelige Planer og Ønsker kan blive blæst omkuld som Korthuse, naar Amor vil det; da maa Menneskene give sig i den lille Kærlighedsguds Vold, hvad enten de vil det eller ikke, og hvad enten det synes dem fornuftigt eller ikke; der er for den Sags Skyld saa meget, der kan *synes* fornuftstridigt; men Naturen har en fornuftig Mening dermed alligevel, derfor søger den af al Magt at tvinge Menneskene til at hengive sig dertil paa Trods af deres Fornuft.

Hvorledes andre Digtere har skildret Kærligheden og sunget om den, skal vi ikke her komme nærmere ind paa. Vi har jo allerede omtalt saavel *Byrons* som *Moliéres „Don Juan“*. Endnu skal vi blot nævne Digterværker som *Goethes „Faust“* og *„Egmont“*, *Øhlenschlägers „Aksel og Valborg“* og *„Aladdin“*, *Bjørnsons „Fortællinger“* Eksempler paa glimrende poetiske Kunstværker, der er inspirerede af Kærligheden.

Ogsaa i de andre Kunstarter har Kærligheden som det fremgaar af, hvad vi ovenfor har sagt, virket som inspirerende Magt. Utallige Malere og Billedhuggere har med Forkærlighed søgt at fremstille kvindelig Skønhed, Ynde, Blidhed, Mildhed o. s. v., alle de Tryllemidler, som den kvindelige Skikkelse kan udfolde, og hvorved huu vækker Kærligheden i Mandens Sind.

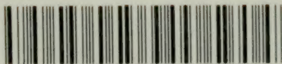
Fra Oldtiden er som bekendt bevaret den berømte Figur *„Venus fra Milo“*. Denne Figur forestiller jo selve Kærlighedens Gudinde. Den har haft — og har vel endnu — Ord for at være en Fremstilling af den ideale kvindelige Skønhed og Ynde.

Saaledes har vi da nu set, hvorledes al Kunst egentlig er skabt til Kærlighedens Ære. Som det har været hidtil, saaledes vil det vel vedblive at være: Kunsten vil stedse variere Temaet, Kærlighed; thi dette Tema er vel urgammelt; men det er dog evigt ungt og friskt. Det er alt i alt som en evigt rindende Kilde, hvorfra Kunsten atter og atter henter ny Saft og Kraft.

Men ikke blot Kunsten, nej, Livet i det hele henter al sin Saft og Kraft fra Kærligheden. Uden den vilde alt ynkeligt hensygne.

LIBRARY
MAY
13
1977

LIBRARY
MAY
18
1977
UNIVERSITY
OF TORONTO

917 104009719053

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 14 05 05 12 005 4